

GÁBOR ANDOR

DOKTOR SENKI

REGÉNY KÉT KÖTETBEN

MÁSODIK KÖTET

31

GÁBOR ÁNDOR

DOKTOR SENKI

REGÉNY

II. KÖTET

DICK MANÓ KIADÁSA, BUDAPEST
VII., ERZSÉBET-KÖRÜT 14.

~~P. hung.
694 st~~

85287

18 160

„UJSÁGTZEM” könyvkiadó és nyomdai rt. Budapest.

XVI. FEJEZET.

Családi kör. János Lellén, a Gotthelf-család nyaralójában nyaralja a nyarat. Nagyon jól tölti idejét

János züllöttnek és dekomponáltnak érezte magát a nyári város ürességében, saját krónikus pénztelenségében és céltalannak látszó klubvizitjeinek egyhanguságában. Viszont január óta már annyit utazott, illetve annyi helyváltoztatás szerepelt az életében, hogy mikor Gotthelfék meghívása Lelléről megérkezett, bár szeretett volna nyomban elmenni a városból, még egy hetet tétlen mozdulatlanságban töltött, csak azután szánta rá magát, hogy a meghívásnak eleget tesz s lenéz bankárékhöz, hátha valóban el tud tölteni náluk egy pár napot, ha már Adél annyira ragaszkodik ehhez az eszméhez.

János meghivattatását a Gotthelf-családban hosszas megbeszélések előzték meg. Adél Gasteinből átutazóban fentjárt Gotthelféknél és módját tudta ejteni, hogy megpenditse Gott-

helf előtt, milyen jó volna, ha Jánost lehivná magához Lellére.

— Ennek a fiatal embernek jövője van. Én azt hiszem, — mondta Adél — hogy ha önök most lekötelezik, akkor később jó szolgálásokat tehet abban a bizonyos ügyben, ami magának, Gotthelf papa, annyira a szívéen fekszik.

— Hát szeretném, szó sincs róla, de nem nézek ki ebből a szerkesztőből semmi különöset.

— Mások kinéznek belőle — mondta Adél. — Csak hallgasson rám, meglátja, lesz a dologból valami!

Aztán Brioniból kétszer is irt Adél a családnak.

— Annuskám, — mondta Gotthelf a feleségének — én meghívom ezt a szerkesztőt.

(Gotthelf legalább tíz év óta hívta Annuskának a feleségét, akit eredetileg Johannának hívtak, tehát a családi életben, eleinte, mikor Gotthelfék még nem voltak milliomosok, Hanika, majd Háni névre hallgatott. A család távoli rokonai még most is Háni néninek mondták maguk közt, de Gotthelféknél már csak az Anna járta. Elza, a nagyobbik Gotthelf-leány, nem ment bele ebbe az előkelőségbe s az édesanyját sokszor szólította tré-

fásan Háni-mamának, amit Gotthelf mindig helytelenített.)

Gotthelfné ezt felelte a tervezetre:

— Hermus, én nem tudom, de nekem ez az egész ügy gyanus.

— Mi gyanus benne?

— Az egész, Czillerné és ez a szerkesztő. Mit akar Czillerné ettől a szerkesztőtől? Már hallottam is róla, hogy van köztük valami.

— Eriggy már, mami! Mindenki tudja, hogy a Czillerné és a miniszter, a Füredy gróf... Ezt mindenki tudja. Az lehet, hogy a miniszter valamit akar csinálni ebből a szerkesztőből... Ilyen politikusok körül sokszor van egy ilyen ujságíró, aki az esze a miniszternek. És a Czillerné azért foglalkozik ezzel a fiatal emberrel. Nem, Annuskám: férj és gróf és szerkesztő... Nem olyan romlott a világ.

— Nagyon romlott a világ — mondta Gotthelfné — és különben is nem tudom, hogy illik-e egy ezer-idegent idehívni vendégnek.

— Hogyne illenék, fiam! Főura'knál hónapokig vannak olyan vendégek, akik ottlaknak a kastélyban.

— Főura'knál! Mi nem vagyunk főurak.

— Még lehetünk.

— És egy keresztényt, Hermus. Más az, meghívni egy teára és más az, hogy jöjjön le lakni közénk.

— A keresztlény is ember — mondta Gott-helf tréfásan. — És most már nem szokás arra nézni, kinek mi a vallása. Zsidók már egyáltalán nem nézik.

— Meg kell kérdezni a leányoktól, hogy hívjuk-e?

— A leányok nem értenek hozzá. Ez politika.

— Az én leányaim politikához is értenek! — mondta büszkén Gott-helfné.

A leányokat is bevonták a családi tanácsba. Elza, a nagyobbik, ellene volt, Emma, a kisebbik, akit nem mulattatott annyira a lellei élet, mellette.

Elza ezt mondta:

— Papa, minek ez a szerkesztő? Ez megint a báróság miatt van.

— És ha? — kérdezte Gott-helf.

— Akkor fölösleges. Nem kell neked bárónak lenned. Mi anélkül is lehetünk bárónék.

— Arra vagyok én kíváncsi, hogyan?

— Ugy, hogy veszel nekünk egy-egy bárót. Szép, egészséges példányokat.

— Ugy szaladgálnak a bárók Pesten!

— Elegen vannak, papa. És jobb, ha mindig azt a bárót hívod ide, mint ahogy egy közvetítőt, akitől majd te leszel báró, ha leszel; amiből még nem következik, hogy én báróné leszek, mert ha nekem kedvem kere-

kedik beleszeretni egy főkönyvelőbe, én nem garantálom, hogy nem ahhoz megyek.

— Bolondságokat beszélsz, lányom — mondta erre Gotthelfné is.

— Hivjuk le Senkhy urat — szavazott Emma, a kisebbik — lesz valaki, aki vitorlázik velünk.

— Mondtam már, hogy annyiszor viszlek vitorlázni, ahányszor akarod — mondta Elza.

— Veled azért mégse merek!

— Szóval a vélemények eltérők, legokosabb lesz, ha megkérdezzük Mamzelle Nitouchet.

Mamzelle Nitouche a lányok francia nevelőnöje volt, még abból a korból, amikor Elza és Emma franciául tanultak. A családnál ragadt, kicsit meg is öregedett, könnyen megsértődött, Elza azért nevezte Mamzelle Nitouchenak. Életének egyik keserősége az volt, hogy franciául sohasem beszélhetett, mert mikor Elza és Emma már jól beszéltek franciául, Elza kimondta, hogy most a kisasszonynak kell megtanulni magyarul s ehhez évek óta ragaszkodott is.

Még mielőtt a Gotthelf-szülők tiltakozhattak volna, Elza behívta a kisasszonyt:

— Nitouche! — kiabált ki. — Nitouchel gyere be! — mert Elza tegezte a kisasszonyt.

A mamzell megjelent.

— Nitouche — mondta nevetve Elza — férfiügyről van szó és ahhoz legjobban te értesz.

— Ne bánts engemet! — tiltakozott a kis-asszony.

— Meghívjuk-e Senkhy urat, a szerkesztőt?

— Ki nálunk volt tavaszkor teákon és annyiszor vesztett kártyákon?

— Rövidebben: ki nálunk annyiszor vesztett teákon — foglalta össze Elza.

— Szép ember! — mondta ki őszintén a mamzell, aki a magyar szavaknak is az utolsó szótagját hangsúlyozta.

— Bravó! Akkor meg kell hívni! — mondta ki Elza. — Ha szép ember, akkor legyen itt nyáron.

Igy ment el a meghívó Jánosnak. Igy ment le János a lellei Anna-lakba, amely egyike volt a legszebb lellei nyaralóknak. Nagy és régi kert közepén állt, tehát nem volt árnyéktalan, mint az új balatonmenti alapítások, melyeknél egyelőre a földbedugdosott sétatálcák pótolják a természet lombos ölet. Az Anna-lakból igen szép fasor vezetett le a vizre, ahol külön kis betonozott öblöt és kikötőt csináltatott Elza, aki négy év óta volt a Gotthelf-család vezére.

Az állomásra csak az inast küldték ki János elé.

— Azért, mert valaki keresztény, nem kell mingyárt letérdelni eléje — okolta meg ezt az intézkedést Elza.

De azt már engedélyezte, hogy a villa kerti kapujáig kimenjenek a vendég elé.

— Kedves vendég, — üdvözölte Elza — érezze jól magát nálunk s még akkor is, ha hajlandósága támad az ellenkezőre. De tudja meg, hogy mindig lesz itt valaki, aki nyilván nagyon kedveli magát, mert az a véleménye magáról, hogy szép ember.

— Az ki? — kérdezte János.

— Mamzelle Nitouche, a francia kisaszonyunk, aki talán korosabb, mint mi ketten, én meg az Emma, együttvéve, de néha kedvesebb is, mint mi ketten együtt.

— Mért ijesztgeted a szerkesztő urat?

— Még azt hiszi, hogy ti vademberek vagytok! — mondták Gottihelf és Gottihelfné, akik rendszeren csak ilyen apró korrekturákat mertek kockáztatni leányaikkal szemben.

— És én tudok kedves lenni, ha akarok! — mondta Emma.

— Tájékoztatni kell a jövevényt — fejezte be Elza. — Gyerünk ebédelni.

Ebéd alatt látta János először, amit később még annyiszor tapasztalt, hogy itt most

egészen más emberek közé került, mint amilyenekkel eddig dolga volt, s hogy ezek az emberek így, közelről, a családi asztaluknál, egészen mások, mint amilyeneknek a teaestéken látta őket.

Valami lány, szinte túl-lágy szeretet ömlött szét itt a szülők és gyerekek között. A lányok protezsáló szeretettel szerették szüleit; a szülők rajongtak lányaikért és csodálák őket, mintha nem tudnák megérteni, hogyan jutnak ilyen sarjadékhoz.

Ebéd után Elza kiadta a parancsot:

— Aludni szépen, papa, mama!

Az öregek tiltakoztak. Elza nem hagyta magát:

— Ha egynapos vendégről volna szó, nem bánám, hogy tiszteletből strázsáljatok, de — (és János felé fordult) — reméljük, hogy hosszabb ideig lesz szerencsénk — (János meghajtotta magát ültében) — tehát a vendéget kell beleszoktatni a mi házirendünkbe. Papa, mama ilyenkor aludni szoktak. Pá, Isten velük. Minket, két lányokat, viszont nem kell őrizni, mert mi őrizzük egymást és aztán őriz mind a kettőnket mamzelle Nitouche.

— Nem őr vagyok, nem senkit őrzök — mondta a kisasszony.

A Gotthelf-pár visszavonult.

A fiatalok kimentek a verandára, mely a

viz felé nyílt. Nagy, sulyos meleg terpeszkedett, a piros-fehér csikos vászonellenzők csak a napfényt háritották el, a forróságot nem.

— Meleget csinál — szólt mamzelle Nitouche.

Elza rendreutasította.

— Nitouche! Ne szégyenits meg a vendég előtt, még azt hiszi, hogy annyi idő óta nem tudtalak megtanítani magyarul. Mondtam már egyszer, hogy magyarul nem meleget csinál, hanem meleg van. Mondd utánam.

— Elza! — kérlelte Emma a nényét.

— Csak mondja utánam!

— Jó, jó, — sietett mamzelle Nitouche rendbehozni a dolgot — meleg van. Tudom.

Letelepedtek és János egy kicsit kétségbe volt esve, hogy mi a manót beszél ő órák hosszat két leánynyal, akiket életében most lát talán negyedszer. De mingyárt kiderült, hogy nem lesz baj, neki nem kell sokat beszélnie, amíg Elzának beszédes kedve van.

— Nagyrabecsült vendég, — mondta a leány — ha nálunk marad, akkor beszélünk kell magával. Ha beszélek, akkor nem szólíthatom Senkhy urnak, mert ezt a nevet hiába tette ön jóhangzásúvá, ott, ahol tette, én nem tudok hozzászokni.

— Én már hozzászoktam — mondta János,

— A pupos is hozzá szokik a pupjához — felelte Elza. — Ez azonban nem ok arra, hogy én a pupost puposnak szólítsam.

— Ezzel ön azt mondja, hogy...

— Ugy van. Nomen est omen, mert én gimnáziumba is jártam. Nem vagyok hajlandó önt az igazi nevén nevezni. Ha nincs kifogása ellene...

— Keresztnevem János...

— Ott még nem tartunk és talán nem is fogunk tartani. Azt sem kívánhatja, hogy szerkesztőremnek szólítsam. Engedje meg, hogy mamzelle Nitouche szavaival élve, egyszerűen Szépember legyen nálunk a címe.

— Elza! — háborodott föl Emma.

— Micsoda lány! — sopánkodott a francia nő.

— Megengedem, — mondta János.

— Hát idehallgasson, Szépember! Csak arra akarom megkérni, hogy ha hosszabb ideig marad itt és észreveszi bennünk a nőt, akkor nehogy Nitouchenak a fejét csavarja el, aki, szegényke, ha arra kerül a sor, zavarában nem tud magyarul nemet mondani és Emma fejét is hagyja békén, mert Emma még kislány, aki Jókait olvassa és könnyen válik rajongások martalékává. Itt kizárólag én vagyok jelen, mint méltó ellenfél.

— Legyen szerencsém, — mondta János.

Az Emmára vonatkozó mondatból azonban kedves vita lett (mamzelle Nitouche beérte egy kis tiltakozással) és János e vita alatt elnézte a két lányt. Most nézte meg először jól őket.

Mind a kettő kistermetű volt, kicsiny, de még sem zömök. Volt bennük valami játékszerű. Elza egész biztosan nem volt szép. Hogy nem csunya-e, azt nem lehetett volna ilyen határozottan kimondani. Ahogy János az emlékezetében keresgélt, rájött, hogy néger nőket látott ilyen arcúakat. Igen, Elza olyan volt, mint egy fehér néger nő, a szeme nagyon fekete, a szája nagyon piros, a fogai nagyon fehérek, a haja nagyon göndör. De az egész arc együtt mégis nagyon kedves volt, nagyon markáns és nagyon jelentékeny. Míg a kisebbik lány feje hasonlított egy mandulához. Minden a mandulára emlékeztetett rajta. A szeme, a szája, az orra szabása. A csókja is mandulaizű lehetett. De ezt János csak úgy futólag gondolta el, ahogy egy férfi, ha nincs túlságosan jóllakva szerelemmel, mindig megkóstolja a nőt, akire ránéz.

Délután félőtig csacsogták el az időt, amikor fürödni mentek Gotthelfné vezérlete alatt. A papa nem fürdött a Balatonban.

— Tudja szerkesztő ur, — exkuzálta magát — ezt még istenben boldogult bátyámtól

örököltem, aki halászbérlő volt odaát Badacsonyban. Az szokta mondani: a Balaton halászatra való és jámbor ember tisebov előtt nem fürdik benne. Tetszik tudni, tisebov az egy ünnep nálunk.

— Nálunk milliomosoknál — egészítette ki Elza. — A papa Annuskának hívja a mamát, de még a régi keresztnevükön szólítja az ünnepeket.

— Elzikém, — magyarázta Gotthelf — az nem úgy van. Jankiper az hosszunap, szükesz az sátorosünnep, purim az farsang, pésszah az husvét; de tisebov, az tisebov még franciául is.

— Igaz-e, Nitouche? — kérdezte Elza. János azonban érdeklődött.

— És az *után* az ünnep után már lehet fürödni a Balatonban?

Gotthelf elmosolyodott.

— Az a vicc benne, kérem, hogy mikor az az ünnep elmúlik (most már nem merte kimondani a nevét) ... akkor megint...

Látta, hogy így nem tudja megmagyarázni. Megpróbálta másképp:

— Husvét előtt, ugy-e, husvét előtt vagyunk? De ha husvét elmúlt, akkor megint husvét előtt vagyunk, mert akkor a jövő husvét következik.

— Éljen istenben boldogult Mathe bácsi!

— ünnepelte az anekdóta végét Elza. — Jó szokásai voltak és jó mondásai!

— Mátyás! — igazította helyre Gotthelf.

Jánost kicsit megzavarták ezek az idegen ünnep-nevek, bár ujságírókörökben már találkozott némi zsargónnal. Ennyit együtt azonban még nem kapott.

Lemenet a vízhez, Gotthelfné kapacitálni próbálta Elzát valamire. De Elza nem ment bele.

— Nem létezik! — tiltakozott hangosan.
— Senki kedvéért és még Senkhy ur kedvéért se bujok a ti bő bugyogótókbo!

És egyenesen Jánosnak ezt mondta:

— Szépember, ne nézzen oda.

— Hova?

— Ahol engem lát a vízben. Én trikóban fürdöm, édes családom gyönyörű kosztümökben. (Elza! Elza! Elza! — kapta Elza három felől is a rendreutasítást, de azért folytatta.) Nézze a családomat, ha szégyellős. Tudja maga könyv nélkül a himnuszt?

— Tudom.

— Mivel áldja meg az isten a magyart?

— Jó kedvvel, bőséggel.

— Hát, látja, a vízben én a jókedvet választottam, édes családom a bőséget. Szép fodres, bugyos ruhákat viselnek, ami mind

megtelik vízzel és lehuzza őket. Én a vízben mozogni szeretek.

A fürdés nagyon vidáman zajlott le.

Elza csakugyan piros-szegélyű fekete trikóban fürdött, fekete sapkával. Ugy villogott a vízben, mint egy ördög.

Gotthelfné és mamzelle Nitouche a sikéren maradtak, Elza folyton csalogatta hugát és Jánost a mély víz felé.

— Ne menjetek! — kiabálta Gotthelfné — egyszer mégis megfulladtok nekem.

— Magunknak, mama, magunknak!

— Vigyétek legalább a csónakot is!

Ebben igaza van a mamának. Emma, hozd ki a csónakot!

— Én is segítek — ajánlkozott János.

— Nem kell. A lakatot még ugye ismeri és egy csónakot a vizen idáig taszigálni, ahhoz nem kell férfikar.

Emma ment a csónakért.

— Addig maga megmutatja, tud-e vízikunstsztokat?

— Uszni tudok.

— Az még nem kunstszt. Azt minden hal tud. Tud-e víz alatt bukfencezni?

— Nem tudok.

— Tud-e mély vízben úgy megállni, hogy jobbról-balról a kezét kidugja és mégse sülyed el?

— Nem tudok.

— Tud-e gőzhajózni?

— Az mi?

— Hanyattfeküdni a vizen, nem tempózni és a derekánál a két kezével úgy csobogni, mint a gőzhajó lapátja.

— Nem tudok.

— Na maga jól fel van szerelve az életre! Semmit se tud! És maga akar a papának báróságot szerezni?

— É-én? — csodálkozott János.

— Maga! maga!

— Én nem akarok.

— No, ez kibuggyant!

— Dehogy buggyant ki! Ugyan ki mondta magának, hogy én...

— Csak úgy gondoltam. Hát igazán nem azért hívták magát az öregek?

— A legigazánabban. Soha én még senki-
nek báróságot nem szereztem. Nem is fogok,
remélem.

Elza kivette a kezét a vízből és nyújtotta feléje.

— Köszönöm! Akkor isten hozta nálunk!

— Ez most mit jelent?

— Hogy *most* igazán üdvözlöm. Tudja,
én őszinte vagyok.

— Veszem észre.

— Nem tudtam, miért hívták magát az
öregék.

— Azt én sem tudtam.

— Partinak maga rossz. Azért nem hívták.

— Nagyon kedves.

— Azonban, ha a báróságért hívták volna,
de maga mégsem azért jött, akkor is rend-
ben van minden. Akkor sem fogom bántani
magát.

— Hát akart?

— Egy kicsit megszekiroztam volna. Szer-
etem látni, ha az emberek, akik rossz-szán-
dékúak, szenvednek. De most amnesztiát kap.
Maradhat, ameddig akar; meg fogom tanítani
a vízi-kunstsztokra.

Emma hozta a csónakot.

— Tud vitorlázni? — kérdezte Elza Já-
nostól.

— Sajnos, azt sem tudok.

— Holnap délelőtt leckét kap belőle. A
matrózunk lesz.

— Helyes, felcsapok. Csak jól bánjanak
velem.

— Emmára biztosan nem lesz panasz.
De én szigorú vagyok. Ha ügyes nem lesz,
sokszor megszidom.

— Igyekezni fogok — mondta János.

Aztán mindenféle hancurozás következett
a csónakkal. Elza megmutatta, hogyan kell a

vizből bemászni a csónakba, amit János, néhány kék folt árán, mingyárt meg is tanult.

— Evezzen és huzzon bennünket! — adta ki a parancsot Elza.

János evezett, Elza a csónak láncába kapaszzkodott, Emma a nénje lábába, úgy usztak, szembe a lefelé csuszó nappal, be, a mélyebb vizek felé. Ott a lányok megkapaszkodtak a csónak szélében.

— Ugorjon fejest! — vezényelt Elza.

— Azt aztán igazán nem tudok.

— Akkor ugorjon lábast. De ugorjon! Eleget urizált már a csónakban.

János ugrott. Mig a víz alól feljött s lerázta és leprüszkölte fejről a vizet, addig Elza bemászott a csónakba és odaszólt Emmának:

— Fogd a láncot.

És evezett kifelé.

— És én? — kérdezte János, igyekezve sebesebben uszni a csónak után, hogy elérje.

— Maga fogódzzék Emmába. A piskótalábaiba! — kiáltott vissza Elza. De folyton vigyázott arra, hogy a csónak és Emma, aki készséggel nyújtotta lábát hátra János felé, egy tempónyival mindig előbbre legyen az uszónál János erőlködve uszott, néha kinyult egyik karjával a vizből, Emma lába után, de

nem érte el. Nevetett rajta, ezzel vizet ivott, tüszkölni volt kénytelen.

Elza többször megismételte ezt a játékot. Mikor már nagyon kifárasztotta Jánost, akkor kiszólt a csónakból.

— Emmi, gyere onnan, hadd kapaszkodjék meg a Szépember. Még sem illenék, ha beléd csimpaszkodnék.

És meglassította az iramot. János boldogan fogta meg a láncot:

— Miért kinzott meg? — kérdezte a leánytól.

— Csak, — felelte Elza — csak úgy mutatóba; van valami kis hajlandóságom rá, hogy kinozzam az embereket.

— A mama és Nitouche már kimentek a vizből, fürdőköpenyben ültek a kabin terraszán és kiabáltak a fiataloknak, hogy elég volt a fürdésből.

— Jövünk, mama, csak még egy kicsit vízbefullasztjuk a szerkesztő urat.

Fürdő után sétáltak is, a vacsora nagyon jókedvüen perdült le, Gotthelf ur emlékeket adott elő abból az időből, amikor a Balatonban kizárólag tehéncsordák és disznó-csürhék fürödtek s Lelle olyan utolsó falu volt, mint amilyen...

— Ma is — egészítette ki Elza. — Menjen be Lellére, papa, nézze meg, hogy egy

magyar falun milyen keveset változtat, ha közben világfürdő lesz belőle.

— És a telek — sópánkodott Gotthelf — Istenem, a telek! Tetszik tudni, akkor még hire sem volt annak, hogy a földet négyszögölenként is lehet venni. Holdszám adták itt, a víz partján, de bolondnak tartották azt, aki megvette.

— Papa már négyszögölenként vette? — kérdezte Elza.

— Én már úgy — felelte Gotthelf, de aztán a jóérzés mosolyával tette hozzá: — Na, én még nem drágán. De a Blankenberg, aki az egész legelőt megvásárolta harminchárom krajcárért, százezreket nyert rajta és milliókat is nyer még.

— A papa szereti a pénzt — mondta Elza.

— Hát nem haragszom rá, — adta meg a választ Gotthelf. — Más embert csinál a pénz az emberből.

— Dehogy is csinál, papa!

— Hát nem lettem én más ember tőle?

— Nem, papa. Csak az emberek néznek másnak. Te azelőtt is egy kedves, jó, csupa-szív papa voltál, most is az vagy.

— Hát nem vagyok rossz apátok, — mondta meglegedetten Gotthelf.

— Csak annyira ne szeretnél báró lenni!

— Hát, kérlek. Elza, ha nem akarod, nem szeretek.

— Papa, kezet rá!

Gotthelf azonban kezet nem adott erre.

Holdvilágos este volt, a vendéglő felől cigánymuzsika szűrődött. Emma megkockázta:

— Most kellene csónakázni.

— Hogyne, angyalka! — felelt neki Elza.

— Csónakázni és énekelni a hullámzó Balaton tetejét meg a halászegényt és ábrándozni a holdba és velencézni! Azt talán hagyjuk, ugy-e, Szépember?

János ugyan nem akart udvariatlan lenni, de a délutáni nagy fürdés, a sok uszás nagyon kívánatossa tette számára a lepihenést.

Elza azonnal konstataálta:

— Szépember nem tudja nyitva tartani a szemét. Bocsássuk el kegyelemben.

Ez meg is történt. János elvonulhatott a szobájába.

XVII. FEJEZET.

Egy kis zavar

A következő napok épp ilyen fáradságosan szórakoztatók voltak. Elza csakugyan megtanította a vitorlakezelésre Jánost, amiből kedves kis csónakkirándulások származtak hol Boglár, hol Szemes felé. De meg kellett igérniök, hogy a tulsó partra semmiesetre sem mennek. Még a legszebb időben sem.

— Az nagyon veszélyes, — mondta Gott-helfné.

— Igen, — csufolódott Elza — volt már egy eset...

— Milyen eset? — érdeklődött János.

— Hogy valaki eltévedt a vizen. Sehol se egy rendőrt, se egy hordárt nem talált, de még egy postakocsist se, hogy megkérdezze tőle, merre van a merre...

— Mikor az volt? — ugrott be Nitouche. érdeklődéssel és hibás szórenddel.

— Megboldogult Mátyás bácsi idejében.

De azért a tulsó partra csakugyan nem mentek. Fürdés naponként kétszer volt. S Gott-

helfet étvágycsináló sétákra kellett elkísérgetni. Mind szívesen tették. Volt tennispálya is, de a tenniszre különben sem jutott idő.

János alig vette észre, hogyan vágatnak a napok, csak azon ellenőrizhette az idő múlását, hogy fenn a szobájában, az asztalfiókban szaporodott a levélköteg, amit Adél leveleiből tett félre. Adél minden levelében kérte, hogy ha jól érzi magát, maradjon még s nem is hívta magához. Tanácsolta neki, hogy ősz elejéig ne menjen el Lelléről, János szép pontosan felelt a levelekre, mindenről írt, csak arról nem, — valahogy véletlenül — hogy mennyire megbarátkozott a Gotthelf-lányokkal s hogy milyen furcsa érdekes nőnek nézi már Elzát, akit eleinte hajlandó lett volna szimpla, csuf, kis zsidólánynak itélni.

Szeptember előtt néhány nappal Jánost Prokesch föltáviratesztta Pestre. Sürgős lapügy — jelentette a távirat.

Jánosnak csak most jutott eszébe, hogy már egy hónapnál hosszabb idő óta van itt s hogy ha már felutazik Pestre, ezt véglegesen is megteheti.

— Pakolok és megyek — jelentette be János — tulsoká vettem igénybe a vendégszeretetüket.

— De kérem, kérem! — mondták az öregek.

Elza azonban sokkal határozottabban nyilatkozott:

— Ha nem lett volna kedvünkrevaló, hogy itt van, nem lett volna módjában visszaélni a vendégszeretetünkkel.

János megköszönte.

— Ez még semmi — folytatta az eleven lány. — A családi tanács nevében megkérem, hogy jöjjön bátran vissza. Az ősz eleje nagyon szép itt.

— Komoly meghívás, vagy udvariasság?

— Komoly meghívás.

— Akkor visszajövök.

Ki a vonathoz most már az egész család kísérte.

Mikor János Pestre ért és visszavonult szerkesztői szobájába, Prokesch azonnal be ment hozzá s elmondta neki, hogy mért hivat olyan sürgősen haza nyaralásából.

— Ne haragudj, kedves Márkus Fál...

— Mért mondod, hogy Márkus Fál?

— Mert te vagy a magyar Marco Polo, az utazó ujságíró, amit nem szemrehányásképpen mondok, hiszen mit csinálnál Pesten? De tény, hogy az utóbbi időben többször vagy másutt, mint itt. Természetes, hogy ez bizonyos fegyelmellenséget eredményez.

— Légy szigorubb a fiukkal.

— Nem természetem a szigoruság s azon-

felül a fiuk tudják, hogy jó szívem van, s a mesterségünket nem tartom valami szentnek. Ezzel visszaélnék.

— A te hibád.

— Nem tagadom. De nem fordulhatok ki önmagamból. Azonfelül a nyári hónapok mindegyikében egy-egy fiu szabadságra megy, ami munkatöbbletet jelent, de aki itthon marad, az viszont szeretne, ebben a nagy melegben, kevesebbet dolgozni. Kardos Bernátra nyáron egyáltalán nem számíthatok, mert kizárólag Budán él, a Színkör körül, mert egy darabját akarja ott elsütni. Azt is tudod, hogy vannak bizonyos munkák, amiket se télen, se nyáron nem szeretnek a fiuk elvégezni.

— Tudom.

— Sohase szerettek telefonhoz menni hogy külső riportot fölvegyenek.

— Tudom.

— Szeniczsei pedig nyáron nagyobb csirkéfogó, mint télen...

— Ezt is tudom.

— Hogy éjszaka nyugodtan kimehessen Ósbudába, nyolc óra előtt hirtelen betelefonálja az anyagát, gyorsan hozzáhazudja, hogy ő most egy másik szenzációs riportban nyomoz tovább, s ezzel megszabadul attól, amittől annyira fél, hogy a dolgozatait személyesen kelljen megírni...

— Ha tudod, hogy így van, miért nem teszel ellene?

— Hiszen eleget szidom Szeniczeit, de végeredményében a lapra nézve nem rossz, ha más írja meg az ő riportját, mert egyrészt akkor jobban van megírva, másrészt, az esetleges alaphazugságtól eltekintve, kevesebb részlethazugság van benne.

— Szeniczei még most is hazudik?

— Még a halála után három évvel is hazudni fog. De ezen már nem lehet segíteni. Most, hogy Domahidi van szabadságon, úgy osztottam be, hogy a telefonhoz Sikorszky és Remete felváltva mennek, aki véletlenül elcsipi a Szeniczei riportját, az veszi fel.

— Nagyon igazságos megoldás.

— Ez azért van, mert az apámat Salammónak hívták. De ez az eleven igazságérzetem semmit sem használt, mert Remete meg van örülve.

— Mitől?

— Attól, hogy *A Hét* három folytatásban közölte Remetének a Rózsaszin Rezeda című hosszabb elbeszélő költeményét, talán azért, hogy lépést tartson a modern költészettel, talán azért, hogy ma már ritkán irnak hosszabb elbeszélő költeményeket, amik egyáltalában közölhetők és speciálisan honorárium-mentesen közölhetők volnának. Ettől a

három folytatásos dicsőségtől Remetének a nyakkendőjébe ment az esze. Napokig néztem már el, hogy a napihírekbe, amiket odaadok neki, szimbolikus számárságokat ken bele és a telefonhoz csak a tizenharmadik csengésre megy. Tegnapelőtt végül, miután a ráeső három vagy négy telefonhoz-menést elbliccelte azzal, hogy vagy nem volt a szobában, vagy ügybuzgó beszélgetést színellett bejáróinkkal, akiket végül mégis ki fogok hajigálni redakciónkból . . .

— Azt már rég megtehelted volna!

— Tegnapelőtt mondom beleesik a Szeniczei telefon-riportjába, előbb kiabál, hogy „Gyorsiró! Gyorsiró!“, ami már magában ökörség, mert nagyon jól tudja, hogy nincs gyorsiró a lapnál és ha volna, már rég megszokott volna a gyorsirásról, nehogy minden munkát a nyakába varrjanak; aztán felveszi, amit Szeniczei bemond, egy propeller-balesetet, amelynél valaki a propeller-deszka mellé lépett és a Dunába esett . . .

— Na és? — érdeklődött János.

— És odahozza hozzám a jegyzeteit . . .

— De az illetővel mi történt?

— Az mindegy, kérlek: nem abból lett a baj. Odahozza hozzám a jegyzeteit és azt mondja:

„Itt az anyag“.

„Mért hozod az anyagot? — kérdeztem tőle. — Mért terheled a fejemet vele?“

„Hogy megirasd valakivel“.

„Te nem tudod megírni?“

„Nemhoggy nem tudom, de nem akarom“.

„Pali — mondom — nincsenek otthon nálad“.

„Nevetséges! Hogy jövök én ahhoz, hogy száraz propeller-baleseteket irjak meg a lapnál az én irodalmi nevemmel“.

— Előbb próbáltam tréfálni, mondtam, hogy egy propeller-balesetnél szó sem lehet szárazságról, az egy pár excellence nedves esemény. Erre ő azt mondja, hogy ezt nem lehet egy sületlen viccel elintézni. Ez már bántott.

„Pali — mondom — ne jártasd a szád, eriggy, ird meg a riportod!“

„Nem irom és más hangot kérek. Hallatlan, hogy egy kuli így beszélhessen velem!“

— Még egyszer megpróbáltam elsimitani a dolgot.

„Te összetéveszted a Rózsaszin Rezedát a Rózsaszin Mimózával. Az egy olyan érzékeny állat“.

Erre aztán egészen megvadult:

„Nem tűröm, hogy az irodalmi működésembe belegázolj! Te egy szürke számár vagy, aki még életedben le nem irtál egy irodalmi

sort és itt hajcsároskodol és káplárkodol olyan embereken, akiket meg sem érthetsz...“ — hogy én nem érthetem meg a Sikorszky ókorát és Remete legujabb korát! Na, erre kénytelen voltam azt mondani, hogy Pali, szedd össze a sátorfádat és azonnal menj, amerre látsz, éppen eleget javítottam már a helyesírási hibáidat, amit a szimbolizmus köpenyge alatt csempésztél az asztalomra. Ami ugyan nem egész igazság, mert Remete aránylag a legjobb helyesíró az egész redakcióban, de én is dühös voltam. Erre ő azt mondja, hogy, füttyül rám, nekem nincs felmondási jogom és nem lép ki és amint látod, most is ott ül az asztala mellett, de én nem adok munkát neki.

— Ezért hívtál haza?

— Ezért, kérlek. Ne haragudj, de ezt el kell intézni, különben nem tudom őket kordában tartani.

— Küldd be Remetét.

— Én nem beszélek vele. De majd beküldöm.

Prokesch kiment. Kiabált az előszobába:

— Jóskal!

} — Tessék, szerkesztő ur! — dugta be magát Jóska.

— Mondja meg Remete urnak, hogy a

főszerkesztő ur kéreti magához. (Remete ur ott ült a másik asztalnál.)

Jóska nem értette, miért kell neki közvetíteni ezt az üzenetet. Mondani akart valamit, mert már sodorta az egyik oldalán bajuszát, de Prokesch rászólt:

— Gyerünk!

Jóska tehát odaállt Remete elé és már mondta is:

— Tetszett hallani.

Remete megkeményített hangon felelt:

— Nem hallottam semmit. Amit az az ur beszél, azt én nem hallom.

Jóska vállat vont. Mégbolondultak az urak. De az mindegy.

— Azt üzeni a Prokesch szerkesztő ur, hogy tesszen bemenni a főszerkesztő urhoz.

Remete fölkel és bement János szobájába. János háttal állt neki, az ablakon bámult ki, mert az járt fejében, hogy most sokkal jobb volna Lellén, ahol ilyenkor vitorlázni szoktak. Egyszerre látta a kék vizet, a tulparti hegyeket s a szemét megcsiklandozta Elza kicsiny, karcsu, fürge, fekete trikós alakja.

Remete köhögött, hogy János észrevegye, hogy a szobában van. János megfordult, egész nyersen és kurtán ezt mondta:

— Hallod-e! bocsánatot fogsz kérni Prokeschtől.

— Kérem szépen... — dadogott Remete, aki azt hitte, hogy majd előadhatja a tényállást, bebizonyíthatja, hogy neki van igaza s csak azután kell bocsánatot kérnie.

— Tőlem ne kérj semmit — szólt János, — Prokeschtől kérj bocsánatot.

És már hívta is Prokescht:

— Gyere be, kérlek. Remete bocsánatot akar kérni tőled.

Remetének nem volt ideje tiltakozni. Prokesch már bent volt:

— Szóval visszavonad, hogy kuli és hogy szürke számár és hogy nincs felmondási jogom?

Remete nem felelt.

— Na! — mondta türelmetlenül János.

Remete nem mert ellenkezni:

— Vissza, ha te visszavonod, hogy fogjam be a szám és hogy érzékeny állat és hogy helyesírás.

— Az magától értetődik, azt én csak azért mondtam, mert hecceltél. Szervusz — nyujtotta a kezét Prokesch.

— Szervusz — szólt még most is lesü-tött szemmel Remete.

— Mingyárt kapsz tőlem munkát — zárta le az aktákat Prokesch.

— Kint vagyok a vízből — felelte Remete, de már a főszerkesztő szobáján kívül.

*

Ez történt Pesten, Lellén pedig ez:

Az egész család hiányát érezte Senkhy urnak. A megszokott programmot nem lehetett végigcsinálni. Mikor harmadszor említették, hogy így-ugy János ezt csinálta, azt mondotta, Elza az egész családra ráfogta, hogy szerelmesek Senkhybe.

— Papa, mama, ti a vallása miatt. Emma, te meg nem tudsz egy férfivel egy hónapig érintkezni anélkül, hogy bele ne bomlj és Nitouchet azzal gyanusítom, hogy már a télen belehabarodott.

— Nem abarodtam — tiltakozott a francia kisasszony, a többiek csak nevettek a vádon.

Este azonban mégis Elza indítványozta, mikor a hugával visszahuzódtak már, lefeküdni a szobájukba:

— Te, Emma, legyünk neveletlenek. Menjünk fel a Szépember szobájába, nézzük meg, milyen parfümök állnak az asztalán, hogy lógnak a ruhái a szekrényben, hogy állnak sámfákon a cipői. Gyere, ez a legjobb el-

lenméreg szerelem ellen. Mikor az ember látja a férfi alkotó részeit a férfi nélkül.

— Azt nem szabad — mondta félienken Emma.

— Mindent szabad annak, aki meri. De ha nem akarsz részt venni benne, maradhatsz.

— De azért én is . . .

— Na hát ha te is, akkor gyere és ne beszélj!

Bementek lábujjhegyen János szobájába, meggyújtották a villanyt.

— Na itt nem sok nézni való van — mondta Elza — a Szépember rendes fiu, a parfümjé csakugyan Indián Hay, amint gondoltam is. Madarat tolláról, embert illatáról. Ugy látszik, kölni vízzel keveri. Nem finom, de nem is közönséges. Ez a fehér ebben a fecskendős üvegben azt jelenti, hogy a parfümjét vízzel higitja és úgy spricceli szét a szobájában. Tehát nem pazarló. Könyve nem sok van.

— Vakációra minek hozna magával sok könyvet?

— Hogy olvasson. De ugy látszik, nem nagyon olvas. Az még nem baj Add csak ide azt a könyvet az éjjeli szekrényről. Látod, husz oldal sincs felvágva belőle. Nyisd ki a szekrényét.

— Az igazán nem illik.

— Te csacsi! A nem illik azzal kezdődött, hogy ide bejöttünk. Ez az általános nem illik. Részlet nem-illikek most már nincsenek.

Emma kinyitotta a szekrényt.

— Nagyon rendes! — konstatálta Elza. — Bohémségről szó sincs. Sőt ha nem csalódom, levendula-szagot érzek. Nyulj csak oda az ingek alá.

— Ó, még azt is!

— Nyulj már!

Emma ezt is megtette. Egy kis párna került elő.

— Ugy-e mondtam! Mit szólsz, milyen detektív vagyok? Ebben a párnában levendula van. Szépembernek babája van. Mert ilyen levendula-párnácska csak anyától vagy szeretőtől származhatik.

— Miket beszélsz!

— Igazakat. És most jön az íróasztal.

— Lehetetlen, hogy azt is . . .

— Mingyárt meglátod, hogy lehetséges.

És Emma már próbálta kihuzni a kis középső fiókot. Nem menő.

— Ez be van csukva. Tehát ami érdekes Szépemberben van, az itt van. Eredj csak, hozd át az összes kulcsainkat.

— Egyedül maradsz egy férfi szobájában? — szepegett Emma.

— Képzeld! Egyedül merek maradni.

Igaz ugyan, hogy bátorságomat kicsit enyhíti az a szomorú tény, hogy a férfi nincs itt. Menj már!

Emma hozta a kulcsokat, Elza szorgalmasan végigpróbálta őket. Az utolsóelőtti kulcs nyitotta a fiókot. Elza kihuzta, belenézett és azonnal meglátta a sarokban az egymásra fektetett női leveleket.

— Itt nincs semmi! — mondta hirtelen és hamar visszalökte a fiókot. — Már mehetünk is.

— Ugy-e, hogy nem volt értelme neki, hogy bejöttünk?

— Persze, hogy nem volt. De néha értelmetlen dolgokat is el kell követni. Unalmas mindig csupa értelmeset csinálni. Oltsd el a villanyt.

A lányok lefeküdtek. Elza várt, amíg Emma elalszik, akkor fölkel, magára kapta a hálóköntösét és újra belopódzott János szobájába. Kihuzta a fiókot, kivette a leveleket és kezdte olvasni őket. Mind gyorsabban, gyorsabban, mind nagyobb érdeklődéssel olvasott. És mindig idegesebb lett tőlük.

A göndör fejben egyszerre világos lett, amit sem a Gotthelf-pár, sem maga János nem látott meg. Ezt a fiút a szeretője akarja megházasítani! Az beszélte rá, hogy idejőjjön, az mondja neki folyton, hogy maradjon s ta-

pogatózó kérdéseket tesz fel mindenütt, hogy tájékozódjon, mennyire haladt már a dolog?

Elza, aki már megbarátkozott Jánossal, összeszokott vele s talán érzett is valamit iránta, egyszerre fellázadt a szerep ellen, amit neki akartak osztani, anélkül, hogy megkérdezték volna őt is. Minden átmenet nélkül gyűlölni kezdte ezt a férfit, akit már-már nemcsak hozományvadásznak látott, hanem még annál is rosszabbnak: eszköznek a kedvese kezében. Nem tudhatta, hogy János még nem vette észre, mit akar Adél.

Mikor a levélköteg elfogyott, Elza didergett már. Visszasuhant a szobájába, csak úgy, a sötétben bujt bele ágyába s vacogva huzta magára a takarót.

Reggel fejfájósan és rosszkedvűen kelt fel és szótlanul ült a reggeli mellé.

— Mi bajod, Elzus? — tudakolta Gott-helf papa.

— Semmi.

— Nem aludtál, lányom — vette észre Gotthelfné.

— Lázam volt. Azt hiszem, meghültem.

— Megmérted magad?

— Nem.

— Hát az istenért — rémüldözött az anya — mért vagy olyan könnyelmű? Mért

nem méred magad, ha azt hiszed, hogy lázad van? Talán a gyomrodat rontottad el?

— Abban is lehet valami, — mondta egy kis öngunynyal Elza és arra gondolt, hogy csakugyan voltak émelygései, miközben a leveleket olvasta.

Mamzelle Nitouche már hozta a hőmérőt.

— Ónod alá! — adta át Elzának.

— Jó hogy mondod, különben az orromba dugtam volna!

Ennek a megjegyzésnek a szülők már örültek. Ha Elza még hadakozik Nitouche-sal, akkor nem nagyon beteg. Csakugyan nem volt láza. De fürödni nem ment; a szobájában olvasott csaknem egész nap.

Este már kijelentette:

— Unom Lellét. Elég volt. Menjünk haza Pestre.

— Ugyan Elzi! — mondta Emma — olyan szép itt az ősz!

— Nekem nem kell.

— És a szerkesztő visszajön — kockáztatta meg Gotthelf papa.

— Nekem az se kell.

— Majd alszunk rá egyet, — próbálta elintézni Gotthelfné.

Másnap János megjött. Alig ismert rá a

vidám családra, melyet két nap előtt hagyott Lellén. Mindenkinek lógott az orra.

— Elza beteg — magyarázta Gotthelfné.
— Az mindig nagyon meglátszik rajtunk.

Ebédig a lány le se jött a szobájából s akkor nagyon hidegen és feszesen üdvözölte Jánost és ha úgy fordult a beszéd, hogy szólnia kellett hozzá, kikerülte a megszólítást.

Ebéd után János megpróbált közeledni hozzá.

— Elzike, beteg?

— Nem vagyok beteg.

— Akkor miért olyan rosszkedvű?

— Mert nincs jókedvem. Ideges vagyok.

— Amíg itt voltam, egyszer sem láttam idegesnek.

— Most mégis az vagyok. Kérem, ne faggasson. Ellenben ha szivességet akar tenni nekem...

— Hogyne akarnék — mondta János igazán meleg, őszinte hangon és végigsimogatta szemével a néger-arcot.

(— Mit komédiázik? Hogy mer ez *nekem* komédiázni! — haragudott magában a lány, de fennhangon nem ezt mondta):

— Ha szivességet akar tenni, beszélje rá a mamáékat, hogy holnap már Pestre menjünk. Attól félnek, hogy maga iránt való udvariasságból most itt kell ülnünk.

— Elzike, maga az ilyesmit olyan egyszerűen és egyenesen szokta elintézni.

— Nincs már kedvem az egyenességhez.

— Bántotta valaki?

— Bántott.

— Mivel?

— Azt nem mondom meg.

— És ki volt az?

— Azt sem mondom meg.

— Rám haragszik?

A lány tétovázott, hogy ne mondjon-e meg mindent? De eszébe jutott, hogy ahhoz semmiesetre sincs joga.

— Nem... — felelte — nem magára külön. Mindenkire. Beszélje rá az öregeket, meg fogom köszönni.

János egy kicsit kidobottnak érezte magát és fájt neki Elza kedvetlensége. De szólt Gotthelféknek, hogy utazzanak, ha Elza nem jól érzi magát Lellén.

— Gondolja szerkesztő ur, hogy nem szeszély?

— Ha szeszély is, teljesíteni kell. Elza van olyan kedves kis lány, hogy megérdemli.

Nagy pakkolás volt másnap. János már a reggeli gyorsal elutazott. Ugy volt, hogy Gotthelfék csak másnap mennek. Mikor a család a vasutról hazajött, Elza a kertet segített öntözni. Ő tartotta a kezében a kis ön-

töző kocsi csövét, lešpriccelte a cselédeket és kitalálta azt, hogy a villa falát is meg kell öntözni, mert nagyon sok meleget szívott magába egész nap. És mikor a kertész-gyerek nem tudta feltolni a kocsit egy virágágyra, ő maga feküdt mögéje és zökkenetette föl a fűre az elakadt kerekeket.

A család nem tudta mire vélni ezt a mozgékonytságot, amit a kert rácsán át látott.

Elza már kiabált elébük:

— Emma! Nitouche! Gyertek csónakázni. Nem vitorlával, ne féljetek! Majd én evezek.

— Mi lett téged? — kérdezte Gotthelfné.

— Elmult a rosszkedvem.

— Most, az utolsó napon! Kár, hogy nem előbb!

— Mért volna ez az utolsó nap?

— Mert már összepakkoltunk.

— Hát majd kipakkolunk.

Gotthelf csóválta a fejét. Nitouche meg volt botránkozva. Emma nem értette. Gotthelfné éles anyaszemmel azonnal megállapította, hogy a lánya szerelmes Senkhy urba. A diagnózis egészen jó volt. Arra nem gondolhatott Gotthelfné, hogy a lánya gyűlöli ezt az embert. Arra nem láthatott semmi okot.

S miután, ki-ki a maga módja szerint, ebéd felett, megmondta a maga véleményét Elzának, a család tovább is Lellén maradt.

— Kár! Szép embeer is kelenee! — fejezte ki sajnálkozását a francia kisasszony.

— Jó, jó, — mondta Gotthelf — megszoktuk, hát most leszokunk róla. Csak meg ne sértődjék, ha meghallja, hogy mi ittmaradtunk.

— Szépember nem olyan ember, aki megsértődik — fejezte ki enyhe formában sokkal keményebb gondolatát Elza.

— Nagyon derék fiu, — mondta Gotthelfné — ne tégy úgy, mintha nem te tudnád legjobban.

— Tényleg én tudom legjobban — mondta Elza.

És a Gotthelf-család tovább nyaralta az ősz elejét Lellén, az Anna-lakban.

XVIII. FEJEZET.

Egy kis politikai zenebona, Senkhy János
része abban

A tófalusi kerület képviselője, Rásay Emőd, a legrégebb magyar családok egyikéből származott. A Rásay-család volt az, amelyről Anonymus a legbiztosabban tudja, hogy a honfoglalásban résztvett s a modern történeti kutatás, amely sok helyütt földerítette, hogy a Névtelen Jegyző téved, ezen a ponton egyetért Béla király irodavezetőjével s a Rásay-családot a honfoglalás aktív részvevőjének tekinti. Ezért már régtől fogva megvolt az a szándék, hogy Rásay Emődöt, az öreg árpádkorit, bevigyék a főrendiházba. Maga Rásay éppugy szeptemberre várta kinevezését, mint ahogy Adél Jánosnak szeptemberre mondta a tófalusi kerület megürülését.

Szeptemberben azonban a kinevezés nem történt meg. Nem mintha kétségessé váltak volna Rásay Emőd érdemei a főrendiségre,

vagy hogy Bécsben akadályok merültek volna fel az akta aláíratására; nem. Itthon volt némi hiba.

A nyári szünet után következő első minisztertanácson került újra szóba Rásay ki-neveztetése. A minisztertanács után a pénzügyminiszter, akit nem nevezek meg (mert Magyarországon egészen mindegy, hogy ki a pénzügyminiszter és e sűrű sorok írója legalább tíz évre visszamenőleg nem tudja, hogy ki mindenki volt pénzügyminiszter, a pénzügyminiszter, mondom, félrevonta a miniszterelnököt és ezt mondta neki:

— Sándor, kérlek, a tófalusi kerület dolgában volna egy propozícióm.

A miniszterelnök, akiről már megmondtam, hogy mindenkit meghallgatott és mindenkit szeretett volna kielégíteni, most sem azt felelte, hogy a tófalusi kerület dolgában nincs már módja propozíciókat figyelembe venni, hanem így szólt:

— Mivel állhatok rendelkezésedre?

— Van itt egy kitünő ember, akire közéletünknek régen szüksége volna már, egy fiatal, hogy úgy mondjam, tudós, aki a pénzügynek legjobb teoretikusa s aki a szaktudását nagyszerűen érvényesíthetné mihamarabb.

— Kérlek alásan — mondta a miniszterelnök.

— Podolányi Elekről beszélek, akinek a nevét gazdasági kérdések megvitatása körül nyilván hallottad már.

A miniszterelnök most már érezte, hogy bajban van. Podolányi Elekről tudta, hogy a pénzügyminiszter családjában nevelősködött. Azt hitte, hogy a pénzügyminiszter a fiatalembert már régen bedugta a saját minisztériumába s gyorsabb előléptetésekkel ott rója le iránta háláját. Nem gondolt rá, hogy minisztertársa politikai karriert óhajt juttatni pártfogoltjának. Ezért csak ennyit válaszolt:

— Kérlek alásan...

Viszont a pénzügyminiszternek ez nem volt elég.

— Eszerint számíthatok arra, hogy a párt Podolányi Eleket jelöli hivatalosan Rásay kerületébe?

— Kérlek alásan — felelte a miniszterelnök. De aztán, nehogy a tárgyalás ilyen kellemetlen állapotban záruljon le, még hozátette: — Beszélgetünk róla.

A miniszterelnök úgy gondolta, hogy beszél Füreedy Fábían gróffal, hátha annak már nem is kell a tófalusi kerület, s akkor rendben van az ügy. Este a klubban már meg is szólította Füreedyt:

— Mondd csak, Fábían, reflektálsz te még Tófalura?

Füredy megmondta, hogy megbeszélésük szerint szeretné a mandátumot betöltetni.

— Mert kérlek, másfelől is nízusok vannak — mondta a miniszterelnök.

— De hiszen megállapodtunk még a tavasszal, nemde?

— Igen, igen, de, mondom, törekvéseket látok...

— Kérlek szépen, a törekvéseket próbáljuk talán másképp kielégíteni, de nincs módomban... nem egészen a magam ügye...

Füredy úgy gondolta, hogy a beteg Adélnak, akinek ez volt az első irányu ilyen kérése, nem mondhatja, hogy az ígéret a beváltás pillanatában füstbe ment.

— Kérlek alásan, — felelte a miniszterelnök és hogy a kérdés ezen az oldalon is nyitva maradjon, hozzátette: — Beszélgetünk róla.

Nehogy azonban mingyárt beszélni kelljen róla, Rásay kinevezését, melynek a minisztertanács után következő héten kellett volna megtörténnie, egy kicsit féretette. Rásaynak nem volt sürgős a dolog, innen tehát nem kellett komplikációktól tartani. Az árpádkori férfiú oly magától értetődőnek tartotta főrendiségét, hogy egy-két hét nála nem differált. A pénzügyminiszter is várt, mert biztosnak vélte az ügy elintéződését. Csak Fü-

redy Fábiánnak kellett megszólalnia, mert Adél irt Brioniból és megkérdezte, mi van a tófalusi kerülettel?

Füredy szólt, a miniszterelnök kénytelen volt megmondani, hogy Podolányi Elek javára lépések történtek nála.

— Talán intéznének el egymás között? — mondta a miniszterelnök.

Füredy csakugyan beszélt a pénzügy-miniszterrel, aki egyelőre nem lépett vissza.

— Nekem nagyon kínos volna, — mondotta — Sándor kvázi megígérte, én az illetőt megnyugtattam, most *fausse position*-ban volnék, ha . . .

— Én is, a legnagyobb mértékben — felelte Füredy s csakugyan azt írta Adélnek, hogy a mandátum meglesz, csak Rásay kineveztetése húzódik egyelőre.

János feljárt ugyan a klubba, de erről a kis válságról még nem tudott, mert a mandátumról vele nyíltan eddig csak Adél szólott, Füredyvel keveset érintkezett s politikai szereplése egyelőre abban merült ki, hogy hetenkint kétszer sakkozgatott Frideczky báróval.

S a tófalusi kerület mandátuma mind mérgesebb ügy lett, mert most már nemcsak a két miniszter tárgyalt kétfelől a miniszterelnökkel, hanem segítőtársakat vettek maguk mellé, akiknek mindegy volt a tófalusi man-

dátum s látszólag véletlenül hozták szóba a miniszterelnöknél a tótfalusi kerületet s adták le véleményüket részben Podolányi Elek, részben Senkhy János mellett. Füredy Fábiánnak azonban kevesebb híve volt a kabinetben, mert halották félfüllel, hogy a miniszter barátnőjének egyik rokonáról van szó, ami mégis kevesebb, mint egy másik miniszter gyermekeinek a nevelője. Egyrészt kevesebb, másrészt kényelmetlenebb. Mikor az ügy kezdett már egészen rosszra fordulni, Füredy megírta Adélnak, — bár félénken még — hogy a politikai események által létrehozott új konstelláció esetleg kívánatossá teszi, hogy a tótfalusi mandátum betöltésénél az eddigiektől eltérő szempontok is érvényesüljenek.

Adél azonban elhatározta, hogy Pestre utazik, noha orvosai tanácsa szerint mindaddig Brioniban kellett volna maradnia, míg a délszaki levegőt hegyvidékivel nem válthatja föl, ami csak november végén következett volna el.

Váratlanul állított be a fővárosba.

Mikor Adél megjelent Jánosnál, a fiut nagyon meglepte a váratlan érkező. Ha János azok közé tartozott volna, akik figyelik önmagukat és be tudnak számolni magukról maguknak, csodálkozva állapíthatta volna meg, hogy ez az első találkozásuk, amelynél

nincs az az ösztöne, hogy mindakét karjával magához ölelje és összeroppantsa az asszonyt, csókokkal vegye el a lélekzetét; most először nem bizseredett meg a vére, mikor a vanília-parfóm közel jött hozzá. Most először vizsgál-gatta a nő arcát úgy, hogy amit lát rajta, annak nem kell okvetlenül gyönyörűnek és kívánatosnak lenni.

Adél most is naptól feketedett volt, de archan mintha valamivel, valami kevéssel, kövérebb lett volna a kelleténél, vonásai s éppen a legkedvesebbek, a szája körül, elhusosodtak, a pihenő és bizlaló kura következtében.

— Csodálja, ugy-e, hogy esunyulok? — mondta az asszony.

— Hogy mondhat ilyet?

— Tudom, Jánoska, még nem dobattam ki a tükröt a szobámból, de ha így haladok, nemsokára kiadom a rendeletet. Azt akarja kérdezni: hogy hogy vagyok? Köszönöm, Jánoska, nagyon jól, nagyszerűen! Azért mertem eljönni Brioniból. Meg azért is jöttem, hogy lássam magát.

— Mért nem hívott le?

— Azt hittem, nyakig van választási izgalmakban. De most hallom, hogy választásról szó sincs. Mért nem írta meg, hogy akadályok vannak?

— Én nem tudok akadályokról. Még nem üres a kerület

Az asszony nevetett:

— Persze, hogy nem, buksi! Amíg nem tudják, kit tegyenek bele, addig nem is lesz üres. De ha már itthon vagyok, körülnézek. Hátha valaki másnak akarják adni a mandátumot?

— Adélka, tulajdonképpen mért adnák nekem?

— Mért? . . . mért? . . . mert én ugy kívánom. Azt csak nem türhetem, hogy magát félretolják és későbbi ígéretekkel traktálják. Ragaszkodom ahhoz, hogy maga képviselő legyen.

— Ráérek két év múlva, amikor az általános választások lesznek. Akkor nem is lesz olyan feltűnő.

— Az sohase feltűnő, hogy valaki, akit én szeretek, előre megy az életben. És nem igaz, hogy ráérünk. Nincs idő, nincs.

— Ugyan! mért ne volna?

Az asszonynak kicsit elfátyolozódott a hangja:

— Mert . . . mert . . . Jánoska . . . az élet rövid és nem lehet benne két esztendővel dobálózni. Ugyse vagyok megelégedve magával.

— Miért nem? Jól viseltem magamat.

— Elszaladt Gotthelféktől.

(Jánost ez, — nem a vád, hanem, hogy Adél említi Gotthelféket, valahogy kellemetlenül érintette. Mondja, hogy nem szaladt el? Hogy még szeretett volna ott maradni, de elküldték s hogy ez neki fáj?)

— Elég időt töltöttem náluk.

— Kevés volt; nem barátkozott össze velük. Alig irt róluk három szót a leveleiben.

— Mit irtam volna róluk?

— Hogy megkedvelte őket. Jánoska, higye el, hogy az a nagyobbik lány ritka kedves jószág. Én mondom magának, én értek hozzá.

— Mért dicséri? — kérdezte bizonytalanul János, akinek igen-igen jól esett, hogy Adél dicséri Elzát.

— Mert igazságos vagyok. Maga nem tudja, milyen ritka az okos nő ezen a világon. Az a kislány okos, bájos, kellemes . . .

— Nem szép — próbálta ellenevetni János meggyőződés nélkül.

— Ebben igaza van.

(Nincs igazam — szerette volna János mondani, de nem mondta.)

— Az a kislány nem szép, de a szépség veszedelmes valami, Jánoska. Aki ma nem szép, tíz év múlva lehet, hogy szép lesz. De

aki ma szép, arról biztos, hogy tíz év múlva már nem lesz az. Nézzen rám.

— Maga szép.

— Jánoska, szép, hogy szépnek lát, vagy ha nem lát is annak, szépnek mond. De én már nem vagyok szép. Csak az élet szépíti, vagy tartja meg szépnek a nőt, én már nem élek, én már csak azon fáradozom, hogy éljek. Az más.

János ezt nem értette, nem is felelt rá.

— És a nő olyan szép, amilyen szépre beszélni tudja magát annak, akihez szól. Az a kislány, ha kinyitja a száját, szép. Szébb, mint én voltam.

— Mért hasonlítja magával össze?

— Csak.

— Nem szébb.

— De szébb, mert a szabályosan szép arcok mindig annak a veszélyét hordják magukban, hogy aki rájuk néz, azt hiszi: mögöttük nem-okos lélek van. Láthatja, mindezt csak azért mondtam, hogy nagyon megdicsérjem magamat. Hogy azt állítsam, hogy én nemcsak szép voltam, hanem eszem is volt. Sőt még most is van, Jánoska, — Adél nagyon kedvesen mosolygott és hozzáfűzte — több, mint magának, Jánoska. Tehát én a politikához is jobban értek. Ha megcsókol, elhiszem, hogy nem haragszik azért, amit mondok.

János nagyon gyöngéden csókolta meg az asszonyt, aki behunyta szemét a csók alatt.

Mikor elváltak, János megkérdezte:

— Mit parancsol, én mit csináljak?

— Semmit, Jánoska, majd én cselekszem valamit.

— Nehogy fárassza magát!

— Semmisen fáradság, amit szerelem fűt.

És Adél e naptól fogva elkezdte erélyesen intézni a tófalusi mandátum ügyét.

De Füredy már nem tudta előbbrevinni a dolgot, Podolányi Elek kilátásai határozottan jobbak voltak. Adél látta, hogy másutt kell hozzányulnia a kérdéshez.

— Mutasson be engem Frideczkynek — mondta egy délután a grófnak.

A miniszter nem tudta mire vélni ezt a kívánságot.

— Frideczkynek?

— Igen. Hallom, hogy nagyon érdekes ember.

— De hol mutassam be?

— Itt. (Az akadémia-uccai lakáson voltak.)

A gróf erre is csóválta fejét.

— Ugyan, Fábrián, miért ne hozhatná ide a bárót? Ez a hely... istenem, ez már ugyanis csak társadalmi érintkezésünk színhelye.

— De még lehet...

— Nem, Fábián, már nem lehet. Azok az idők egészen elmúltak. (A Tátra óta Adél a gróf különben is ritka szerelmi hevüléseit mindig elhárította.)

— Ha nagyon kívánja, hogy idehozzam a bárót...

— Nagyon kívánom. Sőt azt is kívánom, hogy ha idehozta, magamra hagyjon vele.

— Furcsa kívánság.

— Nem teljesíthetetlen.

— De Adél, gondolja meg...

— Féltékeny az öregre?

A gróf nevetett.

— Kérem. Itt lesz az öreg holnap délután és én nem leszek itt.

A gróf másnap csakugyan felvitte báró Frideczkyt, aki boldog volt, hogy ő vele valaki, sőt nőnemű valaki, meg akar ismerkedni.

Adél olyan kedves tudott lenni az öreghez, hogy az azt hitte; álmodik s ötven esztendővel csuszott vissza életében. Az első csésze tea után a gróf egyszerűen távozott, a bárót ottfogta Adél. S akkor elkezdte mondani neki azt, amiért a bárót hívta. Nagyon hangosan, értelmesen és jól tagoltan beszélt az öreggel, folyton ügyelve rá, hogy az lássa a száját.

— Ó, ó — mondta Frideczky többször — hát erről van szó? . . .

Aztán meg:

— Ezt én nem is tudtam! Senkhy barátom egy szót sem szólt nekem.

Mikor a tényállást már tudomásul vette, az öreg ur kicsit elszontyolodva kérdezte:

— De én hogy, segíthetek ezen? Én félretolt ember vagyok. Engem már soha se kérdeznek.

— Akar segíteni rajta a kegyelmes ur?

— Akarok, hogyne akarnék! Az én legkedvesebb barátomon!

— Akkor idefigyeljen.

És Adél elmondta a haditervét. Pontosan, a legkisebb részletekig.

Az egyik részletnél a báró megkérdezte:

— Ezt én csak úgy mondom a miniszterelnöknek, vagy valóban meg is történik?

— Ha a kegyelmes ur akarja, meg is történhetik.

— Boldog vagyok! Boldog vagyok! De ez nagyon sok utánjárásba kerül... Emlékszem, a Hidassy-családnál fordult elő... nagyon sokat szaladgáltak... Koros ember vagyok...

— Ha az okmányok megvannak, akkor nem megy a dolog nehezen. Csak a miniszterelnökkel intézzük el előbb.

— Boldog vagyok! Boldog vagyok! — mondta báró Frideczky, mikor kitotyogott az Akadémia-uccai lakás ajtaján.

Másnap délelőtt a budai sárga miniszterelnöki palotának egészen szokatlan látogatója volt. Báró Frideczky, aki már a hivatalos ebédekre-vacsorákra sem járt el oda legalább tíz esztendő óta s délelőtt talán soha nem volt ott, megjelent a miniszterelnök titkáránál.

Természetes, hogy mindenkit félretéve, a miniszterelnök azonnal Frideczkyt fogadta.

— Drága öregem! — kiabálta a miniszterelnök — mit jelent ez a különös látogatás? Miért nem szóltál tegnap este a klubban, hogy beszélni akarsz velem? Miért fárasztottad magadat?

— Nem akartam, hogy tudják, amiről beszélünk. És mert a hallásom kicsit gyönges és nektek hangosabban kell szólnotok hozzám, nehéz nekem titkokat megbeszélnem veletek.

És Frideczky előadta, hogy neki az a kívánsága, hogy a tófalusi kerület mandátumát Senkhynek adják.

A miniszterelnök azt hitte, hogy ez a kérdés, mely már éppen eleget zavarta a fejét, az öreggel szemben könnyen elintézhető:

— Kérlek szépen, a párt határozottan azt kívánja, hogy bizonyos Podolányi Eleket jelöljünk.

— Ragaszkodom, ragaszkodom! — mondta

a báró, aki nagyon régen nem használta már ezt a szót.

— De édes öregem... te egyáltalán nem szoktál... — mondta a meglepett miniszterelnök.

— Éppen azért, mert nem szoktam, nagyon kérlek Sándor, hogy ezt a kívánságomat teljesítsd.

— De lehetetlen, drága öregem, lehetetlen.

Frideczky fölkel:

— Kérlek szépen... akkor leszel szives és audienciát kérsz számomra a felségtől...

A miniszterelnök megrettent. Az hiányzik még, hogy egy ilyen kis ügy a felség elé kerüljön!

— De... megbocsáss... ez igazán nem éri meg, hogy...

— A felséges ur meg fogja hallgatni egy régi szolgájának panaszát.

— Kétségtelen, kétségtelen.

A miniszterelnök beleizzadt abba a gondolatba, hogy ez a makacs öreg tényleg megjelenik a Burgban és beszél az uralkodóval, akinek valóban hajlandósága van arra, hogy régi embereivel még apróságokban is kegyes legyen. Visszaültette a karosszékbe Frideczkyt.

— Hát, kérlek — mondotta — esetleg... majd utánanézzünk... De voltaképpen miért

kötöd magad ehhez a fiatal emberhez? . . . aki nagyon kedves, derék uriember . . . azonban te husz év óta nem avatkoztál a pártunk életébe . . . egészen furcsa . . . valami speciális okod van?

Az öreg közel hajolt a miniszterelnökhöz, mintha az volna süket s megmondta az okot.

A miniszterelnök bólintott:

— Az más . . . az egészen más . . . Tehát voltaképpen *ezt* kérnéd a felséges urtól, ha audienciára mennél?

— Ezt is.

— Kérlekalásan, úgy fog történni, ahogy óhajtod.

A miniszterelnök most már látta, a második számú kivánságból, hogy Frideczky csakugyan egész biztosan elmenne a felség elé. Arra nincs szükség, az kényelmetlen, inkább elintézi ő.

Elbucsuzott az öregtől, aki a mai makacosságával egyszerre tekintélyt is kapott a szemében.

És a klubban még aznap délután szólt a pénzügyminiszternek:

— Barátom, a Podolányi jelöltsége a legjobb akarattal sem megy.

A pénzügyminiszter elcsodálkozott a miniszterelnöknek ezen a határozott hangján.

— Miért?

— Kérlekalásan . . . felsőbb helyen ragaszkodnak hozzá.

(A miniszterelnök már eszkomptálta, hogy Frideczky járt felsőbb helyen, a felsőbb hely kegyesen hallgatta meg a legöregebb szabadelvü-párti kérését és már említést is tett neki, a miniszterelnöknek, a felsőbb hely, arról, hogy báró Frideczky kívánsága tejesítendő, *ha lehetséges*. S amiről a felsőbb hely úgy emlékezett meg, mint ha-lehetségesről, az okvetlen lehetséges volt, sőt lehetetlen volt, hogy *ne* legyen lehetséges.)

A pénzügyminiszter a Vár felé mutatott. Ugy kérdezte:

— Ott? Vagy még följebb?

A miniszterelnök, hogy végleg megszabaduljon ettől a gondtól, kicsit füllentett is:

— Ott is, amott is.

A pénzügyminiszter elhallgatott s csak annyit gondolt magában, hogy hallatlan, újságíróknak ma már hová mindenhová vannak összeköttetések! Hogy a miniszterelnök ez egyszer nem hazudik, abban biztos volt. A felsőbb helylyel tréfálni nem lehet.

Két nap mulva jelentette a Budapesti Közlöny, hogy Rásay Emőd, a tófalusi kerület képviselője, bevonul a képviselőházba.

XIX. FEJEZET.

Némi magyarázat és egyebek

Még mielőtt tovább mennénk a politikai élet utvesztőjében, engedje meg a türelmes olvasó, hogy feleljek egy kérdésére, amit már magában nyilván több ízben fölvetett. E történetben egy nő életének fonala három ágból fonódik össze. Doktor Cziller Balázsnak, a tanügyi osztály főnökének felesége: barátnője a kultuszminiszternek s szerelme Senkly Jánosnak, a szerkesztőnek. Hogy van ez? Mit szólnak hozzá a szereplők? Mit róluk és nekik a külső világ, melyben többoldalu szerepüket játsszák? Hogy van az, hogy senkisémmel tud semmit, olyan történések mellett, amik ebben a nem-fulságosan-nagy városban titkok aligha maradhatnak?

Megnyugtathatom (vagy felháboríthatom az olvasót) történetünk ama pontján, amelynél most tartunk, már mindenki tud mindent. Aminthogy bizonyos idő elteltével mindig tud

mindenki mindent. Sem Cziller előtt, sem Fűredy Fábíán előtt nem volt már titok Adél szerelme. A pártkörben tudták, *ki* a fiatal publicista, kinek személye körül a tófalusi mandátum ügye kavargott. Agitáltak is ellene ezen az alapon. A redakció is tudta, hogy szerkesztőjének politikai szárnybontogatásait ki intézi. Mindenki tudott mindent, sőt most már azt beszélték, hogy Czillerné azért akarja előrevinni Jánost, hogy elváljon az urától és aztán, ha már Jánosnak pozíciója lesz, férjhez menjen hozzá. Gotthelfék, akik mihelyt Pestre jöttek s csak egy kicsit érdeklődtek, mingyárt minden adatot meg tudtak kapni János felől, nem értették az egész lellei idillt, csak Elza hitte, hogy érti.

Maguk a szereplők mégis úgy járhattak a városban, hogy velük a dolgukról senkisésem beszélt.

Ez nem szokás.

Tragédiákat és komédiákat játszhatnak le egymás közt az emberek, anélkül, hogy a nézők — akik nemcsak néznek, hanem látnak is — beavatkoznának. Egy-egy ilyen rejtett (de mindig, vagy csaknem mindig nyilvános) története az életnek, színpaddá szigetelődik, melyen a cselekvő és szenvedő hősök ágálnak, de hogy a nézőtér felszóljon a színpadra, ez, ugy-e bár, társadalmi megállapodás alap-

ján lehetetlennek látszik. Aki a színházban tenne meg ilyet, kidobnák; aki az életben: az a második szőig el nem juthatna, mert a szereplő, akivel beszélni óhajtana, egyszerűen faképnél hagyná.

Ez így van, olvasóm, így van, nem lehet rajta változtatni, ha még-olyan könnyű volna is! Csak így tudnak a történetek a végükig játszódni. Ha nem így volna, már a kezdetüknél abbamaradnának. Szerelmi bonyodalmanaknál az egész világ *voyeur*, de hogy amit látott, azt csak egymásközt tárgyalhatja meg s nem azzal, akit kilesett: ez olyan erős belénk-neveltség, mint amilyen az, hogy bizonyos, maguktól értetődő testiségekről nem szóka és nem is lehet társaságban beszélgetést kezdeni.

János mindig kényelmetlennek érezte helyzetét, de megszokta.

Füredy Fábián, aki, mihelyt Adél rajta keresztül intézni kezdte János életét, épp úgy tudta, miről van szó, mint ahogy Füredy családja tudott a gróf és Adél viszonyáról, Füredy Fábián nem mert szólni. A korkülönbség alapján érezte, hogy nem szólhat, semmit sem tilthat meg egy nőnek, akinek ő, a koros gavallér, csak anyagi rekompenzációt tud nyújtani mindazért, ami életvidító ajándékot kapott tőle.

Az egyetlen, aki megpróbálta kinyitni a száját, Cziller Balázs volt.

Azokban a napokban, amik János jelölését követték, amikor Adél lázasan (valóban *lázasan*) szaladgált a városban — Cziller azt hitte, hogy a szeretője után, pedig nem: csak annak ügyében — s amikor Adél csak félórát töltött fáradtan és letörten ott-hon: Cziller egyszer megszólította a feleségét:

— Adél, beszélni akarok magával, ha van egy negyed órája számomra.

— Szükséges az, hogy beszéljen velem?
— kérdezte a nő.

— Azt hiszem.

— Akkor tessék.

Cziller föl és alá járt a szobában s az engedély után egy kis szünetet tartott, aztán elszántan a felesége felé fordult:

— Erről a fiatalemberről akarok beszélni.

— Melyikről? — kérdezte Adél egész nyugodtan.

— Senkhy Jánosról.

A férj elhallgatott, várta a hatást. Hatás azonban nem volt. Adél, aki egy karosszékben hátrahajolva ült, még csak előbbre sem billentette a fejét. Ugy mondta:

— Hallgasson.

A férj hátrább lépett egy lépéssel.

— Mért hallgassak?

— Mert nincs beszélőnivalója. Erről nincs. Beszéljen másról.

— Miért? Miért ne beszélhetnék *erről*?

— Mert erről a fiatal emberről csak akkor beszélhetne velem, ha arról az öreg emberről is beszélt volna annak idején. Érti?

— Nem értem — mondta a férj.

— Hát majd világosabban beszélek. Maga nem említheti Senkhy Jánost, ha nem említette soha Füredy Fábiánt. És most idehallgasson, maga... maga...

A nő most előbbre huzta testét, hogy ki mondja a szót. De aztán mégsem mondta ki. Befejezte a mondatát:

— Ezt már nem kellene mondanom, de azért mégis megmondom: Ne féltse az érdekeit. Ezentul is vigyázni fogok rájuk.

Cziller sápadt volt és az alsó fogsorával a felső ajkát rágta. Csunya sárga fogai voltak.

— Adél, amit maga most mondott...

A nő hozzáfűzte gyorsan:

— Azt maga épp olyan jól tudta, mint én. Menjen ki...

Cziller ellenkezni próbált:

— Kérem, Adél...

— A nő határozottan ismételte:

— Menjen ki!

A férj kiment a másik szobába. Adél

utána ment és a félig nyitott ajtón átszólt, szárazon, szinte kegyetlenül:

— És ha mégegyszer eszébe jut, hogy szólnivalója van, akkor elválunk. És maga penzióba megy.

Aztán betette az ajtót, visszament és leült a karosszékre:

— Ez kell még... ez... — mondta halkán maga elé — akkor nem sokáig tart...

Majd azt csinálta, amivel most már napok óta foglalkozott. Az íróasztala mellé ült le, sárga, dohszagu okmányokat vett elő az egyik fiókból és nagy árkus miniszterpapírra másolta őket.

Ezek a másolatok, amiket Adél a saját férfiasan erős és, ha vigyázott rá, szép, szabályos írásával végzett, ahhoz a titokhoz kellettek, amit Adél Frideczky báróval együtt főzött, akivel egy fiatal ügyvédnél órákat töltött, sőt egy hétköznap délutánján Ivándra is kiment, valami régi okiratért, ami az ivándi kastély egyik szobájában mint levéltárban volt letéve.

Ez idő alatt Jánost a szabadelvűpárt végrehajtó-bizottsága hivatalosan jelölte a tófalusi kerületbe. A párt titkára magához kérte.

János fölment a titkárhoz, akit még soha sem látott. A titkár szóban van valami fiata-

los. Jánost hát meglepte egy kicsit, hogy a párt titkára egy nagyon vastagbajuszu, koros ur volt, kövér és fehér, aki beszéd közben nagyokat szuszogott. Szuszogások közben viszont ezt mondta:

— Mindenestre, kérlek, üdvözöllek. A végrehajtó-bizottság egyhangulag jelölt, még vita sem volt, ami személyedre nézve nagyon megtisztelő, mindenestre. Na már most, kérlek, a választás technikai részei már énám tartoznak és én mindenestre biztosíthatlak róla, hogy megteszek mindent, mindenestre.

Itt nagy szuszogási köz volt és az eleven Mindenestre kövér ujjaival vastag bajuszát csavargatta. Aztán így folytatta:

— A pártkassza, kérlek, amelyről legendák vannak elterjedve, mindenestre, nem olyan erős, mint amilyennek gondolják. Az általános választásokra, mindenestre, együtt szoktak lenni bizonyos összegek, de az időközi választások, kedves barátom, mindenestre, nem számíthatnak olyan támogatásra, mint az általánosak.

— Mennyire számíthatnak mégis? — kérdezte János kissé türelmetlenül.

— Hát, kérlek, tizezer koronára, mindenestre.

— Az kevés?

— Mindenestre.

— Ti tudjátok, hogy azzal lehet-e?

— Mindenesetre. Ha a kerület olyan.

— Ez olyan?

— Mindenesetre nem. Ribárynak nincsenek olcsó kerületei.

— Hja, igaz — mondta János — hiszen somogyi kerület. Ott Ribáry a főispán.

— Mindenesetre. Ribáry azt mondja, hogy az ő kerületei Koppány lázadása óta mindenesetre ellenzékiek. A kormány örüljön, ha onnan kormánypárti képviselők tudnak feljönni, ha drágán is mindenesetre.

— Majd beszéllek Ribáryval.

— Mindenesetre. Azt meg kell tenned. Ribáry ragaszkodik ahhoz, hogy a jelölt jelentkezzék nála és nagyon devótus legyen vele szemben.

János nem is mondta, hogy ismeri Ribáryt. Abból még néhány mindenesetre származott volna. Így is volt még egy pár raktáron.

— A Ribáry választásai mindenesetre nem azért drágák, mintha Ribáry talán... vagy mintha Ribáry kezén választási pénzek kalódnának el, hanem mert Ribárynak van egy alapelve, amelyhez ragaszkodik mindenesetre.

A szuszogások alatt Jánosnak volt ideje föltenni a kérdést:

— Az mi? Az az alapelv?

— Hogy a választásokon a kutyák is feketekávéat igyanak, mindenesetre.

— No de tízezer koronából... — mondta János kedvetlenül.

— ...nem ilhatnak a kutyák feketét, mindenesetre. De az időközi választásokon, bár az általánosokon szintén, a jelölt a sajátjából fedezheti a kiutalt előirányzott költség és a tényleg fölmerülő költség közti különbözetet.

— Fedezheti? — kérdezte János, akinek eszébe jutott, hogy ő tízezer koronát most egy darabban sem égen, sem földön nem tud előkeríteni. De nem is akar.

— Mindenesetre, — felelte a titkár.

— Mindenesetre, — visszhangozta János, aki már nem is bánta volna, ha a tófalusi mandátum vízbe esik. Azért nem is gondolt rá, hogy a Koppány óta ellenzéki somogyiakat ő a saját, valahonnan felkölcsönzött pénzből térítse kormánypárti elvekre.

Hangulatilag ugyanis Senkhy ur, a Függelenség szerkesztője és tulajdonosa, a szabadelvűpárt tófalusi hivatalos jelöltje, nagyon rossz bőrben volt. Minden lépést, az Adél kijelölte uton előre, csak belső vonakodással tett meg. Ő maga nem tudta, hogy miért. Sajátos, hogy ama zseniális pillanata óta, melyben — Füredy Fábán gróf autó-balesetén keresztül — a lapot megszerezte, följebb-törekvő

öszöne letompult s tájékozódása is nagyobb-részt elveszett. A Táttra óta pedig egészen tanácstalan és talajtalan volt. Szót fogadott Adélnak, de nem szívesen tette. Ha lett volna energiája, másképp cselekedett volna. De energiája nem volt. Valami érzés gomolygott benne, amiről maga sem szeretett számot adni magának, mert valahányszor megpróbálta kérdezni magától, hogy mit akar, mi is volna jó neki, az érzésgomolyag ködfelhői mögül mintha a Gotthelf Elza göndör négerarca nézett volna ki.

Most már tudta, hogy Gotthelfék az ő távoztása óta csaknem teljes egy hónapig voltak még a Balatonon, mamzelle Nitouche egy elejtett szavából azt is kivette, hogy Elza egyenes kívánságára. Mert azóta volt egyszer Gotthelféknél, akik mind nagyon szívesen fogadták, csak Elza volt ismét gunyos, tövises és kedvetlen, olyan, mint lellei tartózkodásának első és utolsó napján. És János nagyon szeretett volna gyakran odamenni, de azontul, hogy valamiképpen félt Elzától, volt ennek még egy belső akadálya: az, hogy Adél küldte, sőt sürgette, hogy menjen.

A párttitkártól lejövet, — délután öt óra lehetett, — János szemben találta magát a Gotthelf-lányokkal, akiket mamzelle Nitouche és egy fiatalember kísért.

Jánosnak úgy rémlett, hogy ezt a fiatal-embert már látta valahol.

Nagyon megörült a találkozásnak. S még jobban örült neki, mikor Elza, aki szemmel-láthatóan vidám kedvében volt, már messziről üdvözölte:

— Jó napot, nagyságos Szépember ur! — mondta — jön a többi nagyságos urak közül? Velünk ezután szóba se áll. Szerencse, hogy találkoztunk, különben még írásban gratuláltam volna.

— Még nincs mihez — felelte János, de már örült a jelöltségének, amely alkalmat adott erre a kedves megszólításra.

— Nem jön be velünk a Gerbeaudba? Mutogatni akarjuk magunkat magával.

— Hogyne mennék, ha hiv.

— Az urak nem ismerik egymást?

És Elza bemutatta őket egymásnak:

— Doktor Rózsa Rezső, nem-régi ismerősünk. Nézze meg, Szépember: ez a fiatal ur amilyen fiatal, olyan tudós. Senkhy János szerkesztő ur, lellei matrózunk, sok kedves nyári multságunk szerzője. Nézze meg, doktor ur, a szerkesztő ur most indul el arra felé, ahol a miniszterek teremnek.

Bent a Gerbeaudban Elza ugyanilyen irányban vitte a társalgást. Most is csufolódoit ugyan, de vidáman és szeretetreméltóan

tette. Doktor Rózsáról, akit János csakugyan megnézett és nagyon megnyerő külsejű, borotvált, gyerekarcu ifju embernek talált, még ezt mondta:

— El is felejtettem megmondani: a professzor ur az összes gyorsvonatok doktora.

János Rózsa felé fordult:

— Miért? — kérdezte tőle.

A fiatalember mosolyogva magyarázta:

— Elzácska annak csufol, mert egy héten legalább két napot gyorsvonaton töltök.

Elza hozzátette, mert Rózsa itt abban-agyta:

— Amilyen szerény, még elhallgatja, hogy azért tölt minden héten két napot gyorsvonaton, mert magántanár a kolozsvári egyetemen, odaszalad előadást tartani, aztán visszaszalad, mert Rózsa doktor ama ritka fiatal tudósok közé tartozik, akik jó családból származnak s megengedhetik maguknak a heti két gyorsvonati ut luxusát.

Jánosnak felderengett a fejében, mikor a kolozsvári magántanárságot hallotta, hogy ő ezzel az emberrel Füredy Fábián gróf előszobájában találkozott. S mert ő ott életében csak egyszer volt, akkor... — most már bizonyos kényelmetlen érzés fűződött számára Rózsa doktor gyerekarcához. Egyébként ennek a fiatal embernek a nevét hallotta már.

Szociológusnak hallotta, vagy valami ilyesnek. Gazdag fiunak, aki nagyon szélsőséges teóriáknak a híve. De közelebbit nem tudott róla. Az egész terület nem nagyon érdekelte.

Elza folytatta a tréfálgozást:

— Rózsa doktor az Emma rózsája.

Emma tiltakozott.

Elza nem hagyta magát:

— Ugy van. És ezzel a Gotthelf-család leányivadékainak története be van fejezve. Engem elvesz a nagyságos képviselő ur, Emmát a nagyságos tanár ur. Akkor mind a ketten tető alatt vagyunk és szegény papa elkezdheti a legnagyobb kétségbeesést, mert csak nagyságos és nem méltóságos tetők alá kerülünk. De mindegy. Szép entellektüellek jutottak egy pénzember családjába.

Ez ugyan csak tréfa volt, de Jánosnak tetszett. Folytatni akarta:

— Tehát belemegy abba, hogy a nagyságos képviselő ur elvegye?

— Nézzétek, — fordult Elza a másik három felé — milyen furcsa toll van annak a vékony nőnek a kalapján!

S míg a többiek odanéztek és véleményt váltottak arról a tollról, Elza halkabban ezt mondta Jánosnak:

— Nézze... ez egy érdekes és veszedelmes kérdés, amit most föltett. Erre csak azt

felelem: nagyon haragudtam magára, de már nem haragszom.

— Miért haragudott és miért nem haragszik most?

— Azért haragudtam, mert ostoba voltam; és azért *nem*: mert megokosodtam.

— Nem értem.

— Eszembe jutott, hogy azért, mert maga akar valamit, vagy mert magával akartat valami valamit, ami nekem nem tetszik, nekem még nem kell meggyülnöm magát. Elég, ha azt a valamit én nem akarom.

János, aki nem tudhatta, hogy Elza tud Adél sürgetéseiről, értetlenül bámult a leányra. Aztán megkérdezte:

— De az biztos, hogy most nem haragszik rám?

— Biztos. Nem is tudom, miért van ez így néhány nap óta, de így van... Most jut eszembe, ez a fiatal professzor prédikálja tele a fejünket szeretettel. Ez mondja, hogy ha erős akaratunk van, még szerethetjük is az embereket. Mert nem kell félnünk az akaratuktól.

Elza megrántotta Rózsa kabátjának az ujját:

— Figyeljen csak! Hirdetem már a tanait!

A társalgás általános témákra fordult, Já-

nosnak mennie kellett, mert Adél várta otthon, hogy beszéljen vele a somogyi útja előtt. János szivesebben maradt volna, hogy elnézze a leány nagy, piros száját, anélkül, hogy figyelne arra, amit mond és hogy folytassa azt a műveletet, amit már az imént elkezdett: hogy a szemével lehuzza a leányról a divatos városi ruhát és feladja rá a nedves, fekete balatoni trikót, amiben úgy villogott ki a vízből, mint egy ördög, kerek, kemény, kívánatos ördög, akivel szerelmesen hancurozni olyan gyönyörű volna.

Ezt ilyen határozottan János most először érezte.

Azzal ment el a Gerbeaudból, hogy igenis meg kell próbálni képviselővé lenni, hátha valóra válhat ennek a furesa leánynak a tréfálkozása.

Jó meleg volt a szive táján és Lelle óta először érezte magát kellemesen.

XX. FEJEZET.

Egy magyar mandátum

Adél csak percekre jött fel. Még a kalapot, még a fátyolt sem engedte lekérlelni magáról. Az utóbbi időben mindig így tett. Nőnél szinte hihetetlen erővel tudott vigyáni magára, hogy a szerelem el ne szédítse. Érezte, hogy a csók ellágyítaná, elárasztaná forró életvágygyal s ez összetörné egészen, sirásba és gyötrődésbe fullasztaná, ami — kitanulta már önmagán — rohamosan emészti életerejét s képtelenné teszi arra a sürgős és fáradságos munkára, amit még okvetlen el akart intézni.

— Jánoska, — mondta a fiúnak — maga most lemegy a kerületébe, a népnek szónokolni.

— Nem szivesen megyek.

— Miért?

— Nem szivesen hagyom itt magát.

— Ne fájdítsa a szívemet ilyen kedves beszédekkel. Ha elérzékenyít, összedönti az egész épületet.

— Melyiket?

— Amit most építetek magának, hogy aztán beleköltözhessen.

— De, kérem, Adél, édes, szép betegem, én nem akarom, hogy maga építsen nekem. Gyógyuljon meg és nekem semmi se kell.

— Nem tudnék meggyógyulni, ha a munkámban zavarna. Lássa, Jánoska, ez az egyetlen örömem, hogy így elanyáskodom maga felett, hogy megpróbálom, hátha mindhalálíg rendbe tudnám hozni a maga életét... Legalább a magáét, szerelmem. Na, ne beszéljünk így, nagyon mélyre megy a szó. Van elég pénze a választásra?

— Van — mondta rekedten János és a hangjában érdes tiltakozás volt.

— Mert, nézze... ha nincs, én szívesen adom oda, ami kevesem nekem van.

— De ha mondom, hogy van pénzem!

— Jánoska, mondtam már magának, hogy akik szeretik egymást, azoknak nem szégyen egymástól elfogadni.

— Nem, nem!

— A legnagyobb ajándék, hogy az emberek egymást adják egymásnak. Azontul, a többi, ha akármilyen, ha akármennyi: gyerekség, mert nem is azon túl van, hanem innen rajta.

— Adélka, — mondta a fiú és megcsókolta a nő kezét — ne akarjon adni. Már ugyis... — és abbahagyta.

— Mit már ugyis?

— Semmi, semmi...

— Maga rosszkodik, János. Ezt nem szabad, ezt ne tegye, ezzel fájdalmat okoz nekem. Ha ezt hallom, azt hiszem, hogy nem szeret már. Szeret, ugy-e?

Ez olyan szépen zengett, hogy körülhulámozta még János kicsit száraz és kurta hangját is:

— Szeretem.

— Akkor menjen és gondoljon rám, ha nagyon kellemetlen napjai lesznek odalenn. Gondolja, hogy nekem okoz örömet vele. Én megvárom, amíg hazajön, akkorra talán meglesz...

— Mi?

— Amit akarok, hogy meglegyen.

— A mandátum?

— Nem. Egyéb. Majd meglátja. Ne kérdezze. Isten vele. Megyek.

A fiu lehajolt, hogy újra kezét csókoljon. A nő kifordította a kezét:

— A tenyeremet, Jánoska. Az olyan, mintha a számat csókolná.

Aztán mosolyogva sóhajtott:

— És még sem olyan.

És elment.

Este ért János Kaposvárra.

Ribáry éppen vadászatról jött haza, azon

csizmásan, sárosan, bőrkabátosan ölelte Jánost keblére.

— Szervusz, édes hálópajtásom, isten hozott! — harsogott János felé. — Tudom, hogy a kerület miatt jöttél le, tudom. Ráértél volna később is.

— Azt hittem, bátyám, kötelességem...

— Hja, civiljelölt, az jőjjön le már, amikor eszébe villant, hogy ő az én országomban szeretne mandátumot kapni, de te akár le se jöttél volna!...

— Nekem azt mondták, a pártban...

— Az más, öcsém, az mind más! Neked majd máskép csináljuk. Te vagy az, aki megosztottad velem a párnádat és a parfümödet! A te választásodnak olyan simán kell csuszni, mintha megolajozták volna.

János megköszönte szépen.

— Ma hetivásár volt, ma ittbenn van biztosan a városban lábahuzi Grünstein, a tófalusi kerület apja, átküldünk érte a Koronába és egy kis haditanácsot tartunk vele. Amit elhatározunk majd, az szentírás lesz.

Ribáry már küldött is lábahuzi Grünsteinért.

— Hogy ki a lábahuzi Grünstein, ugy-e? Hát az csak kocsmáros Tófalun, sőt egy kicsit sántás is az egyik lábára, ezért hívják lábahuzinak, de nemcsak a legokosabb ember

a kerületben, hanem minden parasztnak a legjobb barátja. Az öregekkel nevelődött, a fiatalokat nevelte, mindenkivel te-tu, aki nincs a zsebében, annak ő van a szívében, ő szervezte már vagy tiz választáson, hogy ki hogyan kapjon pénzt, kinek-mindenkinek legyen haszna az alkotmányból. El se képzeled, mennyire megkönnyíti egy főispánnak a munkáját egy-egy ilyen ember a kerületben.

És a főispán tovább beszélt Grünsteinről, aki tiz percen belül megérkezett. Magas, erős, szélesvállu ember volt, akin az is, hogy öreg, az is, hogy zsidó, csak alig látszott meg. Naptól vörös magyaros ábrázatát az tette jellegzetessé, hogy az orra vége megvastagodott és a közepén egy vonal szaladt lefelé, úgy, hogy az orra kicsit kétágúnak látszott. A bal lába valamivel rövidebb lehetett, azért mintha huzta volna maga után. A hangja és a beszédje inkább parasztgazdát mutatott, csak a hosszú nadrágja és a cuggos cipője árulták el, hogy a vidéki élet intelligenciájához tartozik.

— Adjon isten, Náci bácsi! — köszönt rá Ribáry. — Idenézzen, ki van itt! A maguk új képviselője. Senkhy János szerkesztő ur. Ugy nézzen rá, hogy nagyszerű fiatal ember és az én legjobb barátom.

— Tartom szerencsémnek — mondta

Grünstein és nagy tisztességtudással hajolt meg János felé.

— Mondd, öcsém — kérdezte a főispán Jánostól — mennyit szánnak odafenn a mandátumodra? Azt Grünsteinnek tudni kell.

— Tizezer koronát — felelt János kicsit kedvetlenül.

— Hát az nem sok, öcsém, de nem baj, *neked* annyiért is van Somogyban mandátum. Mennyibe került legutóbb Tófalú, Nácikám?

— Sieben und fünf machen zwölf — számolt magában félig fennhangon Grünstein, aztán kimondta: — Az bizony kóstált százhuszezer koronát. De ha méltóságod azt mondja, hogy most csak tizezerbe kóstáljon, akkor tizezerbe kóstál.

— Ez beszéd! — helyeselte a főispán.

Grünstein már részletezte:

— Lélekpénz nem lesz.

— Hát az nem. — János felé a főispán így magyarázta: — A lélekpénz, öcsém, az az összeg, amit egy-egy szavazat közvetlenül a kezéhez kap. Volt itt már ötven pengő is a lélekpénz.

— Ötven? — mosolygott Grünstein. — Mikor a gróf Czinderyt választottuk, az utolsó nap százhuszonöt pengő volt a lélekpénz. A záróra előtt kettőszáz. — Aztán folytatta: — Gulyáspénz nem lesz.

— Nem, Nácikám, az se lehet. A gulyás-pénz azt az összeget jelenti, amibe az kerül, hogy a kerület minden kocsmájában a választás kitüzése napjától az eredmény kihirdetéséig ingyen gulyás, meg egy meszely bor jár kinek-kinek, aki beteszi a kocsmába a lábát.

— Zászlópénz? — vetette föl a kérdést Grünstein.

— Ne is keresgéljük, Nácikám, ebből a tizezerből semmire se futja. Rendezünk egy szép egyhangut a barátomnak. Ellenjelölt nem lesz és punktum...

— Stt, méltóságos uram! — vágott Grünstein a főispán szavába és fölemelte a kezét, hogy Ribáry ne beszéljen tovább. — Az nem lesz jó, méltóságos uram. Uriember persze hogy nem lép föl, ha méltóságod azt mondja, hogy nincs ellenjelölt, de valamelyik dikicsnek vagy gyalunak mégis eszébe juthat, hogy elrikkantja magát valamelyik olvasó-körben, amik nagyon eldivatoztak már, hogy éljen ez vagy az, követünk. És akkor egyszerre fölborul a szekér, vagy úgy el köll kezdeni pénzelní, hogy a tizezer koronának az első félórában már se hire, se pora. Ha méltóságod azt akarja, hogy a szerkesztő ur tizezer koronáért meglegyen, akkor ellenjelölt kell, jó negyvennyolcas ellenjelölt.

— Nana, Náci bácsi, ezt nem látom...

— Stt, méltóságos uram! — emelte fel újra a kezét Grünstein — csak tessék kivárni a végét. Megtesszük ellenjelöltnek a Lipik Pétert, a tófalusi jegyzőt, az negyvennyolcas, de úgy utálja a paraszt, a gatyás is, a mándlis is, hogy ingyen le nem szavaz rá az Istennek se. De másik jelöltet az ellenzékiek még se tehetnek melléje. A Lipik Péternek most leégett a malma, pénz kell neki. Adunk neki háromezer koronát zászlókra, adunk neki három fuvarra. Egy krajcárt az ki nem enged a markából, gerendát, meg zszindelyt vesz a malmára.

— Hát a többi négyezer?

— Háromezerért hozatunk zászlót a szerkesztő urnak, egyezer meg marad az én Bertámnak.

— De Nácikám! A maga feleségének?

— Stt, méltóságos uram! Az én Bertámnak minden választásból kijár ezer korona. Ha méltóságod azt mondja: ez meg ez, aki barátom, tizezerért lesz tófalusi követ, akkor az úgy lesz; Grünstein Ignác egy lyukas forintot se akar keresni. De hogy' jön az én Bertám ahhoz, hogy ne kapja meg az ezer koronáját, amit eddig mindig megkapott? Nem igaz, mélyen tisztelt szerkesztő ur?

Ribáry nevetett, János belenyugodott az elosztásba.

— Hát Grünsteinkám, — nyujtotta a kezét Ribáry a tófalusi mandátum apja felé — így lesz ez?

— Ez így, méltóságos uram! Ha élünk, meg nem halunk.

— Hol vagyunk még attól, Nácikám, hogy meghaljunk?

Az egészséges arcu zsidó kicsit elkomolyodó hangon felelte:

— Azt aztán nem tudhatjuk, méltóságos uram; nagyon bólogatnak rám a tófalusi temető ágácifái, mikor este a szürkével elhajtok mellettük. Istennek ajánlom az urakat.

Lábahuzi Grünstein távozott.

— Ebben nyugodtak lehetünk — mondta Ribáry. — Te, öcsém, ámbárhogy én itt fognálak világ végéig, akkor mehetsz vissza Pestre, amikor akarsz. Tudom én, hogy az ilyen lapiró embernek minden perce drága. Csak akkor nem, ha rászánta magát, hogy elcsuszkálja az idejét a Tátrában, sárgakabátos szép asszonyokkal. Láttad-e azóta Czillernét, öcsém? Különben mit is kérdek? Tátrai ismeretség elolvad, mint a hó. Velünk vacsorázol, aztán megmondod, meddig akarsz maradni...

— Programbeszéd nem kell? — kérdezte János.

— Ki a fenének? A Grünstein tudja, hogy

a te programmod az, hogy a barátom vagy. Az itteni *pógárnak* meg hiába mondd a programodat, balpárti az akkor is, ha elveszi tőled a lélekpénzt és a kakastollas csendőr vigyáz is rá, hogy rád szavaljon.

— Ha mehetek, édes bátyám, akkor már holnap szeretnék visszamenni.

— Hát még egy ebédet megeszel nálam, aztán Isten hírével, öcsém.

Ezt a programmot aztán keresztül is vitték.

Ribáry elhozatta a hotelből János kézitáskáját, vacsoránál bemutatta családjának, mint azt a ragyogó tátrai embert, akiről már annyit beszélt. Másnap délben tizenkettőtől fél kettőig ebéd címen olyan kínáló kereszt-tűzbe vették, hogy a gyomrát, bárhogy védekezett, el kellett rontania, aztán mehetett ki az állomásra, zsinóros hajduval kocsija bakján.

XXI. FEJEZET.

János ismét előrelendül. Ahogy eddig, úgy most sem tehet róla. Kicsit csodálkozik, de aztán belenyugszik abba, hogy neki mindfölből jobb kell mennie

Három héttel a kaposvári vizit után egy nagyon csunya november-eleji délelőtt János kicsit kóválygó fejjel ébredt fel tíz órakor. Este Gotthelféknél volt vacsorán s egész este az volt az érzése, hogy a vacsora doktor Rózsa Rezső kedvéért rendeződött, aki, úgy látta János, nem Emma iránt érdeklődik s akit, ezt is látta János, nem Emma, hanem Elza hallgat csillogóbb szemmel, örömtől és megelégedéstől ragyogóbb arccal.

A társaság éjfélig nagy volt, volt zongorázás, kártya, hangosság, aztán csak a család maradt, a Gotthelf-szülők, a két leány, Rózsa Rezső és János, aki nem tudta magát rávenni a távozásra, noha csak seblonos marasztalásokat kapott. A szalón egyik sarká-

ban ültek, sárga selyemfoteleken, nagy sárga-ernyős állólámpa alatt, és János alig csinált egyebet, csak nézte Elzát s azt próbálta elhíttetni magával, hogy a lány csunya. Mikor egy-egy negyedórára már nagyon sikerült ez a munka, egyszerre melege lett, vér ömlött a fejébe s a negyedóra sikeres munkáját elsöpörte az az erőszakos vágy, hogy el kellene kapni ennek a csuf lánynak a göndör fejét, hátrahajlítani a nyakát és megcsókolni a nagy vörös száját, de úgy, hogy lélekzetért kapkodjon. Ezt muszájna; akkor minden nagyon jól volna.

Előttük egy kis asztalon pezsgő állt, Elza töltögetett a poharakba. Az öregek nem ittak, a lányok és Rózsa csak keveset mindig. János ellenben valahányszor fölvette a poharát, mindig ki is itta. Ez nem használt a fejének. Ha beszélnie kellett volna, biztosan dadogott volna, de az ő szavára alig volt szükség. Tulajdonképpen Elza és Rózsa Rezső párbeszéde tette ki az egész társalgást, az is úgy, hogy Elza kérdezett, vagy közbevetett valamit s akkor Rózsa hosszan, csendesén, könnyed és nagyon intelligens hangon egész kis előadásokat tartott. Az öregek inkább bóbiskoltak, mint a beszédet hallgatták, Emma unatkozott és a legyezőjével játszott, János pedig csak foszlányokat értett meg Rózsa beszédeiből.

Nem mintha a szavakat nem értette volna, azok egészen rendesek voltak, de a mondatok értelme volt olyan, hogy János eddig mindig csak az ellenkezőjét hallotta, vagy gondolta.

— Nem, Elzus, — mondta Rózsa, mikor még János elég jól tudott figyelni — amit én mondok és irok és most már tanítok is, odalent Kolozsváron, annak a három szál hallgatómnak, aki véletlenül a kollégiumomba belézung, az mind nem vadonatúj gondolat, többnyire mindegyiket elgondolta és kimondta már valaki, de elmúlt korok filozófusai anynyi helytelen eszmét, tévhitet, alaptalan igazságot hirdettek, hogy a véletlenül helyes gondolat, amire *mégis* rábukkantak, elvesz náluk, ahelyett, hogy kidomborodnék. És én erről nem szívesen beszélek társaságban és még kevésbbé fiatal lányok előtt, mert mindig abban a kényelmetlen helyzetben vagyok, hogy az ugynevezett tanaimat azért hiszik el, mert én is társaságbeli ember vagyok, jó ruhát és szakálltalan, fiatal ábrázatot viselek s nem harsogom az igazságaimat, mint az igazság örültje, hanem nyugodtan és enyhén mondom el, mintha épp olyan fölületes és lényegtelen beszéd volna, mint a társaságok rendes társalgása.

— Ebben van valami — mondta rá Elza.

— És mindig attól is félek, hogy ha akad-

nak kedves, laikus hallgatóim, azok hamis utra terelődnek attól, amit mondok. Levonják a konzekvenciákat ott is, ahol én még egyelőre fölöslegesnek tartom. Ha például azt mondom: a család nem szent kötelék, hanem ösztönös egoizmuson épülő inkább rossz, mint jó szövetkezet s erről részletesen meggyőzőm azt, akivel beszélek, mindig attól kell tartanom, hogy valamelyik lipótvárosi leány már másnap kihirdeti ezt a szülei előtt és kétségbeejti vele őket. Ha azt mondom, hogy az állam a mai formájában egy több ezer éves ostobaságokon összeépült kártékony szervezet, amely, maximális teheráthárítással polgárait, nekik csak minimális hasznot nyújt, akkor attól tartok, hogy akad, aki azt hiszi, már holnap föl kell robbantania valakit vagy valamit a mai államélet keretein belül...

Itt még följebb csavarodott a gondolatmenet, vagy Jánosnak lett még homályosabb az agya a pezsgőtől, mert a sárga szalón el-sötéttedett előtte, csak Elza nedves szeme csillogott ki belőle, de mindig Rózsa Rezsőre irányozva s Jánosnak azon a vágyon tul, hogy ezt a szemét is meg kellene csókolni, még egy másik vágya is támadt: teljes tenyérrel és teljes erővel nagyot kellene ütni ennek a gyerekarcu fiatal embernek az arcára, hogy a fogai kiessenek, a szája feldagadjon, csuf

és undorító legyen a foghíjjas, dagadt pofájával és ne tudjon tovább beszélni, hogy Elza ne hallgathassa tovább. Ezt is muszájna, akkor is minden nagyon jól volna.

Két óra felé járt, mikor Gotthelfné fölrezzent és azt mondta halkán Elza felé:

— Gyerekek . . .

— Persze! Már két óra, — felelte a leány — mingyárt elküldjük a vendégeket. Én ugyan reggelig elhallgattam volna a gyorsvonatok doktorát, de itt már mindenki alszik. Még a Szépember is.

— Dehogy, — szólt János — csakugyan érdekes . . . nagyon érdekes, amit a doktor ur . . .

De már fölkeltek és bucsuztak.

A lépcsőn lefelé János ment hátul, mert nem volt biztos a lépéseiben. Közben folyton az járt a fejében, hogy le kellene lökni a lépcsőn a gyorsvonatok doktorát, hogy a nyakát törje ki.

Az uccán egy darabig együtt mentek.

— Egész este nem beszéltünk róla, — mondta Rózsa — pedig szerkesztő urat biztosan az érdekli jobban, mikor lesz a választása?

— Holnap — mondta János és neki is most nyilallott egész este először a fejébe, hogy holnap reggel zajlik le a választás Tófalun s hogy voltaképen neki most az iránt

kellene érdeklődnie, ahelyett, hogy az Elza vörös száján járna az esze.

— És ön nincs a kerületében?

— Ne . . . Nem vagyok. Nincs szükség rám.

— Kormánypárti kerület, ugy-e, hitbizományi alapon?

— Körülbelül — felelte kedvetlenül János.

— Nagyon szomorúak a magyar viszonyok — fejezte be Rózsa Rezső.

Valami hideg nedvesség szemerkélt alá, János szeretne volna levenni a kalapját, hogy a fejét hűtse, de restelte magát. Viszont a szabad levegő még jobban szédítette s mert éppen egy konflis csörömpölt el mellettük, János megállította.

— Hazaviszem — mondta Rózsának.

— Kérem — fogadta el a szivességet Rózsa és bement a lakása címét:

— Kálmán-uca 7. — aztán hozzátette magyaráztatnak János számára: — nem adtam fel a pesti lakásomat Kolozsvár miatt. Ott hotelben lakom.

— Ja igaz, Kolozsvár — dünnyögte János. — És ha ön rendes tanár lesz, akkor is?

És János gondolatai mélyén az lappangott, hogy szólni kellene valakinek, szögezzé ezt a fiatalembert Kolozsvárra. Most először voltak ilyen kijárói gondolatai. Rózsa azonban így felelt a föltett kérdésre:

— A további egyetemi grádusokat már nem vállalnám odalent. Csak azért fogadtam el a magántanárságot, *így*, mert valahol kezdeni kell a professzorságot.

Többet nem beszéltek, mert a kocsi túlságosan zörgött ahhoz, hogy megértsék egymást.

A Kálmán-uca 7. előtt Rózsa kiszállt, János utánanézett, látta, hogy egy patika van a házban, közvetlenül a kapu mellett nagy üvegtáblán valami görög férfifej van aranyozva, mögötte két keresztbe tett bot, amik körül kigyók kavarnak.

— Köszönöm! — szólt vissza Rózsa, aki már becsöngetett. János bemondta a saját címét a konflisnak és elkocogott. Mikor még egyszer visszatekintett, még eszébe jutott, hogy a falhoz kellett volna lapítani a gyerekarcu filozófust.

Otthon gyorsan aludt el s tíz órakor, mint már az imént láttuk, kóválygó fejjel ébredt fel.

A takarítónő bekopogtatott.

— Na! — mondta az ajtó felé rosszkedvűen János. — Mit akar, Kata?

Kata már be is jött:

— Sürgöny jött, nagyságos ur és János elé tette a receptszit, hogy aláírja. János egy elmosódott nagy S-t írt a papirszeletre és

utána is kent még valamit, fölvelt egy hatost az éjjeli szekrényről, Katának nyujtotta, aztán elolvasta a sürgönyt.

Ez állt benne:

„Lipik Péter visszalépett. Egyhangulag megválasztottunk. Gratulálok, kedves barátom“.

És aláírva Ribázy volt, a Morse-gép sajtóhibája Ribáry helyett.

János visszatette fejét a párnára. Kicsit gondolkodott rajta, hogy hogy is van ez?

Hát megvan. Ő most képviselő. Adél elérte a célját, mandátumot szerzett neki. Szeretett volna szeretettel gondolni Adélra, de csak zavaros érzések hullámozották körül a lelkében ezt a nevet. János a csók ízének emlékéen keresztül próbált visszamenni gondolataiban Adélhoz. De ez sem ment. Valahogy, mintha soha se ölekezett volna a nagy fehér és aranyszínű asszonytesttel. A legtöbb, amit fel tudott idézni, a vanília-illat volt. De vágyódások nem kapcsolódtak hozzá. S ahogy képzeletben közelebb ment az asszonyhoz, a fehér test helyett fekete, vizes trikó villant feléje s a szőke fej átcserélődött egy göndörre. Elza volt előtte. S most az a gondolata támadt, hogy ennek a mandátumnak csak úgy volna értelme, ha Elzának mingyárt megmondaná, Elza örülne neki és mingyárt meg-

csókolná érte. Ehhez a ponthoz azután már kellemesebben kapcsolódtak a képzetek. Hát-rahajtotta a leány fejét, megkapaszkodva göndör hajában és az arcát az arca fölött tartotta, lassan közeledett a szájához, úgy, ahogy már tegnap este elképzelle.

János szájában édesség ömlött szét és újra elaludt erre a gondolatra. Fárasztóan szép szerelmi álmot álmodott végig, amikor újra kopogtattak az ajtaján.

A takarítónő megint sürgönyt hozott. János megint aláírt, megint odaadott egy hatost és olvasta a táviratot, melyet Bécsben adtak fel. Ez hosszabb volt:

„Kedves barátom, örömmel értesítelek arról, hogy pártunk kitűnő elnöke, báró Friedeczky Tihamér, legfelsőbb engedelemmel fiává fogadott. Remélem, hogy ezt a hírt már a tófalusi kerület képviselőjével közlöm.“

Aláírva a miniszterelnök neve volt.

János rámeresztette álomtól dagadt szemét a táviratra. Egészen kábult lett, mintha kalapáccsal halántékon ütötték volna. S az ütés nyomán folyton ez kongott a fülébe:

— Adél!

Hát ez volt az, amit Adél az ő számára előkészített, ez volt az az épület, amibe neki bele kellett költözködnie. A szeme elé vízió-szerűen egy hatalmas palota került, olyanféle,

mint a Nemzeti Muzeum, nagy, egyszerű sikkokkal, hatalmas oszlopokkal, de belül igen éles világossággal. Nyomasztóan széles márványlépcsők vezettek benne fölfelé, végtelenül sok lépcső igen magasra. És ő állt a lépcsők alján és nézett föl, valahogyan fáradtan és reménytelenül, hogy lehetetlen oda fölmennie. Először érzett szédítő aránytalanságot a maga személye és a vele végigjátszódó események közt.

Aztán az tolakodott az agyába, hogy hová mindenhová kell elsietnie ezzel a hirrel s a legfőbb óhaja megint az volt, hogy Gott-helfékhez szaladjon és bemutatkozzék Elzának:

— Báró Frideczky János.

Még így, kábultan, fürdött meg és öltözött föl s minden egyéb mennivalót mellőzve, úgy döntött, hogy elmegy Prokeschhez, az majd mond józan szavakat, amik tulsegitik ezen a részegségen.

Prokesch ugyanott lakott most is, ahol annak idején, mikor János az első meglepő hirrel fölkereste, csak az ódon ház lépcsőháza volt, tekintettel a nedves késő-őszi időre, még rosszabb levegőjü. A háziasszony most épp úgy nem akarta beengedni, mint akkor s János most épp úgy fölverte álmából Prokescht, mint akkor.

— Tudom, miért jössz — mondta Prokesch.

Nem tudod.

— Dehogy nem. Képviselő lettél. Hát persze, hogy az lettél. Biztos voltam benne, hogy leszel. Ámbár a kerületből folyton ellenzéki gyűlésekről hozott híreket a kőnyomatos. Meg sem mutattam neked. Tudtam, hogy minden hiába. Ha háborus időköt élnénk, azt mondanám: rajtad nem fog a golyó. Gratulálok öregem. Mindjárt megmondom, hogy mit kell csinálnunk.

— De nem azért jöttem.

— Hát? Megbuktál? Az lehetetlen.

— Nem buktam meg, dehogy!

— Na ugye!

— De még- valami lettem.

— Mi a fene? — szakadt fel Prokeschből — mingyárt miniszter is lettél?

— Nem. Báró.

— Mi? Mi lettél?

— Báró.

Prokesch eltátotta a száját. Aztán egy nagyot nyelt, szárazat.

— Örület! — mondta. — Hogy' lettél? Miért lettél? Vetted? De hiszen nincs pénzed! Te nem is vehetted. Hát ki vette? Örület!

— Nem vettem. Kaptam. Adoptáltak.

— Ki a ménkü? Valami zsidó?

— Nem.

— Hanem?

— Báró Frideczky Tihamér.

Prokesch úgy, ahogy volt, fehérben, kikapattant a dunyha alól és sovány lábait lelógatta az ágyról:

— Hihetetlen! Várj kérlek, amíg rendezem a gondolataimat. Különben mit erőlködöm a rendezéssel? Reinhardt sem tudná rendezni őket. Báró Frideczky vagy?

— Az.

— Szédület. Bódulat. Zászlós ur lettél, karok és rendek lettél, ó-arisztokrata lettél. Hazánk egyik ősapja lettél.

— Az, az — bólogatott János.

— Hát egyelőre ehhez nem tudok hozzászólni. Ezt kapcsoljuk ki. Ez túl van fel-fogóképességemen. Az emberek vagy lépcsőn, vagy létrán, vagy liften mennek fölfelé. Ez nem az. Ez repülőgép. Ezt tehát tegyük félre. Térjünk vissza a józan élet keretei közé. Targyaljuk a képviselőségedet. Pardon egészen kiszáradt a torkom.

János fölkel, a mosdószekrényen álló pohárba vizet öntött, de megjegyezte:

— Odolos.

— Nem baj. Én itthon még soha sem ittam vizet. Vizet én itthon csak olyankor iszom, ha belőled nemcsak képviselő, hanem

báró is lesz. Nemcsak báró, hanem Frideczky báró. Ez egy életben csak egyszer fordulhat elő. Olyankor megihatom az odolos vizet is.

És Prokesch kiitta a vizet. Aztán visszadugta lábát a dunyha alá és most már nyugodtabban beszélt:

— E mai szent napon, méltóságos uram . . .

— Ne viccelj.

— Dehogyan viccelek. Te vagy az első méltóságos, akivel komoly, történelmi alapon pertu vagyok. Nem téged tisztellek meg tehát a címmel, hanem magamat. Eddig csak *en passant* lehettem pertu méltóságosokkal, úgy, hogy ha egyik hirtelen letegezett, én hirtelen visszategeztem, de vigyáztam arra, hogy nagyon észre ne vegye. De most már biztos, hogy lesz egy igazi kegyelmes pertum is.

— Ki?

— Tel

János elnevette magát. Prokesch folytatta:

— Te, méltóságos uram, a mai nappal megszünsz a Függetlenség szerkesztője lenni.

— Miért? — kérdezte János.

— Mert a mandátum nagyon szép, a báróság gyönyörű, ez a báróság pláne olyan, hogy új jelzőkért Remete barátomhoz kellene fordulnom, de a kormánypárti képviselő, ha

még-ugy báró is, le kell hogy kerüljön a lapról, mert egy lap, amely kormánypárti képviselőt hordoz a homlokán, a halált hordozza szívében. Kimondottan kormánypárti lapok nálunk csak a kormánytól élhetnek. A kormány iratja, de kizárólag a kormány olvassa is őket. A lap a tied marad és pártonkívüli mérsékelt politikát fog folytatni a fődolgokban, a mellékésekben lehet akár radikális is. Valakit kiirunk rá szerkesztőnek.

— Téged.

— Köszönöm. Soha se gondoltam, hogy kiírt szerkesztő is lehet belőlem. De nem fogok szégyent hozni a lapra. Ezennel Proksayra változtatom régi Prokeschemet. Proksay Miksa... Nem is fog rosszul festeni. A zsurnalizmus ugyan már holnap Miksay Proksának fog csufolni, de azzal nem fogok törődni. Ha a Prokescht kibirtam, kibírom a Miksay Proksát, sőt kibírnám a Moksay Priksát is. Délután megírom a bucsuzó cikkedet. Nagyon szép és érzékeny lesz, benne áll majd a lap függetlenségének mindenekfelett való tisztelete. Gyere be hat órákor. Különben is gyere be, hogy egy kis üdvözlő cécót rendezhesünk. Sok minden volt már a magyar újságírásban, de ilyen még nem volt! Szervusz, méltóságos uram, viszontlátásra délután.

János otthagya Prokescht és megint

Gotthelfékhez szeretett volna menni. De hogyan tegye? Beállítson és mondja:

— Ez lettem, az lettem, szeress érte, te kis ördög.

Vaskos és piszkos esőfelhők lógtak az égről. János mégis kifelé igyekezett a Dunapartra. Hátha Elza, amilyen furcsa, éppen ma tart ott korzót.

A Duna és a budai hegyek fölött még csunyább volt az őszi ég. A propellerek füstje leverődött a pesti partra és elnehezítette a levegőt. Persze, hogy egy lélek se korzózott. Azaz, hogy mégis; fent a Lánchid felé egy hosszú, csikos alak lengett a gyalogjárón. Báró Frideczky, Senkhy János korhadt családfeje tartotta szabályos déli sétáját. János — furcsa — semmi hajlamot nem érzett magában arra, hogy az öreghez rohanjon és hálas szívvvel átölelje. Tudta, hogy az öreg csak eszköz volt Adél kezében. Jobb szeretett volna letérni a korzóról. De még sem tette. Ment nyugodtan Frideczky felé, aki elég idejekorán meglátta és hadonászni kezdett a kezével:

— Szervusz, szervusz! — krákokta az öreg — rég nem láttalak! Te is elhanyagolsz, pedig, bizony, pedig . . .

Frideczky célzást akart tenni a készülő eseményre, valami olyan célzást, amit János

ne értsen meg, mert Adélnak megígérte a báró, hogy nem árulja el a tervet Jánosnak. De János már megszorította az öreg kezét és bele-süvöltötte Frideczky fülébe:

— Köszönöm! Köszönöm!

— Mit? Hát tudsz róla?

— Megtörtént. Köszönöm! Végtelen há-lám, végtelen há-lám . . .

Többet nem ordított János, mert tudta, hogy itt, a szabad levegőn, ahol még a szél is viszi a hangot, ugysis hiába.

Frideczky gyerekesen elhuzta a száját. Duzzogva mondta:

— Félretolt ember vagyok. Megszidom Sándort. Megmondtam neki, hogy én akarom közölni veled. Én akarom megmondani a fiamnak . . .

János mentegette a miniszterelnököt. Az öreg nem figyelt:

— Nagyszerű nő! — motyogta — nagy-szerű nő! (Ez Adélnak vonatkozott.) Ha engem egy nő így szeretett volna, én elvettem volna, ha . . . ha . . . (az öreg keresett valami megfelelőt), ha komorna lett volna, akkor is. És a Frideczky-család nem halt volna ki. De most sem hal ki. Az tulajdonképpen mindegy. Lehet, hogy nekem nem is lett volna olyan nagyszerű fiam, mint te vagy. És ha lett volna, biztosan nem ült volna le az apjával sakkozni.

Ezek a mai fiatalok nem olyanok. Te más vagy, azért tettem nagyon szívesen... Mi van a mandátummal?

— Megvan.

— Nekem azt sem mondták. Félretolt ember vagyok. Majd megmondom a véleményemet nekik. Nem jössz velem ebédelni? Gyere, a fiam vagy!

János vállalkozott.

A Hungáriában ettek, a két Friedczkyek, János és az ősapja. Az ősz csak egy levest evett, meg egy kis faszírozott husikát, meg egy puha körtét. Az ifju sarj sem volt nagyon ehethém kedvében. Az izgalom és a töprengés ellanyhitották.

Ebéd után Frideczky fölvitte Jánost a klubba, hogy egy kicsit sakkozzon vele.

Ahogy átmentek a termeken, kézszorongató gratulációk estek.

Az öreg le akarta aratni a dicsőséget:

— Na! mit szóltok hozzá? Mit szóltok hozzám?

Pedig a gratulációk egyelőre csak a mandátumnak szóltak; a báróságról még nem tudtak a klubbeliek.

János ötíg sakkozgatott atyja-urával, akkor előlekezett tőle és bement a szerkesztőségbe, ahol a fiuk felálltak az asztalok melől és egy diszkrét, zavart éljente küldtek feléje.

— Köszönöm, fiuk — mondta János és

bevonult a szobájába. Kevéssel utána a szerkesztőség valamennyi tagja bekerülközött, Prokesch, most már Proksay vezérlete alatt. A kis szónoklatot azonban Domahidy mondta (politikai ügyről lévén szó).

— Szeretve tisztelt barátunk, méltóságos urunk!

Igy kezdődött a szónoklat.

Most-amidőnnel folytatódott, mi-akik-veled-ettük-a-szüks-napok-kenyerét is volt benne és sok más nagyon szép és megható fordulat, amit Domahidi a parlament kupolacsarnokából hozott el, ahol miniszterek küldöttségeket szoktak fogadni. Voltak benne csinos latin szavak is, amik különösen Sikorszkynek, az ókori novellák specialistájának, tetszettek s végül abban hegyeződött ki, hogy János maradjon meg továbbra is a sajtószabadság rettenthetetlen harcosának.

Mert ha ujságírók szónokolnak, mindig szó van rettenthetetlen harcról és sajtószabadságról is.

Mikor Jánosra került volna a sor, hogy válaszoljon, akkor csengetett a telefon az asztalán.

— Megbocsáttotok? — mondotta és fölvette a kagylót. (Ilyenkor Adél szokott jelentkezni.)

— Kezét csókolom . . . — mondta bele halkán a kagylóba János.

A fiuk jelentősen egymásra néztek. Hátul Szeniczei Prokesch fülébe sugta:

— A báró ur anyja . . .

Aztán Prokesch intett a fiuknak a kezével, hogy kifelé és a redakció, mint testület, kiment János szobájából, Prokesch még az ajtót is betette mögöttük és Szeniczei, akit külön e célra hívtak fel a Popper-kávéházból, folytatta azt a mondatát, amit ott bent elkezdett.

A fiuk közt ugyanis már ama rövid negyed óra alatt, ami a báróság tudomásul vétele óta eltelt, kialakult az a vélemény, hogy a báróságot azzal szerezte meg Jánosunk, hogy a hármas fogatba negyediknek az öreg Frideczkyt szerszámozta bele.

— Kár, hogy a neve megváltozott, — mondta Remete.

— Kinek a neve? — kérdezte Sikorszky.

— A szörkezyüd neve. Báró Senki sokkal jobb ritmusu lett volna.

— Ne köszörüljétek a nyelveteket a gazdátokon — vetette oda Prokesch, kicsit meggyőződése ellenére, már az asztala mellől.

— Priksay ur! — mondta halkán, csendes megvetéssel Remete, Sikorszky felé, vagyis egy olyan formáját találta ki Prokesch már bejelentett új nevének, amire Prokesch nem is számított . . .

XXII. FEJEZET.

Még egy éjszaka

Ezenközben Adél ezt mondta Jánosnak telefonon:

— Jánoska, ne mondjon semmit. Most ne; majd este, ha az arcát is láthatom, mikor mondja.

— Feljön este?

— Fel. Kilenc után, Jánoskám, ott leszek és ott vacsorázom magánál. Na, meg ne ijedjen! Csak egy kis sonkát eszik a vendége és egy pohárka pezsgőt iszik hozzá, ha lesz.

— Szabad?

— Ma szabad. Ma konziliumot tartottam magammal és engedélyeztem magamnak a pezsgőt is. Pá, Jánoska, csókolom, a viszontlátásra.

János letette a kagylót, hátradőlt a székekében, bámullt maga elé, aztán kicsit turkált az asztal tetején, szórakozottan, nem tudva, mit keres; egy darab fehér kéziratpapír került a kezébe, akkor bemártotta a tollat és míg azt

hitte, hogy az új aláírását próbálja ki, ezt írta a papírra:

— Báró Frideczky Jánosné...

Mikor észrevette a *nét*, eltépte a papirosát.

János hideg holmit vett vacsorára és két kis üveg édes francia pezsgőt, úgy ment haza. Adél már várta. A lilavirágos sárga selyem pongyola volt rajta, amit még annak idején hozott el hazulról János lakására, de már hónapok óta soha sem vett föl, ha Jánosnál volt. Egy kis asztalt is megterített már két személyre és lehunyt szemmel ült egy karosszékben, mikor János belépett.

— Jó napot, báróka! — üdvözölte Jánost.
— Mit szól hozzá, milyen házias vagyok.

— Terített?

— Bízony. Sőt szerettem volna ezüsttel feníteni, ha magának ezüstje volna. De majd lesz. Láttam Ivándon szép sulyos ezüst evőeszközt, nagy családi monogramokkal. Az a maga öröksége lesz. Egyebet onnan alig örökölhetsz.

— Adél! Hát még Ivándon is volt?

— Voltam, persze. Meghívott öreg barátom. Ha valaki látta volna, most már azt beszélnék, hogy az öreg Frideczky babája lettem. Pedig, ugy-e csak a fiatalé vagyok?

— Kíé? — kérdezte János, aki még nem élte bele magát új helyzetébe.

— A fiatal Frideczkyé. Az maga.

János azonban nem nevetett a tréfán. Komoly szemrehányással mondta:

— Mennyit szaladgálhatott!

— Dehogy, Jánoska! Minden úgy ment, mint a karikaesapás.

— Hogy köszönjem meg?

— Sehogy. Azzal köszöni meg, hogy természetesnek tartja, hogy megtettem. Magától értetődőnek. Különben nem is volt fáradságos.

— Lefogyott.

— Nem attól, Jánoska. Ez az idő nem tesz jót nekem.

— Brioniban olyan szépen összeszedte magát!

— Nekem vagy homokon, vagy havon kell élnem és mindig napfényen. Itt a három közül egyik sincs. Maga a homlokom, a havam, a napfényem, Jánoska és maga tilos. Magától meghalnék.

— Megint ezt beszéli?

— Hiszen csak feltételes módban mondom. Meghalnék, de nem halok meg, mert visszamegyek a havas napfény alá.

— Hová készül újra?

— Tátraszéplakra megyek.

— De ott télen csak a szanatórium van nyitva.

— Odamegyek.

Egy kis csend lett. János nem felelt semmit, mert irtózott a széplaki szanatóriumtól. Adél folytatta:

— Odamegyek. Ott nagyon jó lesz. A fekvést a napon olyan könnyen megszokja az ember. Utóbb már jól is esik. És mindenki sportot csinál a feketedésből, még a betegek is. Ugy-e milyen szép sötét voltam, mikor megjöttem Brioniból?

János ránézett a nőre.

Annak a feketeségnek már nyoma sem volt. Ellenben, jobban megtekintve, látszott, hogy Adél egy kis festékkel és puderral adott kölcsön némi jó szint magának. De ezt János nem mondta. Adél mégis felelt erre a gondolatára:

— Nem szabad haragudni. Jánoska. Tudja, mikor a feketeség lekopik, akkor olyan furesa arszine van az embernek... *Ugy* nem járhatok kint a világban, pedig azelőtt soha semmit az arcomra nem raktam. Maga tudja.

— Tudom... olyan sima, kedves bőre van.

— Még emlékszik rá?

— Hogy kérdezhet ilyet?

— Nincs könnyebb a feledésnél. Tulajdonképpen nem egyéb az élet, mint gyűjtögetése mindannak, amit utóbb elfeledünk,

vagy... — tette hozzá kicsit elhalkuló hangon — ...vagy el kell felednünk.

János félbe akarta szakítani ezt a gondolatmenetet, de Adél már be is fejezte:

— Mikor már mindent elfeledtünk, vagy már nem érdemes emlékeznünk... akkor meghalunk...

— Adél! — mondta szemrehányóan János. De a nő, félig magának, még hozzátett valamit:

— Vagy... amikor már nagyon fáj emlékezni.

Aztán felkapta a fejét:

— Na, báróka, nem azért jöttem, hogy szomorkodjunk. Ünnepi vacsora lesz a maga új címeinek felavatására, nagyságos képviselő, méltóságos báró ur... és régi dolgoktól való elbucsuzásra.

— Nincs mitől bucsuzni... — mondta János, hogy megint elhárítson egy közéjük felhőző gondolatot.

— Bucsuzni mindig van mitől. Ifjacsak a tegnaptól... ha csak az elmúlt órától... ha csak az iménti perctől is, ami nem jön vissza. Jánoska, Jánoska! Semmi sem jön vissza. Nem érdemes élni, annyira egyszer van minden ebben az életben.

János nem volt ezeknek az elmélázásoknak az embere. Mondani semmit sem tudott.

Adél tovább szövögethette volna a fekete fonalat. De nem tette. Ezt mondta:

— Vagy talán *azért* érdemes élni, mert minden csak egyszer van?

— Azért... — felelte János tétován.

— Én sem tudom. Hát maga hogy tudná? Maga nem tudhat annyit, mint én...

— Miért?

— Mert... mert az ember olyan sokáig nem lát. Aztán elkezd látni. Az rossz, Jánoska, az rossz. Ne kívánja a látást.

És megint más hangba próbált átcsapni.

— Hozott-e sonkát nekem?

— Hoztam.

— Akkor szépen kicsomagoljuk.

(És már tette is, amit mondott.)

— Nini, báró ur, mekkora lakomát szállított! Éhes?

— Nem — nem vagyok éhes.

— Akkor ez a sok nagyszerűség mind megmarad, mert én nem eszem belőle. Ó, szalmócát is hozott?

— Maga szereti.

— Milyen kedves, hogy gondolt rá! Majd a pezsgőbe dobáljuk.

Leültek a kis asztal mellé. Jánosnak nagyon nem kellett az étel. Valahogy a torka viszkedett folyton. De nem akarta elsírni magát.

A nő nem evett.

— Paráncsol? — kérdezte János.

Adél, aki a villanylámpába bámult, meg-rezzent.

— Nem. Még nem. Egy kis kölni vízzel le kell törölnöm az arcom¹ és a szám. Most már nincs szükségem a mesterséges színemre. Vagy igen?

— Dehogy! — tiltakozott János.

Adél sápadtan jött vissza. A szája most nem volt piros, mint az előbb, hanem kékes-sen halvány. János riadtan nézte.

— Ugy-e nem jó a színem?

— Ki mondta?

— A maga szeme, Jánoska. Jobb lett volna fenthagyni a pirosat, meg a fehéret. De azért csak nem vagyok csunya?

— Ugyan, Adél!

— Na, együnk inkább. Maga egyék, én majd nézem.

János legyűrt néhány falatot, Adél is evett egy kicsit a sonkából, aztán hátradült a karos-székből és újra a lámpa izzó fényszálát nézte.

János megint fölrezzentette azzal, hogy pezsgővel kínálta meg.

Adél egy kanál epret dobott a pohárba aztán megkóstolta. Visszatette az asztalra:

— Brr... savanyu!

— Édeset hoztam — védekezett János.

— Mégis savanyu. Minden savanyu. Nem kell. Ez sem kell. Semmi sem kell.

Lehunyta a szemét s csendesen tette hozzá:

— Tudom, mi kell.

János a nő fölé hajolt.

— Ez kell — mondta Adél és beleharpolt a fiu szájába.

Majd fölkelt, a két kezével a fejéhez nyult, megrázta úgy, hogy a nagy csonthajtük a szőnyegre szóródtak széjjel, a haja lebomlott.

— Nem bírom a hajtüket — mondta öszszerázódva. — A hajam is olyan nehéz . . . most.

János némán nézett rá.

A nő beszélt:

— Jánoska, tudja, hogy ma itt maradok magánál!

A fiu elcsodálkozott. Ez még soha sem történt meg.

— Itt? — kérdezte — igazán?

— Itt. Az uramat elküldtettem vidékre, bizottságozni. Itt maradok magánál. Olyan szomjas a szám már és olyan sokáig nem látom magát újra. Tavaszig bizonyára nem. Ma, még egyszer . . . nem bánom, ha árt is a csók . . . Nem árt! . . . Nem halok meg tőle . . . Istenem! Ha meghalnék tőle!

Szélesre tárta két karját és a fiu nyakába vetette magát.

János behunyta a szemét, kezével bele-
mélyedt a szőke hajba, melyet feketének és
göndörnek képzelt el, hátrahajtotta a nő fejét,
ugy, ahogy tegnap is, ma is, gondolt már rá.
És megcsókolta a csunya Elzát.

*

Adél másnap elutazott.

Másnap János egy kis levelet kapott a la-
kására. A levél így szólt:

Kedves Senki, méltóságos Szépember!
Papa, mama már nem bírják ki jövő csütör-
tökig, amikor Maga ugyis elhozná hozzánk
személyével együtt új méltóságait, hogy őket
teánkba mártogassa; megkérnek tehát engem,
hogy kérjem meg Magát: postafordultával jöj-
jön el és adjon fényt házunknak. Szűkkörű
családi estebéd lesz csupán.

Hát tegye meg a kívánságukat az én ked-
vemért. Üdvözli:

G. Elza.

P. S. Lakoma kezdete kilenckor; ha előbb
jön beszélgetünk.

János már máskor is volt vacsorán Gott-
helféknál, de mindig csak hivatalos vacsorá-
kon és mindig csak aranyszegélyű nyomtatott
meghívókra.

Ez volt az első eset, hogy Elza írása a ke-
zébe került. Elza írása: barátságos, szabályos
gömbölyű betűk voltak, nem a rendes hosszú-
száru női írás, amiket János eddig látott. Ugy

látszik: hogy Elza azt sem tartotta magára kötelezőnek, hogy úgy legyen szép és nőies, ahogy a többi nők, az írásra sem engedte rá az egyenruhát.

János örült a néhány sornak, alig várta, hogy este legyen, hogy muljon az idő, bement a redakcióba, be a klubba, sakkozott fogadott apjával, beszélgetésbe vonatta magát a miniszterelnökkel, aki úgy kegyeskedett, mintha ő adoptálta volna a képviselőt. Aztán negyedik-ötenckor otthagyt a csapat-paport és elvágta tott Gotthelfékhez.

Mikor megérkezett és a szobalány levette róla a kabátját, Elza és Emma és mamzelle Nitouche libasorban kivonultak az előszobába, megalítak előtte és háromszor egymásután meghajolták magukat. Erre Elza tanította be őket és bárhogy nem akartak, kényszerítette őket rá, hogy végigjássák ezt a kis komédiát.

Az első meghajlásnál Elza mondta:

— Nagyságos uram!

A másodíknál oldalba könyökölte Emmát, aki csakugyan el is mondta szerepét:

— Méltóságos uram!

A harmadíknál Nitouchera került volna a sor, aki azonban duzzogva ezt mondta:

— Mais quelle bêtise!

— Nitouche! — szólt rá Elza — telje-

síted kötelességedet, különbeni elbocsáttatás terhe alatt!

Nitouche is mondta:

— Kezselmes urunk.

Majd mindhárman feléje léptek és nyujtották a kezüket, egyszerre ejtve ki:

— Gratulálunk.

Es mind a hárman elnevelték magukat és János is nevetett velük. Jól esett neki a tréfa, pedig Emma már aggódott:

— Még megsértődik a szerkesztő ur!

— Meg-aragszik! — mondta Nitouche.

— Persze hogy meg, ha szerkesztő urnak szólítjátok a báró urat.

— Nem haragszom meg! — mondta János — föltéve, hogy üdvözlő szónoklatot nem tartanak.

— Mi azt nem. De maga tartson czerczélet — (Elza nem szerklnek mondta), — tüntessen ki bennünket megszólításával. És aztán kerüljön beljebb.

A szalonban Gotthelf és Gotthelfné vártak.

— Itt hozzuk a bárót! — Megrohanhatjátok már a gratulával.

S mert Elza ezt előre bemondta, Gotthelfék csak néma kézszerítással gratulálhattak.

— Leülni! leülni! — vezényelte Elza. — Öméltósága el fogja mondani, hogy hogyan történt. Öméltósága el fogja mondani, mert ha

nem mondaná el, akkor papa abba a kényelmetlen helyzetbe kerülne, hogy meg kellene kérdeznie őméltóságától: hogyan is ment a dolog.

— Elza! Elza! — neheztelt Gotthelfné.

— Nagy csacsi az én lányom — egészítette ki Gotthelf.

— Hát mondd, hogy nem vagy kíváncsi reá?

— Mért mondanám? Egy ilyen kedves barátomnak, mint a... — Gotthelf elakadt.

... Mint a báró ur, — szólt Elza szigoruan — tessetek hozzászokni!

— Igenis, egy ilyen kedves barátomnak a sorsa érdekel.

— Akkor ne zavarj, ha diplomatikusan egy vezetem a tárgyalást, hogy megtudd, amit akarsz, anélkül, hogy kíváncsinak látszanál.

János is megszólalt:

— Mit mondjak el?

— Nem a mandátumot, Szénember... mert én tovább is szólíthatom így?

— Csak tessék!

— Nem a mandátumot, mert azon semmi különös nincs, hogy egy szerkesztő mandátumot kap. Mandátuma minden sliffentyűnek van már, pardon... Hanem a báróságot, amely szokatlan és rendkívüli ebben a formájában, s azonkívül papa vágyainak netovábbját képezi.

— Elzus! ezt azért mégse... — szól
közbe Gotthelf papa...

— Igaz... ezt nem mondhatom. Mert a
papa vágyainak netovábbja nem lehet ez a
báróság. Ki a manó adoptál egy koros iz-
raelitát? Hogy jutott magának eszébe, hogy
ezt a kedves-kedves Frideczky bárót, akit mi
csak a korszórol ismerünk, apjává degradálja,
illetve neki az, hogy magát fiává léptesse elő?
Halljuk! Halljuk!

János mosolygott:

— Igazán, nincs rajta mit elbeszélni!

— Na tessék! Mondja, hogy ez a legter-
mészetesebb dolog a világon! Mondja, hogy
maga voltiaképpen bárónak született már ere-
detileg, csak nem viselte a címet.

— Azt nem mondom. De részleteket sem
tudok mondani.

— Azt beszélnek, mert tegnap is voltak
nálunk emberek, hogy voltaképpen sakkon
nyerte...

— Ebben van valami.

— Hogy először elnyerte tőle a készpén-
zét, aztán a családi birtokát, aztán a nevét,
mert az öregnek már nem volt mit föltenni az
utolsó partira. Igaz?

— Valahogy így van.

— És hogy most maga lesz a szabadelvű
párt elnöke, csak az a feltétel, hogy szép fehér

szakállt kell ragasztania, mint a papájának, a Frideczky bárónak van.

Ezen mind nevettek.

János is nevetve felelt:

— Ezt még nem közölték velem.

— Azt is beszéltek, hogy visszaállítják a nádorispáni méltóságot és jövő ősszel magát a Rákioson nádorispánná választják.

— Maga örülne neki? — kérdezte János.

— Hogyne!

— Akkor én sem bánnam — felelte János.

— De van még tovább is — folytatta

Elza.

— Hagyd már abba a bolondságot — szólt csittitóan Gotthelfné.

De Elza tovább füzte:

— Sajnos, már csak egy letapp van. Ősszel lesz a nádorispánság, a városi emberek csak megvárják, hogy elkövetkezzék a tél, akkor a Duna jegére vonulnak, amit külön ez alkalomra a rendőrség is engedélyezni fog s ott kikiáltják Senkhy urat királylyá, mint boldogult Mátyásunkot. És a suszterinasok, ahelyett, hogy a Vigözvegy valcerét füttyülnék az uccán, ezt fogják énekelni hangosan:

Jánost mostan választotta
Mind-ez ország királyságra,
Mert őt adta nekünk Isten
Menyországból ótalmunkra.

— Igy van-e a vers, báró ur?

— Igy tanultam az iskolában, de én már elfelejtettem.

— Látja, én nem mertem elfelejteni, mert tudtam, hogy szükség lesz rá a maga végső előlépésénél. A maga számára megvan az a lehetőség is, hogy király legyen.

— Ugyan, ugyan! — csóválta fejét Gott-helf papa.

— Megvan, ha mondom!

— De miért?

— Mert keresztény.

János megint elnevette magát:

— Elzácska, ugy rémlik nekem, mintha ezt már hallottam volna valakitől . . . Csak nem jut az eszembe, hogy ki volt.

— Akárki volt, okos ember volt.

A vacsora következett és a vacsora alatt is ugyanezt üzte Elza.

— Nem fér a bőrébe! — mondta szeretettel Gotthelfné.

És János örült, mert kezdte azt hinni, hogy ő okozza azt az örömet.

Elza jókedvéből még vacsora utánra is maradt. Éjfélutánban a sárga szalónban, amelyben János most nagyszerűen érezte magát, mert nem volt ott a *másik*, Elza hirtelen ezt mondta:

— Mi leányok és kiséretünk most visszavonul.

— Szóval menjek már? — kérdezte János.

— Nem, nem, maga még marad, mert most a programnak az az ünnepélyes pontja következik, melyben jó atyám és jó anyám megkérlik a méltóságos ur kezét számomra.

— Elza! — csattantak fel az öregek.

— Mi van azon? — kacagott Elza. — Ilyen csodákat már látott a világ! Bárót kapni pénzért, de ilyen bárót aligha! Aki uj és mégis a legrégebb! Aki nincs elzülve! Aki még nem is kopasz, hanem Nitouche által joggal Szépmembernek volt keresztelhető. Rajta, rajta, szüleimék! Viszontlátásra brr urr!

És Elza kivitte magával Emmát és a mamzelt, a legnagyobb zavarban hagyta ott az öregeket és Jánost.

Az öregeket, akik tényleg szerettek volna néhány enyhe célzást tenni ebben az irányban és Jánost, aki olyan nagyon szívesen hallgatta volna ezeket a célzásokat.

XXII. FEJEZET.

Altalános beszámoló János eleintén való parlamenti működéséről

Báró Frideczky János, az érdekes ifju publicista, a tófalusi kerület képviselője, a parlamentben a jobb mező második cikelyének második sorában, a legszélső ülésen ült. Ezt a helyet még Rásay Emőd kérte magának, nem mintha e legrégibb magyar család ivadéka nagyon közel akart volna lenni a miniszterekhez, amiről csak járatlanok hiszik, hogy jelent valamit, hanem mert nem akart tulmessenze esni az érdekesebb ellenzéki szónokoktól. S a legszélső ülést azért választotta, amiért az emberek a színházban sarokülésen szeretnek ülni, hogy, ha unta már a szónokokat, akkor szép csendesen kivonulhasson, anélkül, hogy ezzel másokat zavarna, vagy ebben őt mások kényelme akadályozná.

Egyébként a parlament semmi uj érzést nem hozott János számára, ahogy általában

nem hozhat olyan ujságíróknak, vagy szerkesztőknek, akik megszokták a parlamentbe való bejárást. Senkhy János szerkesztő ur épp úgy az Andrássy-szobor felől járt be a parlamentbe annak idején, mint most Friedeczky báró, a képviselő. A portás épp úgy szalutált neki akkor, mint most, mert akkor sem tudhatta, nem képviselő-e, most sem tudhatta, nem képviselő-e, most sem tudhatta, nem ujságíró-e? A parlament portásától igazán nem lehet kivánni, hogy ismerje mindazt a háromszázegynehány semmitmondó arcot, amelyet a honatyák viselnek a nyakkendőjük felett. A különbség ujságíró és képviselő közt csak annyi, hogy, bemenne a kapun, az ujságíró balra fordul, a képviselő jobbra.

Mondom, Jánosnak a képviselőség nem adott új szenzációt.

Aki az ujságírók karzatán ül, ha nem csinál parlamentj riportot, vagyis, ha nem igyekszik rövidebb mondatokban papírra sietni azt a hosszú levü valamit, amit előtte, a korláton kívül, mondanak, épp úgy képviselőnek érezheti magát, mint aki öt lépéssel odébb ül, de már nem a parlamenti ujságírók Szindakója, hanem az Elnök fenhatósága alá tartozik. Épp úgy hallgatja a beszédeket, épp úgy unatkozik, épp úgy mondja félhangon maga elé: „Ökörség!” mintha képviselő volna. A terem izgal-

ma, ha *van* izgalom a teremben, épp úgy végigmegy ezeken a padsorokon, mint a belsőbbeken, sőt az emberek itt épp úgy pártokra oszolnak, mint odabenn, azzal a különbséggel, hogy beljebb a kormánypárti esetleg csakugyan kormánypárti, az ellenzéki valóban ellenzéki (noha vannak kivételek), — de itt, a karzaton, a kormánypárti ujság embere mindig ellenzéki s az ellenzéki lapé kivétel nélkül kormánypárti. Ez egyáltalán nem valami paradox ösztön következménye, hanem azért van így, mert az ellenzéki ujságíró az ellenzéki politikusokat, a kormány-sajtó zurnalisztája a kormánypárti politikusokat ismeri közelről, kulissza mögülről s mindegyik a maga pártjának embereiről tudja, hogy egy ütet taplót, egy pipa dohányt nem érnek, tehát azt hiszi, hogy a kiváló emberek — mert hiszen csak kell valahol kiváló embereknek lenniök egy egész ország kiválogatott *első* négyszáz embere közt! — hogy a kiváló emberek a *másik* oldalon vannak. Persze, hogy nincsenek, hogy ott sincsenek, mert a közélet mai szervezetében sehol sincsenek, de az emberekből nem lehet kiirtani azt, hogy higgyenek és reménykedjenek a jobban.

Az ujságíró ahhoz is hozzászólt már, hogy a parlament folyosóján képviselőkkel, államtitkárokkal és miniszterekkel érintkez-

zék. Jánosnak, aki közpályáját egy miniszterrel való egészen közvetlen tárgyalással kezdte, ez sem volt új.

Legföljebb, ha az irigység volt neki új, amelylyel régi és új kollégái egyaránt rápillantottak. Amíg János az ujságíráson belül futott előre, bent alig csodálkoztak rajta. Hogy szerkesztő mindenki lehet, azt mindenki tudja a zsurnalisztikában. A mandátumot azonban már nem szívesen juttatták neki volt pályatársai. Az újak sem a báróságot. Mert viszont az új pályatársak nagyon jól tudták, a maguk esetéből, hogy képviselő mindenki lehet, de hogy báró is legyen, azt fölöslegesnek vélték.

Az első hetek egyikében János föl is kérte magához feketére Prokescht és megmondta neki:

— Te, nem jó szemmel néznek rám az emberek.

— Nagyon jól — nevetett Proksay — azt akarod, hogy még jó szemmel is nézzenek rád. Nem vagy szerény, méltóságos gazdám.

— Nem bántottam őket.

— Ahhoz, hogy az emberek haragudjanak, nem is kell bántani senkit. Te mindent tudsz, vagy legalább tudtál, ezelőtt három évvel, amikor, emlékszem, nagyszerű jártasságod volt a mitológiában; tehát fizikát is tudsz.

— Valami keveset.

— Ott hallhattad, hogy minden test annyit nyom, amennyi az általa kiszorított víznek a súlya.

— Nem annyit nyom, csak a fajsúlya annyi.

— Az nem baj. A példa azért jó. Sőt annál jobb! Minden embernek annyi a fajsúlya, amennyit az általa kiszorított többi embernek az irigysége nyom. És minden embernek annyi az irigye, ahány ember általa kiszorítottnak véli magát. S az sok. A tófalusi képviselő te vagy, báró Frideczky te vagy, a többiek mind nem azok. Tehát mindenki, akihez közöd volt, van, vagy lesz, vagy neked, vagy valamely minőségednek: mindenki irigyed.

— Ez nem jó.

— Nem; sőt veszedelmes. Neked jobban is kell vigyáznod magadra, mint a többinek.

— Hogy-hogy?

— Ugy, hogy neked kétfelé kell vigyáznod. Te valami tulságosan kormányos kormánypárti nem lehetsz, mert a sajtó kivégez. De viszont a pártban sem fejthetsz ki valami nagy ellenkezést, mert akkor bent végeznek ki.

— Miért fejtenék ki ellenkezést a pártban?

— Mert nem jó a kormány állandó lel-tárához úgy hozzátartozni, hogy mindig és

minden körülmények közt számíthassanak az emberre. Aki ugyis *megvan*, az nem érték.

— Hm... — mondta János — ez komplikált.

— De azért elintézhető. Erről már akartam beszélni veled. A szereplésedről egyáltalán. Most már hetek óta vagy bent és még nem nyitottad ki a szádat. Ez nem jó. Persze az sem jó, ha valaki minden másodnap idegesíti a többit felszólalásokkal. Ellenben körülbelül minden két héten egy-egy kis hozzászólást ki lehet vágni. Valami kis módosítványost.

— Milyet?

— Módosítványost. Ezt úgy értsd: kormánypárti képviselő el kell hogy fogadja a kormány törvényjavaslatait. Ez a párthűséghez tartozik. De mindig van valahol egy csekélység, amiben módosítást lehet kívánni s amiért a kormány nem haragszik, mert a dolog lényegén nem változtat a módosítás. Az ilyet jobb, ha egy kormánypárti képviselő kéri, mint hogyha ellenzéki, mert annak *nem* teszik meg, nehogy koncessziónak lássék az ellenzék számára.

— Mikor csináljam?

— Majd én mindig szólok. Sőt azt is megmondom, hogy *mit* módosíttass.

— És ez egy jó működés? ... Az irigység miatt gondolom, amit az előbb említettél.

— Ez a legjobb működés. Igazán közhasznú munkásság ellen az irigység sem szólalhat fel. Még jobban pukkadoz ugyan, hogy: „nézd csak, ez a bitang még közhasznú is, nem lehet vele bírni“ — de nem bánt. Már pedig jegyezd meg magadnak, hogy Szólon óta *minden* törvény rossz s aki csak egy szót, egy betűt, vagy egy vesszőt változtat rajta: áldása az emberiségnek. Nincs könnyebb, mint az emberiség áldásának lenni.

— Miért?

— Annyi az átok az emberiségen.

Ez volt a Prokesch általános használati utasítása János parlamenti szereplése számára. János elfogadta, mert nem volt sem kedve, sem ideje másikat kigondolni helyette.

Már a következő héten megtartotta szüzbeszédét. Valami galád adójavaslatról volt szó s János azt az óhaját fejezte ki — Prokesch indítványára —, hogy az adómentes létminimum ebben az esetben ne százhuszonöt, hanem kettőszáz korona legyen.

Ez mindenkinek tetszett.

— Brávó — orgonázott egy gyönyörű hangú ellenzéki vezér.

A pénzügyminiszter is bólongatott. Sőt a beszéd után szólt Jánosnak, akit a Podolányi-

ügy miatt rossz szemmel, de a miniszterelnök-emlegette felsőbb összeköttetés miatt jó szemmel nézett:

— Köszönöm, hogy figyelmeztettél. Az illetékes ügyosztálynak, amelytől a terv származik, nyilván elkerülte a figyelmét. Az előadó majd megfogalmazza a módosítványt.

A továbbiakban János mindig Prokesh utmutatásai nyomán, csendes és rendes parlamenti működést fejtett ki, amin aligha lehetett volna kivetni valót találni.

Kétszer vezetett küldöttséget, egyszer az igazságügyminiszter, egyszer a kereskedelemügyi elé.

Az első eset volt az érdekesebb. Az történt, hogy egy fiatal író az ügyészség előzetes letartóztatásba helyezett, mert egy hetilapban folyó regényét tul-erotikusnak ítélte. A lapot elkobozták, amibe mindenki bele nyugodott volna, mert a lap valóban nem éppen erkölcsnemesítő tartalommal boldogította minden szombaton a mindkét nembeli s inkább serdületlen fiatalságot.

De az ügyészség tovább ment. Beidézte a regény íróját, aki persze, hogy nem sietett az idézésre megjelenni, mert idézéseket nem szokás komolyan venni. A vizsgálóbíró azonban, akinek az ügy ki volt osztva, kicsit hirtelen ember volt. Derék fiu különben, de keveset

aludt általában, mert minden éjszaka legalább kettőtig-háromig ült a kávéházban, ahol a jövő turf- és sporteseményeit kellett megbeszélnie asztaltársaságával. Ez az asztaltársaság egy nyugalmazott trénerből, egy sportlap-szerkesztőből és egy istállótulajdonosból állott, amely istállóban *egy* lónál több soha nem volt, de amelyből néha az az egy ló is zálogba ment szomszéd istállókba.

Ez időben minden éjszaka hajnalig elvitatkoztak az urak azon, hogy a jövő Derbyt Ripszrapsz vagy Pöttön nyeri-e, ami egyrészt attól függött, hogy Ripszrapsznak és Pöttönnek kik voltak lói apái, anyái, fölmenő és oldalági rokonai, másrészt attól, hogy Ripszrapsz vagy Pöttön istállójának sikerül-e megnyernie a kitűnő Rehákot, a finish-lovaglás mesterét a Derby számára, harmadrészt attól, hogy a könyveseknél melyik paripa lesz nagyobb tétekkel megterhelve, mert akkor a könyvesek megkezdik mahinációikat, negyedrész, ötödrész, hatodrészt...

A kérdésnek nagyon sok rétege volt és a vizsgálóbíró mind érdekelte. Aznap virradóra, mikor az ifju írónak kellett volna a vizsgálóbíró előtt megjelennie, a vizsgálóbíró reggel négykor került ágyba és csak tizenegykor a hivatalába. A rendesnél is kialvatlanabb volt tehát s végignézve azok listáját, akiknek ma

meg kell jelenniök színe előtt, tudakozódott, hogy az ifju író — éppen az — jelen van-e? Hát nem volt jelen. A vizsgálóbíró ragaszkodott ahhoz, hogy ő az ifju író akarla kihallgatni. Detektivet küldött érte, akinek kiadatta parancsba, hogy legyen szigorú az ifju íróhoz.

A detektív szigorú mosolylyal ültette fiakerbe az ifju író, elvitte az Alkotmány-uccába, a bíró elé állította. Az író is keveset aludt, a bíró is. Ebből semmi jó nem jöhetett ki.

— Szelemen Ákos, — mondta a bíró érdesen — maga idézésre nem jött, karhatalommal vezetett elő, tehát a szökés gyanúja forog fenn magánál.

Szelemennek fejébe szállt a vér, hogy őt csak magázzák és még székekkel sem kínálják meg. Felelet nélkül leült a bíró asztalá elé egy székre.

— Nem mondtam, hogy üljön le.

— Nem szokás uriembert le nem ültetni.

— Maga itt most nem mint uriember van jelen, hanem mint terhelt. Viselkedjék tisztességesen.

— Kikérem magamnak ezt a hangot.

— Itt maga semmit sem kérhet ki magának. Keljen föl.

Szelemen fölkel, de a bíró ezzel még nem volt megelégedve:

— Vegye ki a kezét a zsebéből.

— Ott tartom a kezemet, ahol akarom!

— Otthon! De itt nem. Nézze meg az ember!

A bíró rá akart térni a tárgyra, Szelemen azonban nem felelt a kérdésekre.

— Felel? vagy nem felel? — kérdezte a bíró.

— Nem felelek! — felelte az író és menni akart.

— Itt marad! — kiáltotta a vizsgálóbíró, becsöngette a szolgáját, fegyőrt hozatott és szép szabályosan lekísértette Szelemen Ákost az ügyészség fogházába. Véletlenül a törvényszéki ujságírók közül egyik sem látta ezt a levonulást, különben a dolog mingyárt rendbe jött volna.

Igy azonban csak délután derült ki, hogy mi történt. Az estilapokban már benne volt, éles kommentárokkal.

És lejátszódott másfél nap alatt ugyanaz a komédia, amely mindig lejátszódik, valahányszor a hivatalos ranglétra alsó fokán álló hivatalnok számárságot követ el.

Az ügyészhelyettes, aki az aktát aláírta, ragaszkodott Szelemen Ákos előzetes letartóztatásához, a lapok másnap reggel már hangosan és bőven írták meg a sajtószabadság sérelmét.

A főügyész nem tudta, mit csináljon, nem

csinált tehát semmit. Szelemen Ákos az egész napot az ügyészség fogházában töltötte s az írók és ujságírók küldöttsége már másnap délelőtt fent volt a Házban, hogy az igazságügy-miniszter előtt demonstráljon. A küldöttség vezetésére egy koros ellenzéki képviselőt akartak felkérni, aki huszonöt év óta volt szerkesztő és honatya, de a küldöttség vezetését nem vállalta, mert az volt a véleménye, hogy legokosabb volna, ha az egész ifju irodalmat, úgy, ahogy van, becsuknák, mert határtalan orcátlanság, amit a fiatalok a nyomtatott betűvel művelnek. Így fanyalodott rá a deputáció, noha nem szívesen tette, Jánosra, aki negyedóra alatt rendbehozta az ügyet, nem ugyan a kupolacsarnok előtermében tartott rendes szónoklattal, melyből a miniszter semmit sem tudhatott meg s melyre a küldöttség természetesen csak a rendes választ kapta, hogy a miniszter behatóan fog foglalkozni a kérdéssel és hova-hamarabb megteszi intézkedését, hanem azzal az információval, amit Prokeschtől kapott és magánbeszélgetésben adott tudtára a miniszternek, hogy hivatali tulbuzgóság mérgesítette el az ügyet.

A miniszter telefonált az ügyészségre, az ügyészség kibocsátotta Szelemen Ákost és Prokesch megmondta Jánosnak:

— Megmentetted a sajtószabadságot. A

sajtószabadság nyert. A szörnyű precedens el van háritva.

A másik küldöttség egészen szürke küldöttség lett volna, ha véletlenül nem éppen postatakarékpénztári tisztviselők küldöttsége, melynek Rechnitz ur is tagja volt.

Ezek az urak előbb küldöttségileg keresték fel Jánost, amaz alázatos kérelemmel, hogy vezesse küldöttségüket. A küldöttség küldöttsége még nem említette, nem merte említeni, hogy összefüggést lát maguk és Frideczky János báró közt, Rechnitz akkor nem volt velük.

A parlamentben azonban a többi ferencjózsef kabát közt ott volt a Rechnitzé is, sőt volt hivatalfőnöke mingyárt megszólította Jánost, kicsit izgatott hangon:

— Én mondtam nekik, hogy *Hozzád* forduljunk, méltóságos uram...

(Rechnitz szeretett volna úgy emlékezni rá, hogy már a hivatalban *ilyen* viszony volt köztük.)

János azonban kissé mereven adta vissza a szót:

— Nagyon köszönöm, hogy *Ön* hívta fel rám az urak figyelmét.

Rechnitz nem kísérletezett tovább, sőt kissé dadogni kezdett:

— Igen, igen... én mondtam az urak-

nak, hogy ha valaki szivén hordozza sorsunkat, akkor Méltóságod az...

— Valóban.

— ... aki ismeri nemcsak munkánk fontosságát... hanem nagy mennyiségét is... s javadalmazásunk szűk méreteit... lehet mondani, hogy szűk méreteit...

— Menjünk, uraim, — mondta János a többiekhez fordulva. — A kegyelmes urat már értesítettem. S amíg mentek a miniszter szobája felé, János azt gondolta, hogy a tegeződést tulajdonképpen engedélyeznie kellett volna Rechnitz urnak, mert ha van köszönnivalója, akkor mindent Rechnitz urnak köszönhet és annak, hogy Rechnitz ur egyszer gromba volt s neki azt mondta:

— Fogja be a száját!

A miniszter még nem volt a szobájában s míg vártak rá, Rechnitz újra János mellé furakodott és megpróbálta az előbbi csorbát kiköszörölni.

— Ki gondolta volna, nemde, ezelőtt négy évvel, ki gondolhatta volna, hogy mi, ha küldöttségbe jövünk őexcellenciájához, a küldöttséget éppen Méltóságod fogja vezetni.

— Mulnak az idők — felelte János.

— Bizony mulnak... de nem mindenki számára mulnak olyan értékesen. Méltóságod talán el sem hiszi, hogy én azóta

mindössze *egy* fizetési osztálylyal kerültem feljebb.

— Rosszak az előlépési viszonyok?

— Nagyon rosszak.

— Ezt is meg fogom említeni a kegyelmes urnak.

— Kegyeskedjék. Az ember beleöszül a hivatalába. Tetszik látni — és Rechnitz ur őszbe csavarodó fejére mutatott —, családjá van, felnőtt gyerekei, reprezentálnia is kell... És mi a fizetése? Nevetséges összeg.

— Ezt is meg fogom említeni a kegyelmes urnak.

— Kegyeskedjék...

A miniszter jött, János elmondta a kis beszédet, amelyben a régóta huzódó fizetés-rendezésre hívta fel a kegyelmes ur figyelmét — erre kérték csak fel — de aztán megemlítette az előlépési viszonyok gyatraságát és belefűzte ezt a mondatot is.

— S a postatakarék tisztviselőinek társadalmában még a magasabb pozíciót betöltők sem lehetnek javadalmazásukkal megelégedve. Ha elnézem egyik vagy másik tisztelt barátomat közöttük, aki őszbecsavarodó fejjel végez ifjúi erőt kívánó munkát, akinek családja van, felnőtt gyermekei vannak s akinek reprezentálnia is kell már, éppen pozíciójánál fogva, ha elnézem őket s eszembe jut, hogy mi a

fizetésük, csak azt mondhatom, anélkül, hogy ezzel az állam gondoskodását megbántanám: Nevetséges összeg.

Rechnitz ur hálásan pislogott. Neki most már mindegy volt, emelik-e majd az ő rangosztályának a fizetését. Egy mondata, csaknem szószerint, eljutott a kegyelmes fülekbe!

A miniszter persze megígérte, hogy a postatakaréktár (a miniszter nem pénztárt mondott, csak tárt) tisztviselőinek fizetését hova-hamarabb tanulmány tárgyává... stb., majd, a beszéd után fesztelen beszélgetésbe elegyedett a... stb., úgy, ahogy ez már ilyenkor szokás.

Kiki tudta, hogy a postatakaréktár tisztviselőinek fizetését nem fogják rendezni. A küldöttség is, a miniszter is, János is tudta volna, ha törődött volna vele.

De nem törődött.

Egész parlamenti működése nagyon lagymalagon érdekelte. Megtette ugyan, amit Prokesch esetenként kívánatosnak vélt s az ülésekre is eljárt, mert délelőtt amugy sem volt miegyebet csinálnia, de különben az estét várta, körülbelül minden harmadik nap estéjét, amikor elmegy Gotthelfékhez és látja Elza hirtelen mozdulatai nyomán a leány szoknyája libbenését, egész testének rugalmasságát, hallja hangjának kapriciózus muzsikáját s legfőkép-

pen közelről kívánczozhatik göndör fekete haja és szabálytalan, nagy vörös szája után.

János szerelmes volt, fájdalmasan és kényelmetlenül szerelmes, de ügye csak a családnál haladt előbbre. Az öregeknél, akik enyhén tervezettek már.

Közönséges, rendes napokon János reménykedett. De valahányszor Rózsa Rezső megjelent, látnia kellett, hogy *van* különbség a két szivélyesség közt, amivel Elza őt és a másikat kezeli. *Abban* a szivélyességben volt megbecsülés, tapadó melegség is, míg ez csak kedves és játékos volt, sokszor nemcsak tréfásan gunyos, hanem bántóan lenéző is.

Egyszer megpróbált az öregekkel beszélni erről a témáról:

— Elza furcsa kislány — mondotta, hogy megadja az irányt.

— Lejder! — felelte Gotthelf papa.

A mama csak sóhajtott.

— Nincsenek ambíciói — folytatta a papa.

— Ugy tesz, mintha nem akarna férjhez menni — mondta a mama.

— Hát tényleg nem akar? — kérdezte János.

— Hát tudjuk mi azt? — felelt kérdéssel Gotthelf.

— Hát kiösmérem én magamat az én

lányomnál? — egészítette ki a mama. — Egy aranyos teremtés, egy isten áldása...

— De egy veszedelem.

Ezt Gotthelf papa mondta.

— Beszélni kellene vele — kockáztatta meg János.

— De ki beszéljen vele? Jobban tud beszélni, mint mi mind együttvéve. És erről csak úgy lehet beszélni vele, ahogy ő akar...

— Sohase komolyan. Mindig mondom az uramnak: Gotthelf, nem lesz a lányodból báróné...

— Várjunk még, fiam. Majd megkomo-lyodik. Csak jöjjön hozzánk minél gyakrabban báró ur, majd összeszoknak. Mi is összeszoktunk az én Hanikámmal.

(Ha múltba való emlékezésről volt szó, Gotthelf száján még kiszaladt néha a felesége régi neve. Ilyenkor egy-egy szemrehányó pillantás volt a nyugta felesége részéről. Ha Elza véletlenül jelen volt, az népünnepélyt rendezett az ilyen elszólásokból.)

Ez a beszélgetés tehát nem lendített Jánoson. A többi sem, amik még közte és a szülők közt leperegtek. S az sem, amit Emma kezdett Jánossal, mikor Elza egy este a rendnél is gunyosabb volt a fiúhoz.

János félreült és lógatta a fejét.

Egyszerre csak a fotój karjára melléje ült a kisebbik lány:

— Bánkódik? — kérdezte Jánostól.

— Nem. Miért bánkódnám?

— Mert... mert Elza megbántotta.

— Megszóktam.

Emma nagy elszánással mondta tovább:

— Mindig bánt... mindenkit.

— Ki?

— Elza.

— Maga azt hiszi, Emmi, hogy szándékkal... rossz szándékkal?

— Azt én nem tudom... De olyan a természete.

— Milyen? — kérdezte elcsodálkozva János.

— Gonosz — felelte kurtán és szárazon Emma és az arca tüzelt. Most már *akart*, okvetlenül *akart* rosszat beszélni a nényéről. Ennek az embernek; hátha...

Jánosnak csak hagynia kellett volna és a legfuresább dolgok ömlöttek volna eléje. De ő csupán azt kérdezte, ami érdekelte.

— Mit gondol, Emma, szeret valakit Elza?

— Nem — mondta határozottan a kisebbik lány. Elza senkit sem szeret. Nem tud szeretni. Egészen... — elakadt, de aztán

csendesén hozzátette mégis — egészen más, mint én vagyok...

— Emmike, maga azt hiszi, hogy Elza nem szeret engem?

— Ó magát? Biztosan nem.

— Hát kit?

— Senkit, mondom.

Jánosból kikivánczozott még egy kérdés:

— A másikat sem?

A kisebbik leány, akit elfogulttá tett a maga szerelme, most nem tudta, hogy mit feleljen. De az ösztöne az volt, hogy tovább is rosszat mondjon a nényéről. Talán rosszabbat még annál is, amit gondolt. Tehát azt felelte:

— Nem. Rózsát sem, senkit sem. Nem volt még szerelmes, nem is lesz soha. Nem is lehet, nincs szíve!

Ezzel a feleletével Emma hozzájárult ahhoz az öncsalási akcióhoz, amit János önmaga ellen indított. Le akarta disputálni önmaga előtt azt, amit saját szemével látott: hogy Elza igenis a másik felé hajlik. Sietett megállapodni önmagával abban, hogy ez a furcsa leány egyelőre szerelemtelen jószág. Csakugyan senkit sem szeret még. S ha így van, akkor csakugyan várni lehet. Majd. És ha a leány nem szerelmes senkibe, akkor miért engedje át másnak? Nem! Azt nem

lehet, nem szabad! És ha akarná, sem tudná megtenni.

És János, ahelyett, hogy a szemébe nézett volna a kisebbik leánynak és meglátta volna, ami benne csillogott, csak megszorította a leány kezét és ezt mondta:

— Köszönöm, Emmike, maga nagyon kedves hozzám...

— Én... igen... de lássa... — Emma szeretett volna még mondani valamit, de Elza bejött a szobába és tréfásan rájuk kiáltott:

— Miért bujtok el? Mit csinálsz, hugicám? Eludvarlod tőlem az udvarlómát? Azt ne tedd. Tisztességes családban előbb a nagyobbik leány megy férjhez és addig a kisebbik meg se moccan. Kiki elhez tartsa magát!

És aztán elviccelte az egészet.

XX. FEJEZET.

Adél

Az erkély szűk volt és keskeny; a két fekvőszék csak éppen elfért rajta. A két fekvőszéken ketten feküdtek, nyakig betakarva, arccal a szikrázó napfénynek fordulva. Az egyik fekvőszék körül könyvek heverték az erkély fenyőfa-padlózatán. A takarón is könyvek, kinyitva, becsukva, félig felvágva, még egészen érintetlenül. A másik takarón csak egy levél. A takaró alól néha kinyult egy finom fehér kéz és felvette a levelet. Aztán visszatette gondosan, gyengéden.

A két beteg magasra párnáztatta a fejét, hogy keresztül lásson az erkély párkányán. Bár mind a ketten jól ismerték a látnivalót. Zöld ágak tengere, a fenyők haragos-szím teteje, aztán fehér hó tengere, a havas mezők és a Királyhegy naptól ragyogó gleccser-mezeje és mind a kettő fölött a kék tenger, az ég, rajta az égő aranytányér, a nap.

A két beteg magasra párnáztatta a fejét, hogy kilásson, ha nézni akar. De nem akart nézni egyikük sem. Nem telt már örömiük a vakmerően és valószínűtlenül gyönyörű színekben, a forróságban, melylyel a nap pörkölte őket, noha köröskörül mindent hó és jég takart, feküdtek és sóhajtottak néha egyet-egyét, aztán beszélgettek, aztán megint hallgattak.

Az egyik olvasott, a másik lehunyt szemmel gondolkodott.

Már több mint három hete feküdtek így egymás mellett Adél és itt-szerzett új barát-nője, Kacsvinszky Viktória doktorkisasszony, a széplaki szanatórium egyik erkélyén.

Együvé úgy kerültek, hogy egyszer, mikor még mind a ketten a közös földszinti teraszon tartották a kurát s a véletlen aznap délelőtt egymás mellé fektette őket, a doktorkisasszony átszólt Adélhez:

— Ne sirjon, édes nagysád, ne sirjon!

Adél szinte megijedt a hirtelen megszólítástól:

— Bocsánat, — mondta halkán — nem sirok.

— De igen, ön sir. Már tegnap láttam, hogy sir. Azt nem szabad.

— Erős a napfény, bántja a szememet.

— Ne tessék ezt mondani. Nincs az a

napfény, ami a sárga szemüvegen át bántaná a szemet. De már tegnap láttam, hogyan folyik a szemüveg mögül a könnye. Sirni tilos. Az árt.

— Mi árthat még nekem?

— Nekünk — mondta Viktória — minden árt, ami a lélekből jön, vagy odamegy. Nekünk most csak testünk van. Nem szabad, hogy lelkünk legyen. Az egyik zavarja a másikat. Nekem elhíheti, én orvos vagyok.

Adél arra fordította a fejét, hogy megnézzé az orvost. Hegyesorru, keskeny arcocska volt. Adél visszaemlékezett rá, hogy ez az arc egy kissé görbehátú apró testhez tartozik, melyet már többször látott csendesen közlekedni a folyosókon. Igazán nem nézte ki belőle az orvost.

A doktorkisasszony folytatta a beszélgetést.

— Ne haragudjon, hogy megszólítottam.

— Nem haragszom.

— ...De itt hizlálnak, napfénynyel fűrösztének, borogatnak és levegővel tömnek bennünket. Két napi munkájukat tönkretesz egy félórai sirás.

— Ön nem sir.

— De ha látom önt, ahogy némán bugyognak ki a könnyei, akkor végül én is sírok. Látja, önzésből szóltam.

— Istenem... néha olyan jól esik.

— Ez az a luxus, amit szintén nem engedélyezhetünk magunknak. Hiszen annyi el sirni valója volna az embernek, hogy akkor kevés lenne a nap huszonnégy órája.

— Önnek is van? — kérdezte Adél, inkább részvétebből, mint érdeklődésből.

— Van. Hogyne volna. Kinek nincs itt?

A doktorkisasszony felkönyökölt, úgy beszélt Adélhoz.

— Tessék megnézni engem. Doktor Kaczvinszky Viktória. Hét esztendeig jártam az egyetemet, hét évig tanultam és tanítottam, tanultam és koplaltam, tanultam és lelkesedtem. Míg elkészültem. Most aztán készen vagyok. Egészen.

— Most kezdett volna élni... — mondta Adél.

A doktorkisasszony hegyes orra alá szomorú, de kedves mosoly telepedett.

— Bizony. És most kezdek meghalni.

— Én is... — mondta Adél.

— Ön nem tudhatja.

— Ugy érzem.

— Ha megengedi, este megvizsgálom.

— Vizsgáltak eleget.

— De azért engedje meg, hogy én is megvizsgáljam.

És félénken hozzátette:

— Feltéve, hogy tudni akarja...

— Mit? — kérdezte Adél.

— Hogy lehet-e még...

— Az ember sohasem tudja, hogy akarja-e tudni. Néha szeretnék egészen biztos lenni benne, néha meg kikergetek a fejemből minden határozott gondolatot. Nem akarom tudni.

— Akkor nem vizsgálom meg. Még nem barátkozott meg vele.

— Mivel?

— Azzal, hogy...

Abbahagyta, aztán neki kezdett:

— Nem fél a szótól?

— Nem.

— Akkor kimondom: még nem barátkozott meg a halállal.

— Lehet-e megbarátkozni vele?

— Lehet.

Adél rázta a fejét. A doktorkisasszony erősítette:

— Lehet. Kell is. Vagy kellene. De rosszul nevelik az embereket.

— Kik?

— A vallások. Mind az életre nevelik az embert, ami fölösleges.

— Élni is tudni kell.

— De azt ugyis megtanulja az ember, az élet ösztönénél fogva. S aki nem tudná, azt a praktikus intézmények megtanítják rá. De

a halálra a vallásnak kellene oktatni. Csak arra, semmi egyébre.

— Hogyan lehetne?

— Oktatni, szoktatni. Nemcsak azt kell megmondani az embernek, hogy minden ember halandó, hanem azt is, hogy minden ember meghal, tényleg meghal.

— De hiszen tudjuk.

— Ó, dehogy tudjuk! Nem hiszünk benne. Az életben, amely rövid és bizonytalan, mind hiszünk. A halálban, amely hosszú és biztos, senki sem hisz, aki él. Pedig csak el kellene gondolni, hogy nem mindenki születik meg, aki születne, ellenben mindenki meghal, aki született.

— Tudjuk — ismételte Adél.

— Nem. Minden nemzedék magára nézve abban reménykedik, hogy vele ér véget a halál. Eddig volt, ezentúl nem lesz. Minden nemzedéknek ez a magára nézve való hite adta az általános halhatatlanság gondolatát. Attól nem tudnak meghalni az emberek.

— Hát nem vagyunk halhatatlanok? — kérdezte Adél, aki erről még sohasem gondolkodott.

A doktorkisasszony megint felkönyökölt és mosolygott:

— Tessék körülnézni ezen a terrazon. Aztán még sokáig beszélgettek. És össze-

barátkoztak. Adél kivette a doktorkisasszony szavaiból, hogy a pénze fogyatékán van, s hogy a jövő héten már el kellene mennie haza Pestre. Mivel másképen nem ajánlhatta fel neki a segítséget, megkérte, költözzék át a szobájába, legyen az ápolónője. Viktória beleegyezett.

Azóta együtt laktak s nem jártak le a terraszra feküdni. Az erkélyükön feküdtek s jobban eltelt az idejük is.

A doktorkisasszony, bár ő is volt olyan gyenge és lázas, mint Adél, nagyon lelkiismeretesen fogta fel az ápolónői tisztet, mérte és jegyezte mind a kettőjük lázát, megmondta mit egyék, mit ne egyék meg Adél azokból az ételekből, amiket eléjük adtak, este megígazgatta Adél mellén a borogatást, ő maga csak aztán ment ágyba s tette föl a maga priznicét.

Egy éjszaka, mikor Adél, mint rendesen, már órák hosszat forgolódott ágyán anélkül, hogy el tudott volna aludni s a villanyt is felgyújtotta, hogy olvasson, Viktória felébredt.

— Mért nem alszol? — kérdezte a beteg a betegét.

— Mert nem tudok.

— Megint bánkódol?

— Mindig bánkódom.

— Szoktál altatót szedni?

— Nem.

— Akkor jó volna valami.

— Itt nem adnak.

— Persze nem. Itt mindenkit pausáléban kezelnek. Mert általában nem jó nekünk, ha porokat szedünk, hát soha senkise kap. Pedig aludni kell. Anélkül nincs élet. Hogy volna meggyógyulás? Holnap irok veronált és elhozzatjuk a patikából.

— Köszönöm — felelte rá Adél és örült a veronálnak, hogy aludni fog.

Sőt maga ez a gondolat is elaltatta. Másnap megkapta a porokat s aztán mindig engedélyt kért rá Viktóriától, hogy bevegyen egyet, ha érezte, hogy ismét álmatlan éjszakája következik.

S valahányszor Jánostól levelet kapott, vagy olvasott róla valamit valamelyik lapban, mindig álmatlannak ígérkezett az éjszakája.

*

Adél rettenetesen tusakodott önmagával. Mindaddig, amíg Pestről legutóbb el nem jött, világosan látta, mit akar, minden cselekedetét *egy* szándék kormányozta, egyik lépést a másik után tette meg okosan és céltudatosan, láncszemeket kapcsolt egymás mellé és a keze sohasem reszketett, noha mindig a halálra gondolt.

Most már hetek óta küzdött s közben nem

irt Jánosnak, mert valami vadul ösztö-
kélte rá, hogy máskép írjon, mint ahogy
eddig irt.

Mást akart akarni, mint amit eddig akart.
Ezért voltak gyötrelmesek az éjszakái s ezért
volt hiába a kúra, a nap, a levegő, a nyuga-
lom, ezért ment a láza napról-napra följebb.
A lelke kínozta. És milyen fájdalmasan kí-
nozta!

Január harmadikán vagy negyedikén Adél
reggel ezt mondta a doktorkisasszonynak:

— Viki, ma megyünk Kassára.

— Mi? Minek?

— Csak. Nekem oda kell mennem.

— De egyikünk sincs olyan állapotban,
hogy utazhatna.

— Az mindegy.

— Nem is engednek bennünket.

— Nem kérdezzük. Ugy teszünk, mintha
csak sétálni mennénk és megszökünk a villa-
mossal Poprádra, onnan a gyorsvonattal Kas-
sára, estére vissza is jövünk. Vagy nem akarsz
velem jönni?

— De Adél, hogyan mennék, ha akarod.
De gondold meg: muszáj menned?

— Muszáj.

— Akkor gyerünk.

Elindultak a villamos felé. Az országutra
érve sifutók kereszteltek őket, akik az ugrató-

sáncról csusztak le széleseben és messziről kiabáltak:

— Ujujuju! Utból, vigyázni!

Egy pillanat múlva az egész csoport tul volt az országuton. Hogy lecsusszanak Gerlachfalvára és onnan lovakkal huzassák fel magukat.

Adél megállt és nézett utánuk.

— Ilyen az élet — mondta csendesen.

— Ilyen sikos? — kérdezte mosolyogva a doktorkisasszony.

— Ilyen sebes — felelte Adél. — Csak az a kár, hogy aki lent van a völgyben, nem jöhet fel többé.

— Ki tudja?

— Én tudom.

— Siessünk! — szólt Viktória — mert még lemaradunk a villamosról.

Beültek a fütött kocsiba és Adél kibámult az ablakon. Eszébe jutott, hogy egyszer milyen boldogan tette meg ezt az utat lefelé.

Akkor.

Milyen régen volt. Pedig még egy esztendeje sincs egészen. A tájék most is olyan, mint akkor volt. A hó épp olyan mereven fehér, a fenyők épp olyan zordonan zöldek, a hegyeken a jég épp oly feszesen csillog. Semmi sem változott.

És minden megváltozott.

Lent a völgyben, a nagyszalóki állomás táján, sok-sok varju kerengett a hó felett. Aztán leszálltak és egy darabon feketére változtatták a fehér mező színét.

— Varjak — mondta Adél, vagy inkább csak fennhangon gondolkozott. És hozzátette: — feketék, mint a gyász. Minden fekete.

Viktória csodálkozva nézett rá:

— Minden fehér — javította ki Adélt.

De Adél még egyszer elmondta maga elé:

— Minden fekete.

A jegyváltást Kassára Viktória vállalta. Míg a leány a pénztárnál járt, Adél leült a petróleumszagu váróteremben. A padló linóleummal volt fedve, azt mosták végig petróleummal minden reggel. A levegőt szinte nehéz volt a tüdőbe szívni.

Ahogy ott ült a kemény fakerevet sarkában, Adél érezte, hogyan süli át egész testét a láz. Nem lesz hasznos ez a mai kirándulás. De nem törődött vele. Csak a dokorkísasszonyt sajnálta.

— Különben... — gondolta magában — annak is mindegy.

Kassán a Kossuth Lajos-uccán az ékszerészhez vitte be Viktóriát Adél. A lány elesdálkozott.

— *Ezért* jöttünk?

— *Ezért.*

- Ékszer miatt?
- Ékszer miatt.
- Adélkám, az lehetetlen.
- Mi volna lehetetlen?
- Hogy te, ékszer miatt ebben az állapotban eljőjj onnan ide...
- És, hogy téged is magammal hurcollak, ugy-e?
- Nem, nem! Arra nem is gondolok. De *te!* Nem olyanak ismerlek.
- Látod, olyan vagyok. Nyugodj meg, Viki, muszáj volt.
- Az ékszerésszel Adél a kis irodaszobában tárgyalt. Viktóriát otthagya az üzlet-helyiségben.
- Adél gyűrűket és fülbevalókat vett ki a retiküljéből, csupa gyémántos holmit.
- Kérem, — mondta az ékszerésznek — ezekből kiszedi a gyémántokat...
- Nagyságos asszonyom... nem lesz kár értük? Ugy látom, mind nagyszerű munka.
- Nem lesz kár. Kiszedi.
- Ahogy parancsolni méltóztatik.
- És valamennyi gyémántból egy kis szívet csinál. A nagyobb kövek a középén, a kicsinyek a széle felé legyenek.
- Igen.
- És a szívet kis platinaláncre függeszti, nagyon vékonyra, de nagyon erősre.

— Meglesz.

— És amikor meglesz, elküldi a szívet erre a címre.

Adél odaadta a címet.

— És az arannyal mi történjék?

— Melyikkel?

— A gyűrű és a fülöngyűgök aranyával.

— Azt megtartja munkadij fejében.

Az ékszerész elbámult, de nem szólt el tene.

— Mikor lesz készen a szív?

— Ó kérem, három nap alatt elkészül.

— Akkor azonnal postára teszi és elküldi.

— Azonnal.

Adél felvette a retiküljét és ment ki.

— Mehetünk, — mondta Viktóriának.

— Már megvan, amit akartál?

— Meg.

A bolton kívül Viktória megkérdezte:

— Vettél valamit?

— Nem.

— Hát?

Adél nem felelt. Viktória nem kérdezte tovább.

Hazáig nem szólt Adél egy szót sem.

A vacsorát felhozták a szobájukba. Viktória megmérte a lázukat, sok volt. Csóválta a fejét.

— Nem kellett volna — mondta csendes szemrehányással.

— De kellett — felelte Adél.

Leült a kis asztal mellé, amelyen nagy halomban heverték Viktória könyvei, leveleket irni. Viktória olvasott.

— Be kell csukni az ablakot, — mondta Adél — fázik a kezem.

— Ha most becsukjuk az ablakot, — aggodalmaskodott Viktória — akkor később sem nyithatjuk ki, mikor lefekszünk.

— Ma csukott ablaknál alszunk.

— Nem jó lesz.

— Nem baj.

Tizenegy felé járhatott az idő, mikor Adél befejezte a leveleket.

— Lefekszünk — indítványozta és már vetkőzött is.

Viktória elő akarta venni a borogatásokat.

— Hagyd. — mondta Adél — ma nem teszünk.

— Miért nem?

— Csak.

— Milyen furcsa vagy ma. Mi van ma?

— Semmi. Egyik nap olyan, mint a másik.

— Akkor mért csinálsz ma csupa extrát?

— Csak. Ne kérdezd. Gyere, Viki, feküdni.

Lefeküdtek, de mikor a toronyóra elverte a tizenkettőt, Adél még akkor sem aludt.

Átszólt halkán, mintegy kísérletképen a másik ágyba:

— Viki, alszol?

A doktorkisasszony is ébren volt.

— Nem. Ugy látszik, zavar a csukott ablak bennünket. Megszoktuk, hogy nyitva legyen. Kinyithatom?

— Nem. Beszéljess velem.

— Miről?

— Az életről és a halálról.

— Ne bolondozz, Adélka, aludj.

— Nem akarok.

A sötét szobát megtöltötték a sutlogó hangok. Susogva beszéltek, nehogy a szomszéd szobák lakóit zavarják.

— Viki, — szólt Adél, hogy a diskurzus abba ne maradjon — voltál-e már szerelmes?

A doktorkisasszony gondolkozott. Aztán szinte szégyellősen mondta:

— Nem. Nem volt időm rá. Csak most lehetnék, de most már késő.

— Akkor nem tudod, mi az élet. Akkor hogy mertél a multkor nekem a halálról beszélni?

— Azt mondtam, amit elgondoltam.

— Hát látod... nem volt igazad.

— Miben?

— Nem lehet a halállal megbarátkozni, az élettől elszokni. Azt nem lehet.

— Nekünk muszáj.

— Még sem lehet. Aki szerelmes, élni akar. Milyen édes az élet, milyen keserű a halál!

A doktorkisasszony nem felelt.

Adél tovább beszélt a sötétségben, arcát a másik ágy felé fordítva:

— Viki, ne haragudj, hogy ébren tartalak. Ugy kikivánkozik belőlem a szó. Látod... én szerelmes vagyok.

— Asszony vagy.

— Nem az uramba. Egy másik férfit szeretek.

— Nagyon?

— Szeretni csak nagyon lehet. És élni akarok, élni, élni! Megtébolyodom attól a gondolattól, hogy nem élhetek. Pedig, látod, már régen készülök arra, hogy meghalok. Szoktatam magamat. Mindent megtettem, hogy az a férfi boldog legyen, ha én meghalok. És odaadtam másnak...

— Azt is lehet?

— Azt hittem, lehet. De most megint feláramadt bennem az életösztön. Két hét óta azon viaskodom, hogy a férfi után nyuljak,

hogy visszavegyem. Az enyém legyen, boldoggá tegyen. Iszonyu ez a vágy. Nem bírok vele. Fojtogat és a szívemet facsarja.

— Adél! — csitította a doktorkisasszony — nyugodj meg.

Adélből halkán szivárgott fel a sirás.

— Tudod, miről álmodom, ha nem szedek altatót? Arról, hogy egészségem van, hogy velem vagyok, hogy szeretem, hogy gyermekem van tőle. És élünk boldogan... élünk!... Meggyilkol ez az álom. Tudom, hogy csak a vágyódásom csalogat velem. Nem lesz meg, nem is szabad, hogy meglegyen... Kiszakad a szívem.

— Adélka! — nyöszörögte a másik, mintha kegyelemért könyörögne, hogy Adél ne ébressze fel benne is az élet kívánását.

És a sötét szobában két vinnyogó sirás keveredett össze. Két eleven ember sirta el önmagának halotti dalát.

A doktorkisasszony álomba sirta magát, mint a gyerek. Mikor az óra kint egyet vert, Adél újra átszólt a másik ágyba:

— Viki!

De feleletet nem kapott.

Óvatosan kinyult az ágyból, halkán kihuzta az éjjeliszekrény fiókját. Kivette a veronál-dobozt. Valami fény szűrődött be az ablakon, talán a holdé, talán a hóé, szerény

derengés, csak éppen annyi, hogy az orvosság papírhüvelyei kissé kifehérltek a sötétségből.

Adél számolta magában a hüvelyeket:

— Egy... kettő... három... négy ..

Aztán hozzátette:

— Ez elég.

Visszafeküdt a párnára, mégegyszer át-
tüzesedett rajta az élet, vagy a láz lobogott
fel benne magasra. A vizespohár felé emelte
a kezét, de már nem érte el.

A keze visszahanyatlott a takaróra. El-
aludt. Reggel a doktorkisasszony hiába köl-
tögette.

XXI. FEJEZET.

János Itáliában. Mialatt otthon lényegtelennek látszó, de következményeikben fontos események történnek

Négy hónappal Adél halála után János zajos, nagy társaságban a déli vasut Velenébe futó gyorsvonalán ült.

A magyar parlament tagjai, ellenzékiek, kormánypártiak vegyesen, az interparlamentáris konferenciára utaztak, mely ez alkalommal Rómában rendeződött, kapcsolatban a világkiállítással, mely ugyanott megnyilott, s melyről János nem tudta, hogy mily évforduló, ezeréves Olaszország vagy százéves királyság alkalmából jött-e létre. Az egész különben sem érdekelte, csak azért vett részt benne, hogy elszabaduljon hazulról, ahol már mindegyre rosszabbul érezte magát.

Adél halála, melynek körülményeiről semmit sem tudott, leverte lábáról. Január

elején csak egy kis levelet kapott Tátraszéplakról. Mindössze ennyi volt benne:

„János, Jánoskám, isten veled. Adél.“

Aztán a halálhír jött és három nap mulva a gyémántszivecske érkezett Kassáról, amelyről, noha csak egy közömbös ékszerésznév szerepelt rajta feladól, János tudta, hogy Adél utolsó ajándéka.

Szeretett volna elmenni a temetésre, hogy a koporsó leszögezése előtt kezét csókoljon a halottnak és egy szál virágot dobjon utána sírjába, de nem tehetette. A gyászjelentésből értesült róla, hogy a temetés Tátraszéplakon történik. Tudta, hogy milyen rideg temetés ez. A koporsót éjjel lopják ki a szanatórium-ból és biztos volt benne, hogy a halottat csak az ura kísérte ki utolsó útjára.

Később hallotta, hogy nem így történt. Gyulai doktor mondta el neki (a pártklubban járván fönn tavasszal, valami kormánytámogatás kieszközlésére), hogy a télen meghalt Széplakon az a szőke hölgy, aki egy évvel ezelőtt Jánossal járt nála, s akiről ő mondta meg Jánosnak, hogy az állapota súlyos.

Lehet, hogy Gyulai tudta, miért mondja el az esetet éppen Jánosnak, de lehet, hogy valóban csak mint kuriózumot említette fel.

— A beteg — mesélte Gyulai — arra kötelezett bennünket, hogy a hozzátartozóit

csak a temetése után értesítsük. Ez nagyon kényelmetlen volt, féltünk tőle, hogy szemrehányások érnek bennünket. De volt a beteggel egy kis doktorkisasszony, szegényke, az most járja a végét, aki szinte kényszerített rá bennünket, hogy úgy történjék minden, ahogy a beteg elrendelte. Csak aztán táviratoztunk Pestre. Ha jól emlékszem, senki se jött.

Ez április elején történt. Két hét múlva János azon a közjegyzőn keresztül, akiről tudta, hogy az ő bárósítása ügyében dolgozott Adélnak, még egy üzenetet kapott halottjától.

A borítékon a cím alatt ez állt:

„Halálom után három hónappal kézbesítendő“. Adél írása volt.

Belül egy levél és egy másik zárt boríték következett.

A levél ezt mondta:

„Jánoska, ugy-e, nem feledett még el? (Milyen furcsa, hogy élve írom ezt, úgy, mintha már meghaltam volna!) Ha szeret még, ha jutok néha még eszébe, teljesítse az utolsó és egyetlen kérésemet.

Nem akarok a férjem neve alatt pihenni. Mikor ezt az irásomat megkapja, rendeljen egy magas, fehér márványobeliszket és véssesse rá azt az egy Adél novemet, amit azért szeretek, mert Maga sokszor, szépen, nagyon

puhán mondta a fülembe. Állíttassa fel az obeliszket és ha meglesz, jöjjön, látogasson meg még egyszer.

Tudom, hogy *akkor* már nem fogok tudni róla, de most, ha elgondolom, olyan jól esik..."

János, mint már hónapok óta folyton, ha Adélra gondolt, úgy érezte magát, mintha egy női kéz nyulna a mellébe és megmarkolná a szívét. A mellékelt borítékban öt darab ezer koronás volt. Ez, nem tudta miért, még kínosabbá tette a fájdahmát.

Megrendelte a követ, s mikor másfél hét múlva a számla kiegyenlítésére kiment Gerendayhoz, kiderült, hogy a kő, a felírás, a szállítás és felállítás költségei összesen csak négyezer koronát tesznek ki.

János kifizette és nem tudta, mit csináljon a megmaradt ezressel, ami, mintha vékony tüzes érclemez lett volna, úgy égette a kezét.

A sírkőkereskedés kerítése mellett, a felszakított uccakövezet gránitkockáin egy rongyos asszony ült, tarka nagykendőbe bugyolált gyermekkel a karján. Az asszony csak nézett némán a járó-kelőkre, a száját is mozgatta, de nem mondott semmit.

János az ezrest odaajtette az asszony ölébe és sietve ment odébb.

A sírkő felállítását a cég a nyár folyamán

ígérte. János elhatározta, hogy mielőtt a cég értesíti, felutazik Tátraszéplakra.

Másnap délután, mikor, újabb rendes szokása szerint, otthon hevert a diványán és bámult a levegőbe, mert Adél halála óta is egyre Elza járt a fejében s ez élesen furta lelkiismeretét, Kata egy urat jelentett be a rendőrségről, János nem akarta fogadni. De aztán mégis fogadnia kellett a rendőrtisztviselőt, mert az beizente, hogy hivatalos ügyben jár el.

A rendőrtisztviselő bejött.

— Klahy, fogalmazó — mutatkozott be nagyon udvariasan. — Megbocsát méltóságod, ha zavarom, de kénytelen vagyok vele.

— Méltóztassék helyet foglalni.

— A rendőrség egyelőre nem tudja, hogy tiltott alamizsnagyűjtés, vagy nagyfoku szórakozottság esetével áll-e szemben?

János nem értette. A fogalmazó tovább beszélt:

— A Baross-téren posztoló rendőr-őrszem, Sütő-Balog Ádám tegnap délelőtt azt látta, hogy a Gerenday-féle sirkóraktár kerítése előtt egy szegényesen öltözött nőnek egy elegáns ur, nyilván a nő felszólítására, pénzadományt nyújt át...

— Ahá — mondta János.

— Tehát méltóságod volt?

— Mért érdekli ez önöket?

— Mert a rendőrőrszem azonnal megállapította, s maga a kolduló nő is úgy tett, mintha csodálkoznék rajta, hogy az adomány egy ezerkoronás bankjegy volt. A nyomozás kiderítette, hogy az adományozó valószínűleg Méltóságod volt, aki a Gerenday-üzletben...

— Kérem, hagyjuk ezt!

— Ahogy parancsolja. Kétség merült fel aziránt, vajjon a nő, akinek amugy sincs könyöradományok gyűjtésére engedélye, nem meg-nem-engedett eszközök igénybevételével hatott-e Méltóságod könyörületességére úgy, hogy...

Ekkor kinyílt az ajtó és a rongyos asszony, akit Klahy ur magával hozott és aki úgy látszik, hallgatózott eddig, betolta magát az ajtón:

— Na! — fordult feléje a fogalmazó.

Az asszony azonban nem ment ki, hanem nyivákolni kezdett:

— Nagyságos ur, kezét csókolom, tessék már mondani, hogy én nem... hogy nem én!

— Ne zavarja őméltóságát, menjen ki! — szólt rá a fogalmazó az asszonyra, de inkább azért, hogy a nagyságos címet kikorrigálja.

Az asszony azonban nem ismert nagyságos urnál nagyobb urat, tehát megmaradt emellett:

— Nagyságos ur, tessék már mondani!

— Mit mondjak, lelkem?

— Hogy nem én . . . Nagyon elbántak velem odabenn.

— Na! — szólt közbe megint a fogalmazó.

— Bántották? — kérdezte János.

— Deehogy — felelte az asszony bizonytalanul, a fogalmazóra sanditva. — Azt akarták kivenni belőlem, hogy koldultam. Pedig én nem. Én nem is tudtam, hogy ezres. Ne lássam a gyerekeket, ha tudtam!

A fogalmazó megint közbeszurt egy kurta Na-t.

— Csak menjen ki, jóasszony, nem lesz bántódása — nyugtatta meg János. — Az ezres a magáé . . .

Az asszony kézcsókra rohant, a fogalmazó kituszkolta. És elajánlotta magát:

— Ahogy' méltóságod óhajtja, föltéve, hogy az asszony nem koldult . . .

— Nem. Meg sem szólitott.

— És Méltóságod nem szórakozottságból adta.

— Nem, kérem.

— Akkor csakugyan nem lehet kifogásunk ellene.

— De mért lenne? — kérdezte János.

— Mert az asszony egyike az ugynevezett gyerekbérlőknek . . .

— Kérem? — érdeklődött János.

— Igen. A gyerek, amit a karján tart nem az övé, csak kölcsönveszi naponként néhány hatosért. No, de ez már nem változtat a tényálláson. Ajánlom magamat, méltóságos uram.

És a fogalmazó elvitte magával az ezres tulajdonosnőjét.

Jánosnak erősen keserű íz maradt a szájában e jótékonysága után.

De ez csak egy árnyalattal sötétítette kedélyállapotát, mely amugy is gyatra volt. Emlékezései Adélra, melyek folyton a fejébe nyilaltak, vágyódása Elza felé, mely egyre véste és rágta a lelkét, szórakozott és nyomott hangulatu neuraszténiást csináltak belőle.

Két kézzel nyult az alkalom után, mikor arról volt szó, hogy hónapokat tölthet távol Budapesttől, ha feliratkozik az interparlamentáris konferencia jelentkezői közé. Annál is inkább sietett, mert előre félt a nyártól, mikor egyedül marad, s folyton elkiváncozik Lellére, ahová pedig most, biztos volt benne, nem fog meghívást kapni.

Elutazás előtt még tett egy bucsuvizitet Gotthelféknél, akik bizonyos mélabuval kezeltek ezt a kitünő pártit, melyet makacs lányuk elkerget a háztól. Elza csak ennyit beszélt vele:

— Ha kedveli az érzékeny bucsut, meg

is csókolhatja a kezemet. Miért ne kínálnám? Magának jó, nekem nem rossz. És ha lány vagyok is: előlegezheti ezt a kézcsókot, mire visszakerül, én már biztosan menyasszony leszek.

János kezét csókolt a lánynak, úgy ment el, alaposan megrontva, e néhány utolsó szó által, amúgy is zavaros szívében, fejében.

*

A konferencia tagjai, a magyar képviselők társasága, úgy járták Itáliát, mintahogy vidéki szolgabírók és polgármesterek társasága, ha kongresszusra Pestre jön.

Eltekintve néhány európai modoru főur-tól, kik már sokat jártak külföldön, a többi: hangos és naiv magyar volt, aki az anyanyelvén kívül csak a németet törte egy kicsit, s mindig elcsodálkozott azon, ha Olaszországban nem tudtak velük németül beszélni. Néhányan kotyogtak egy kicsit franciául is, de olaszul senkisé tudott, csak az az ellenzéki vezér, aki minden európai nyelvet egyformán kitűnően beszélt, nemcsak beszélt, hanem szónokolt is, s akinek a kedvéért volt érdemes a különben értelmetlen interparlamentáris konferenciát nemcsak kitalálni, hanem fenn is tartani.

Ez a nagyszerű ember minden ilyen kon-

ferencián felállt s vagy németül vagy franciául vagy angolul egy ragyogó beszédet mondott, melyben ismertette a mindig járatlan külföldiek számára Magyarországnak Ausztriához való viszonyát. Csodaszép mondatokban mondta el, hogy ez a két ország, hogyan *egy* és mégis hogyan *kettő*, hogyan nem szabad az osztrák császárt a magyar királylyal összetéveszteni, bár személy szerint nagyon hasonlitanak egymáshoz, zengett a magyar koronáról, amely nemcsak értéktárgy, emlék, klenódium, hanem közjogi szimbólum is.

A külföldiek mindig csodálkozva hallgatják, mintha valaki az ezeregyéjszakából regélné nekik, s noha volt köztük olyan is, aki már háromszor-négyszer interparlamentált, végeredményében éppugy nem értették mindent, mint ahogy e sorok csendes rovója sem érti, ámbár gyermekkorá óta az anyatejjel és a levegővel együtt szívja be.

A többi magyar tulajdonképpen csak a keretet adta e ragyogó embernek, aki, tőle lehetőleg, vigyázott rá, hogy a keret szégyent ne hozzon rá, együtt tartotta az urakat s óvatosan megkérte őket többször, hogy a csoport méltóságára vigyázzanak.

János még csak keret sem volt, legfeljebb ha szögecske volt a keretben, az is laza és lötyögő. Ment, amerre vitték, s amj máskor,

nyugodt lélekállapotban élmény és érdekesség lett volna számára, most csak tarka zürzavar volt, melynek legjobban kényelmetlenségeit érezte. A hőséget, a rossz napokat, a piszkos embereket, a sok vasutazás kormát, szennyét, fáradságát.

Igy mentek végig Velencén, Turinon, Génuán, Flórencen, le Rómába, ahol a kiállítás és a konferencia volt.

Mind egyik városban három-négy napig tartózkodtak. De mindaz, ami elvonult János előtt, úgy tűnt fel neki, mint egy gyorsan pergetett mozifilm, amelyről ezer felírás és színes kép tolakodik a szemébe, egyik elkeni és megszünteti azonban a másikat.

Velencéből az orrában maradt a mellék-uccák poshadó csatornavizének keserűen rothadt szaga, s az az emlék, hogy a koszt nagyon rossz volt s végül csak egy *szkárpi* nevű olajban kisütött halat vagy csigabigát vagy mit-mást tudott megenni.

Firenzében olyan hotelben szálltak meg, amely mellett az Arno vizesése ágyudörgésként dübörgött egész éjjel s János, akinek amugy is küzdelmesek voltak az éjszakái, kénytelen volt éjjel egy másik traktusba költözni, ahová a vizesés csak állandó morgását küldte.

Turinban Kossuth Lajos házában jártak.

szónokoltak is, folyton a kormányzóról beszéltek, ami Jánosnak egészen új volt, ő csak Kossuth negyvennyolcas szereplését ismerte, úgy, ahogy az iskolai történetkönyvekben meg van írva.

Genuára utóbb csak az emlékeztette, hogy igen sok alaguton át jutottak oda s ő, akinek a feje fájt és nyitott ablak mellett állt folyton, koromtól feketén érkezett meg. Töltöttek még egy-egy napot más városokban is. János azonban még a nevüket is összecserélte volna, ha beszélni kellett volna róluk, mert valamennyi várost egymásba futtatta és egyformává tette az a sok kép, amit képtárakban, muzeumokban, templomokban néztek meg, testületileg; mindig egy másik, de ugyanoly furcsán, rosszul németül beszélő csicszerőne magyarázata mellett.

Rómában hosszabb pihenő, a kiállítás látogatása, majd maga a konferencia következett hivatalos estélyekkel. A Monte Pincsó fekete ciprusai a temetőket és az eltemetett Adélt juttatták eszébe. Két nap egymásután megint nagyon leverte volt. Megjelent a király fogadóestélyén, de nem látott egyebet, csak azt, hogy a király egy kis kurta, macskabajuszú zsidó fűszeres, akin egészen hihetetlen az egyenruha és még hihetlenebb mellette a nagy, erős, széles asszony, a felesége.

A pápai kézcsók is megmaradt a fejében, mert a pápa keze, melyről azt hallotta, hogy fehér és finom: aszott sárgabőrű öregemberkéz volt. A pápa beszélt is valamit, Jánosnak utólag mondták meg, hogy latinul, de ő, gimnáziumi előtanulmányai ellenére is, mikor hallotta, azt hitte, hogy őszentsége most is olaszul beszél, az a néhány szó annyira olasz akcentussal zengett.

Végre elhangzott az ellenzéki vezér ama nagyszabásu beszéde, ez alkalommal a legszebb olasz nyelven, amelyből a világ újra megtudta, hogy... illetve újra nem tudott meg semmit. A nagyszabásu beszéd tiszteletére még egy külön bankett is volt, ámbar, mióta Itáliát járták, ugyis minden harmadik este bankettet ettek, de ezt a bankettet maguk a magyarok rendezték maguk közt egy magyar hotelier éttermében, halászlével, paprikás csirkével, túrós csuszával, a tósztok magyarul hangzottak el, mindössze az olasz sajtó képviselői nevében (akik megint mind csupa pesti izraelita borbélylegényeknek tüntek fel János szemében), volt egy olasz beszéd, amely magyarul mondott *ellyen*-nel végződött s erre felelt viccesen egy öreg szabadelvű ugy, hogy ami olasz szót tudott a makarónitól és a kamerieretől kezdve a lassáte ónyi szperancáig, azt egymás mellé rakta s ezzel fejezte be:

— Evviva il re Vittorio Emanuele!

A nagyszabásu beszéd után a magyar küldöttek egy része, be sem várva a konferencia végét, ki akarván használni az első osztályu szabadjegyét, amely egész Olaszország területére szólt és minden küldött zsebében ottlapult, tovább utazott Nápolyba és Sziciliába.

János velük ment, hogy ne kelljen még hazafelé fordulnia. De ez az utazás sem használt neki, a folyton kék ég a füledt hősséggel, amely alatta uszott, kezdett elszürkülni a szemelőtt. Pompéjibe, Herkulánumba és a Vezuvra mentek, ami még fáradtabbá és életuntabbá tette.

A Vezuv-napon ifjabb és öregebb honatyák, felhasználva azt az alkalmat, hogy a vezérgróf, akit élükre osztottak Rómában, külön meg volt híva egy angol diplomatához vacsorára, lányos házba vitték magukkal Jánost, aki, bár hónapok óta aszkéta életet élt, nagyon kinosan érezte magát, mert postatakarék-pénztári évei jutottak eszébe, amikor maga, vagy más ifju hivatalnokok társaságában — akik közül azóta sem látott egyet se — tíz óra után rossz uccákba fordultak be és földszintes házak felé siettek, amikből zongoraszó hallatszott.

Az egész világ *egy* város.

Ez a hely, ha előkelőbb volt is, ugyan-

olyan volt. A zongora épp oly fád, verkli-rit-mussal szólt s épp úgy angol táncokat játszott, mint otthon. A különbség csak az volt, hogy a selyem-ingek, festékes arcok, feltornyozott frizurák, brutális parfümök, most nem csábitották, hanem émelyítették Jánost.

Egy feketehaju lány az ölébe ült. Jánosnak kínos volt, hogy a lány fekete, de épp oly kínos lett volna, ha egy szőke ül az ölébe. Nem akart kiméletlen lenni, hát türte a lányt, aki simogatta az arcát (amitől Jánosnak hideg borsózott végig a hátán). A lány beszélt hozzá olaszul, angolul, franciául, végre még egy kicsit németül is, János nem felelt, nem mondta, hogy nem érti, végre elunta, fölkel, úgy, hogy a lány csaknem a földre csuszott az öléből, János adott neki egy kis aranyat és kiment az uccára.

Még hallotta, hogy a lányok összeállnak és többen kiabálnak utána valami ilyet:

— Ilszantó!

Az uccán várta meg társait, akik nagyon elégedetten jöttek ki a szerelem házából.

Aztán Kápri szigetén jártak és Palermóba, onnan még lejjebb, Szirakuzába, utaztak. Már augusztus volt, a honatyák egy része innen visszatért. Egy egészen kis társaság elhatározta, hogy Maltába és Gibraltárba megy és

onnan, Spanyolországon keresztül, csak szeptemberben kerül haza.

János ezekhez csatlakozott s mert pénze már fogytán volt, egyik hazautazótól vett kölcsön háromezer lirát s azzal indult neki a tengeri utnak.

*

A tenger szele, hulláma, az, hogy a hónapok óta tartó fülledtséget egyszerre friss és érelyes levegő váltotta fel, az angol hajó tiszta és szigoruan rendes élete a olasz légység és rendetlenség helyett, már az első napokon váratlan változást okoztak Jánosnál.

Olvadt, zilált, szétfolyó lénye összeszedelőzködött és megerősödött. Kezdte érezni magát és helyzetét az életben. Valahogy felderengett benne, hogy ő valaki, hogy valamivé lett s hogy ebből következményeknek is kell származniok. Leszámolt és kiegyezett gyászával, félre merte tenni és boldogan mert vágyakozni a másik felé.

Ha nem társaival volt, akik most már kiválogatódtak, úgy hogy csak a fiatalabb európaiabb emberek maradtak e csoportban, ha nem társaival volt, akkor a hajó legfelső fedélzetének elején ült egy heverőszéken, mindig szembefordulva a hajó irányával, hogy víz és ég kékje, hajófutás szele élesen csapkod-

janak át rajta, ami kimondhatatlanul jót tett egész lényének.

Elhatározta, hogy Gibraltárból egyenesen Pestre utazik és kicsavarja a lányt, aki neki *kell*, a másik férfi kezéből. Férfiabbnak és erősebbnek érezte magát amannál, biztos volt az eredményben.

Hogy mi van otthon, arról csak a többiek beszélgetéséből értesült eddig, ő maga sehonnan címet nem adott magáról, lapot nem olvasott. Azok az információk, amik így eljutottak hozzá, persze, nem vonatkoztak arra, ami őt érdekelte volna. Most szeretett volna híreket kapni, de nem lehetett s amit legjobban akart tudni, hogy Elza nem ment-e férjhez azóta, azt kitől kérdezhesse meg?

Türelmetlen lett és vágyott haza. Energiát érzett magában és cselekedni akart.

Igy értek Gibraltárba, ahol János még az erődbe se ment fel, hanem elbucsuzott társaságától, még háromezer frankot kért kölcsön, vonatra ült és Madridon és Párison keresztül, a lisszaboni és a keleti expresszt használva fel, öt nap alatt hazautazott.

Sejtelve sem volt róla, hogy otthon milyen sajtóságos események várnak a megérkezésére.

XXII. FEJEZET.

Egy kis kulturtörténet

Május végén, János elutazása után alig néhány nappal, a Függetlenség szerkesztőségében megjelent egy koros ur, hegyes magyar bajszu és Kossuth-szakállu:

— Doktor Fajjer Keresztély — mutatkozott be Prokeschnek, — a kolozsvári egyetemen az állattan nyilvános rendes tanára.

Prokesch már hallott erről a professzorról, akinek a neve, furcsa két jé-betűjével, az *eu* helyett, sokszor fordult meg a lapokban. Fajjer Keresztély a magyar tudományt hirdette, a nemzetiesség elvét a tudományban, azt, hogy a filozófiát, a zoológiát s valamennyi többi iát külön magyar szempontból kell látni, nézni, feldolgozni és tanítani. Erről már sokat összeirkált Fajjer és még többet szónokolt, mert szónoki természet volt, aki Kolozsvár politikai életében tevékeny részt vett s mindig a legszélbalibb balon foglal helyet.

Fajjer előadta Prokeschnek, hogy milyen jó volna, ha a napilapok, melyek a közvélemény igazi nyilvánosságát jelentik, foglalkoznának a magyar egyetemek életével s főként ha támogatnák nyilvánosságukkal a kolozsvári egyetemet, mely ott kint a végeken — így fejezte ki magát Fajjer — nemzetfentartó védőbástya szerepét játssza.

Prokesch bólogatott és helyeselte.

— És hogy méltóztatnék azt képzelni, hogy a sajtó, amely nem tulságosan ért ezekhez a tanügyi, tudományos dolgokhoz, beleszóljon az egyetemek életébe? — kérdezte a professzortól.

— Ha ne is szóljon bele, de legalább ismertesse. Hadd lássa a hazai közvélemény s hadd lássa a külföld, hogy ott lent, a végeken komoly tudományos munka folyik — és a professzor már nyult a zsebébe és egy kéziratot vett elő belőle. — Ime, a beszámoló a kolozsvári egyetem ezidei második félévéről, arról, hogy melyik szakot hány hallgató hallgatta, melyik tanszék milyen előadást tartott.

Prokesch átvette a kéziratot, belenézett, látta, hogy nem hosszú, neki mindegy volt, hogy folyik-e komoly tudományos munka a végeken, vagy az öreg ur csak a saját nevét akarja-e megint megforgatni egy kicsit a sajtóban, megígérte, hogy közölni fogja a kéz-

iratot, sőt ezentul is támogatni fogja a végek védőbástyáját és elbocsájtotta Fajjert.

Mikor az öreg elment, Prokesch még egyszer belenézett a kéziratba, hogy hányszor fordul elő benne a Fajjer név, de mikor látta, hogy egyszer sem, sőt az öreg még a cikk alá sem írta a nevét, meg volt elégedve a profesz-szor szerénységével s egy pillanatig azt hitte, hogy csakugyan az a célja a közleménynek, amit Fajjer célul bejelentett. Végül lehetnek becsületes emberek is a világon. Vagy ha másutt nem, legalább Kolozsváron.

Ebben a hitben Prokesch ráírta a kéz-iratra: *Hajér*, ami, mint az olvasó már tudja, annyit jelent, hogy egész mindegy, mikor jelenik meg a dolgozat a lapban, tisztára a met-tőr jóindulatától függ, hogy a bennefoglaltak mikor kerülnek a nagy nyilvánosság elé.

Vasárnapig csakugyan szó sem volt ar-ról, hogy Fajjer Keresztély kézírata, a kolozs-vári egyetem ezidei második félévének ismer-tetése megjelenjen. Szombaton éjjel azonban Szeniczei, mint már annyiszor, megint csirke-fogást követett el, nem ment be éjszaka a re-dakcióba, kéziratot sem küldött s Prokesch tizenkettő után áttelefonálta a nyomdába, hogy dobjanak be a lapba valami hafért.

— Mit? — kérdezte a met-tőr.

— Akármit — felelte Prokesch.

A nyomdában azonban csak két hafér volt. Remete Pálnak, a lírikusnak egy hosszabb költeménye és a kolozsvári kézirat. A mettőr utálta a modern költészetet, Remete költeményét is már másfél hónapja hevertette, egyrészt, mert mikor szedésben olvasott belőle négy sort, a költeményt ostobaságnak ítélte, másrészt, mert tudta, hogy a vers megjelenése borzasztóan fáj Remetének. Mikor tehát a szedő a Remete versét hozta a tördelőasztalra haférnek, a mettőr némi undorral tolta félre a szedést:

— Ne ezt a verses virstlit, ettől megint falramásznak az olvasók. A másikat.

A szedő a kolozsvári hafért hozta, a mettőr betördelte, a dolgozat másnap reggel megjelent.

Prokesch csak nyomtatásban olvasta el egészen. Mindössze *egy* gyanus mondat volt benne, amely így hangzott:

„A jogbölcselet tanszéke egyetemünkön tudvalevőleg csak átmenetileg van betöltve. Nyilvános rendes tanár hiányában a kiváló ifju szociológussal, Rózsa Rezső doktorral, aki nem a kolozsvári tudományos élet sarjadéka ugyan, de mindenképpen disze főiskolánknak. Rózsa Rezső doktor *Államelmélet* címen talán nem egészen kiforrt eszméket hirdetett, olyanokat, melyek a praktikus életbe

átszűrődve nemcsak a mai államnak, de a nemzeti életnek sem volnának hasznára. Rózsa Rezső doktor Államelmélete mindenestre tudományos diszkusszió tárgyát képezheti még. Kollégiumának terjedelme heti két tanóra volt“.

Prokesch azzal a hetedik érzéssel, amely minden ujságíróban megvan, mihelvt végigolvasta a cikket, érezte, hogy az egész beszámoló ennek az egy mondatnak a kedvéért íródott meg, bár abszolút semmit sem tudott sem Rózsa Rezső kolozsvári tanszékéről, sem Fajjer Keresztély szándékairól, azt mondta magában:

— Az öreg Tüz akar valamit ettől a Rózsától.

De azért valami különös fontosságot nem tulajdonított az ügynek. Ugy gondolta, hogy a Rózsa-féle Államelmélet nyilván nem olyan magyaros, mint azt Fajjer Keresztély minden tudománytól megkivánja, s most az öreg ur megrovási kalandban részesíti a fiatal tudóst.

Harmadnap azonban három fiatalember küldöttségileg jött fel a Függetlenség szerkesztőségébe. Elmondták, hogy ők Rózsa Rezső doktor hallgatói voltak Kolozsváron s megdöbbenéssel és felháborodással észlelték, hogy tanáruk nemzetellenes tanokat hirdet. Látván, hogy a Függetlenség éles szemét és min-

denre kiterjedő gondosságát nem kerülték el ezek az üzelmek, ők nyilatkozni szeretnének.

— Tessék — mondta Prokesch, — aki azt gondolta, hogy az ügy esetleg érdekesebb, mint amilyennek látta s az óvatosságot és körültekintést azért tartotta fölöslegesnek, mert a dolog nem tartozván az aktuális politikához, nem baj, ha akárkinek van igaza benne. A jogászok nyilatkozata is megjelent.

Másnap valaki — Kolozsvárról — ismertette Rózsa előadásának tartalmát. Kivonatot és idézetet közölt belőle. Prokesch megrövidítette a cikket és kiadta.

A következő vasárnap a kolozsvári iparoskör gyűlést tartott, melyen megtagadott minden közösséget Rózsa Rezső doktor államelméletével. Erről nemcsak a Függetlenséget, hanem a többi pesti napilapokat is értesítette.

Egész héten mindennap volt egy nyilatkozat valahonnan.

A parlament már nem ülésezvén, semmi nagyszabású elemi csapás, vagy jobbfajta gyilkosság nem lévén, a lapok üresek voltak s Prokeschnek tetszett, hogy a kavarodó ügy milyen olcsó és ingyen érdekességgé dagad. Elküldött nyilatkozatokért a tudományos élet kiválóságaihoz.

A tudományos élet kiválóságai mindig a legnagyobb gyanakvással fogadják az új-

ságirót, ha megjelenik náluk. Megmondani a véleményüket nem merik, megtagadni a véleménynyilvánítást szintén nem. Tehát mind nagyon érdekes mondatokat mondtak az intervjúőrnek, nagyobbára azt, hogy ők a fiatal tudós államelméletét nem ismerik ugyan, de amennyiben nemzetellenes, annyiban eszük ágában sincs helyeselni azt.

Most már Budapesten is figyeltek a kolozsvári afférra. A budapesti egyetemi ifjak Szent János köre is gyűlést tartott és megbélyegezte a hazafiatlan tudományt. Sőt a pesti egyetem egyik tanára, aki rendesen ugyanazon a nézetten szokott lenni, mint a Szent János kör, tárcát írt a Függetlenségbe az újabb államelméletek veszedelmeiről.

Prokesch valósággal el volt ragadtatva a fejleményektől. A legnagyobb örömmel nézte, hogy a többi lapok hogyan nem mertek hozzányulni a kérdéshez. Rendes körülmények közt, ha valamelyik lapban valaki *ellen* hadjárat folyik, akkor akad egy másik lap, amely az érdekesség kedvéért, állást foglal az illető valaki *mellett*. Az első három héten nem történt ilyen állásfoglalás, mert a lapok egyáltalában nem ítélték érdekesnek azt, hogy a kolozsvári jogbölcseleti tanszéken milyen tanok hirdettetnek államelmélet címen.

A negyedik héten, amikor nemcsak Kolozsvárról, hanem az ország egyéb városaiból is kezdtek tiltakozó iratok érkezni részben a Függetlenséghez, részben a többi lapokhoz is, már nem mert egyik lap sem az áramlattal szembe fordulni. Három hét alatt kialakult az a vélemény, hogy nemzetellenes tanokról, kicsit hazaárulásról van szó, a hazaárulót megvédeni, mindig kényelmetlen és nagyon meggondolandó feladat.

A többi lapok tehát hallgattak és, bár boszankodva, átengedték a kolozsvári pecsenyét a Függetlenségnek. Ugy vélték, hogy az egész akció ugysis belefullad a nyár melegébe, s megszűnik, mihelyt egy kis nagyobb vasuti baleset, vagy családi tragédia, vagy más kedves skandalum következik el a nyilvánosság számára.

Ebben azonban tévedtek. Prokesch sokkal jobb ujságíró volt, semhogy a Rózsaügyet, ha már *ügy* lett, elengedte volna aludni.

A negyedik héten, hogy a skandalumot ébren tartsa és pártatlannak lássék, nyilatkozásra szólította fel magát Rózsa Rezsőt, aki eddig, bár kissé csodálkozva, de meglehetősen közömbösen nézte a személye körül dúló háborút, melynek igazi okát is tudta.

Fajjer Keresztélynek, a magyar zoológia

tanárának egy fia volt, aki egyik székely városban középiskolában professzoroskodott. Ezt a fiát szerette volna Fajjer annak idején a jogbölcsélet tanszékére ültetni.

Nem is hitte, hogy a dolognak akadályai lennének, mert ritkán volt eset arra a magyar közéletben, hogy egy érdemdus atyának ivadékatól egy stallumot csak azért, mert a fiu nem odavaló, megtagadtak volna.

Mégis az történt, hogy Rózsa Rezsőt hitták meg a tanszékre s Fajjer egy kicsit piszkálni óhajtotta az ifju tudóst. Hogy ilyen nagyszerü botrány lesz az ő kolozsvári beszámolójából, arra maga Fajjer sem számított.

Mikor a skandalum megvolt már, akkor az öreg tovább verte a vasat s nem restelt vidéki városokba is szétutazni, körök, egyesületek gyűlésén résztvenni, hogy a Rózsa-ügy minél nagyobb hullámokat verjen.

Rózsa tudta ezt, de nyilatkozatában még sem élt ezzel a személyes élü érvvel, amely az egész harcot mingyárt más mederbe terelte volna. Ha országunkban egy látszólagos közügy személyes térre megy át, akkor ott kiéli magát és a személyes rész elsimulásával a közügy már a kutyát sem érdekli. De Rózsa nem akart ugyanolyan eszközökkel csatázni, mint ellenfelei, akik kezdtek nem is az államelméletről, hanem a lipótvárosi zsidó

fiuról beszélni, aki, mert amugy is hazátlan, most mások számára is fel akarja dönteni a hont... és így tovább, sokkal kiméletlenebbül és gorombábban.

Ezenfelül Rózsa, mint minden igazi tudós, lenézte a napisajtót, a tudatlan bömbölőt s magához méltatlannak tartotta, hogy a heccben saját szavával is részt vegyen.

Rövid nyilatkozatot írt, melyben azt mondta, hogy az államelmélete helyessége, vagy helytelensége felett való döntés, föltéve, hogy tudományos tételekre nézve egyáltalában *kell* dönteni, tartozhatik az egyetemre, melyen előadásait tartotta, tartozhatik tudományos kritikusokra, de azok közül is csak olyanokra, akik ebben a kérdésben semminő mellétekintetektől nem vezettetik magukat, de semmiesetre sem tartozhatik a napisajtóra, mely eddig az ő tanait csak hibás, vagy szántszándékkal elferdített citátumokban közölte s még kevésbbé tartozhatik vidéki iparos- és önképző körökre és temetkezési egyletekre. Aki kíváncsi arra, hogy milyenek a veszedelmes tanok, amiket hirdetett, annak ajánlja, hogy olvassa el az *Államélet* című könyvét, melyben részletesen és pontosan kifejti véleményeit, melyek két évvel ezelőtt nyomtatásban is megjelentek az Akadémia kiadásában s a tudományos kritika rostáján átmentek

anélkül, hogy bármi megbotránkozást vagy felháborodást keltettek volna.

Ez a nyilatkozat, ahelyett hogy elcsitította volna a lármát, olaj volt a tüzre. Felkuttatták az Államelmélet című könyvet, amelyből két év alatt mindössze negyvenhárom példány kelt el, széjjelkapkodták és — elolvastak belőle három-négy oldalt, s abból újabb vádakat olvastak Rózsa Rezső fejére. Az egész ország mintha megbolondult volna, úgy vette magát a Rózsa-ügyre, a temetkezési egyletek most már úgy fogalmazták határozataikat, hogy ők nem olvasták és nem is fogják elolvasni a szennyiratot, de szerzőjét, a galád hazaárulót, mindenesetre átadják a közmegvetésnek.

A felháborodás az Akadémia felé is elfordult. Megkérdezték tőle, hogyan vetemedhetett a fércmű kiadására? Felszimatolták a könyv kiadásának előzményeit s elkezdtek a nyilvánosság előtt táncoltatni koros tudósokat, akiknek a foguk is vacogott rémületükben. A koncertben most már kénytelen volt résztvenni a többi lap is, nehogy úgy lássék, mintha a hazaárulást lényegtelennek s a hazaárulót fel-nem-akaszlandónak vélné.

Egy egész kulturától elmaradt és elrugaskodott cigány-naturalista ország beteg barbárságának gyújtópontja lett a Rózsa-ügy.

Ami tanulatlanság, ostobaság, makacs bornirtság, céltalan gonosz indulat és bárgyu járatlanság és tájékozatlanság eddig lappangva működött a közélet számos területén, az mind sietett a Rózsa-affér köré és gyönyörködött a felkorbácsolt pocsolyában.

Mindez azonban csak a sajtóban és a nem-hivatalos nyilvánosságban játszódtott le.

Hivatalosan nem törődtek az egészszel, hagyták betegnek, lázasnak, ordítónak lenni az egész közvéleményt. A kolozsvári egyetem hallgatott, az Akadémia lapított, s a kormány talán nem is tudott az egészről.

Megtörténhetik, hogy az emberek ebben az országban az uccán ölik egymást és erről a lapok hasábokat irnak össze, de a kormány még nem értesült arról a kérdésről, mely miatt az emberek doronggal verik be a fejét egymásnak.

Rózsa Rezső, noha egy kisse idegessé tette már ez a mértéktelen üvöltés, s talán bántotta, hogy suszterlegények és egyéb entellektüellek nyugodtan írhatják ki róla, hogy gazembernek tartják, augusztusban leutazott Lellére és ott, mert a Balaton nem nyilatkozik, nagyon jól érezte magát.

Gotthelf papa aggódott ugyan, s kényelmetlennek érezte, hogy az az ember van épen az ő házában, akire, ha kimennek sétálni, a

fürdővendégek összesugva ujjal mutatnak, ezt mondván:

— Ez az a Rózsa, a hazaáruló.

De Elza terrorizált mindenkit, sokszor tréfásan kiáltott rá apjára:

— Papa, a hazaárulás magának nem szakmája. Maga sok mindenfélét árult fiatal korában, de hazát még nem. Ne szóljon hát bele, mert nem ért hozzá.

Ő maga néhányszor, ha már tulhangosak voltak a lapok, amikbe belenézett, megkérdezte Rózsától:

— Mondja, Rezső, nem lesz baj ebből?

A fiatal tudós megnyugtatta:

— Nem, Elzus. Amig komoly emberek komoly helyről bele nem szólnak ebbe a zsvájba, addig nincs semmi baj. Fél év alatt ugy elmulik az egész botrány, mintha sohasem is lett volna a világon.

Elza hitt ebben, ahogy egyáltalában hitt Rózsa Rezsőben s szüleire rákényszerítette, hogy ne csak ők maguk maradjanak szeptemberben Lellén, hanem tartsák Rózsát is ott mindaddig, amig Kolozsvárra nem kell utaznia, hogy előadásait megkezdje.

Igy álltak az események, mikor János szeptemberben Pestre érkezett, azzal a szándékkal, hogy azonnal elmegy Gotthelfékhez, hogy lássa Elzát, akinek a pusztá látására is

éhes és szomjas volt, s beszéljen vele komolyan, úgy, ahogy eddig még sohasem beszélt.

Az első félórában értesült róla, hogy Gott-helfék Lellén vannak s a második félórában azt is tudta már, hogy Rózsa ott van náluk, s ez, egyelőre keresztelte a terveit. Ha a gyerekarcu ott van, ő hiába utazik le, még ha kigondol is valami véletlent, ami Lellén való megjelenését megokolná, ha a gyerekarcu ott van, ő ostobának, tudatlannak, gyámoltalannak érzi magát jelenlétében. Meg kell várni, míg a gyerekarcu elmegy onnan, vagy a család Pestre jön és Rózsa néhány napra Kolozsvárra utazik.

Ez volt a terve Jánosnak, amíg Prokesch-sel nem beszélt.

De Prokesch, mihelyt beszólt hozzá telefonon, azonnal audienciát kért tőle a lakásán.

S ez a beszélgetés mindent megváltoztatott.

XXIII. FEJEZET

Senki, az erélyes

Prokesch egy kicsit sértődötten csodáiközött rajta, hogy János az egész Rózsa-ügyről a Függetlenség hatalmas kampányáról és diadaláról semmit sem tud.

— Kedves báró — mondta Jánosnak tréfásan — igazán nem érdekled meg, hogy egy ilyen kiváló lapnak a tulajdonosa légy.

— Nem olvastam lapot egyáltalán.

— Lapot „egyáltalán“ nem is kell olvasni, de a Függetlenséget most mindenkinek hazafias kötelessége elolvasni.

— Seholsem láttam külföldön a lapunkat.

— Hm . . . ebben igazad van. A külföld még nincs megszerveve. Szólni kell Vámoschernek, gondoskodják róla, hogy a külföldi lapárusító kioszkokban, mert hallom, hogy ott kioszkokban árúsítják a lapokat, a Függetlenség is előforduljon.

— Jó — mondta János — majd szólunk Vámoschernek, de most folytasd, hadd tudom meg, hogy mi történt hát?

Prokesch meglehetősen cinikusan foglalta össze az eseményeket. S ezzel végezte:

— A nagy magyar Dreyfus-ügy tehát megvan. Lapunk, mely létrehozta, ragyogóan megy, utón van arrafelé, hogy a legkeresettebb hirdetési orgánium legyen, amint ezt Vámoscher külön előterjesztéséből meg fogod tudni. Most még csak az hiányzik, hogy ezt a Rózsa Rezsőt az Ördögszigetre internáltassuk és onnan egy újabb kampánnyal kiszabadítsuk.

János elgondolkodott.

— Te — kérdezte Prokeschtől — ismered te ezt a Rózsa Rezsőt?

— Nem én. Személyesen még nem volt szerencsém. De azt mondják, hogy nagyon kedves, szimpatikus fiú.

— És azt hiszed, hogy amit tanít, az tényleg nemzetellenes?

— Honnan tudjam én azt? Én csak újságíró vagyok, nem állambölcs. Különb is mi közöm nekem ahhoz? A Függetlenség párttonkivüli lap, minden véleménynek szabad teret nyit. Meg kellett tehát, hogy engedje, hogy a hasábjain azt mondják: amit Rózsa Rezső tanít, nemzetellenes. Jöttek volna azok,

akiknek a jogbölcsészet a kenyerük és hivatásuk és mondták volna, hogy ez nem igaz. De nem jöttek. Nem mondtak semmit. Ennek következtében jogom van feltételezni, hogy amit a lapom mond, igaz. Később a többi lapok is ugyanazt mondták. Mindenki ugyanazt mondta. Nyilván igaznak kell lenni, amit mindenki egyhanguan és véleménykülönbség nélkül mond.

János nem volt meggyőzve. Noha őszinte és jóleső kárörömmel hallgatta végig, hogy Rózsát milyen baj érte és meglegedetten gondolt arra, hogy a gyerekarcunak ez az egész hecc milyen kellemetlen lehet, szeretett volna egy kis belső meggyőződést is ahhoz, amit a sajtóhadjárat nyomán még megteendőnek vélt. Prokesch még egy érvelést mondott:

— Nézd, ha te és a szerkesztőség és az egész zsurnalisztika és minden ember Pesten, akivel én érintkezem, megállapodott abban, hogy engem nem Proksaynak vagy Prokeschnek, hanem Kovács Sebestyénnek hívnak, akkor énnékem le kell mondanom arról, hogy tényleg Prokesch a nevem, mert ha ragaszkodom hozzá, végül elvisznek a Svarczerbe.

— Tudod mit — mondta Prokeschnek — küldd fel hozzám a lap bekötött példányát, hadd olvassom végig az egész háborút.

— Ha parancsolod, a többi lapokat is elküldöm, mert amire még nem volt példa a magyar sajtóban, minden sort, amit a Rózsa-ügyben irtak, eltétem, mint a Függetlenség diadalának emlékét. Egész szakkönyvtár van együtt a Rózsa-ügyben. Jóska a szivar- és a cigarettakereskedését és a maga két üveg sörét is ott tartja a szakkönyvtárban. Majd elküldöm hozzád az egészet.

János két teljes délutánt töltött a lapok átolvasásával. Rettenetes volt az a szeméthalmaz, amit, a sajtószabadság lapátjával, a fiatal tudós fejére lapátoltak.

Jánost azonban az egész csak egy szempontból érdekelte. Lehetetlen, hogy ezek után rövid időn belül Gotthelfék Elzát, ha még olyan zsarnokuk is, Rózsának adhassák. Idő tehát mindenesetre van a cselekvésre.

Harmadnap Prokesch visszakérte a szakkönyvtárat s csak úgy mellékesen megtelefonálta Jánosnak, hogy Rózsa holnap akarja Kolozsváron megkezdeni a felolvasásait, de a lapnak azt jelenti Kolozsvárról, hogy nem biztos, hogy ez megtörténik, mert a hallgatóság tüntetésre készül.

Ebből a közlésből Jánosban ismét csak az ragadt meg, hogy Rózsa Kolozsváron van, e szerint már nincs Lellén, azonnal telefonált Gotthelfékhez.

Csakugyan Pesten voltak már két napja. János bejelentette a látogatását, annál is inkább, mert a szobaleány azt mondta, hogy csak a kisasszonyok vannak otthon, az öreg nagyságosék átmentek Budára a csuzos Grosz hácsihoz, aki vidékről jött el iszapfürdőzni és az Eszplanád-szállóban lakik.

János azonnal kocsiba vágta magát és ment ki Gotthelfékhoz.

— Ó, o quelle surprise! — mondta mamzell Nitouche.

— Isten hozta — szólt csendesen Emma és nagyon melegen nézte a látogatót.

— Maga is igyekezett — egészítette ki Elza nevetve és hozzátette: — Nagyon megszépült, Szépember. Jöjjön, meséljen nekünk kalandjairól. Szkilláról, Karibdiszről és egyéb veszedelmekről, amik egy ilyen holyongó Odisszeüsztt érhetnek.

János majd lenyelte a szemével Elzát, aki elevenebb, frissebb, jobbkedvű volt még annál is, amilyen azelőtt s valahogy asszonyosabb.

— Nincs mit mesélnem — mondta János — csak azért jöttem, hogy . . .

Elza félbeszakította:

Emmához és Nitouchehoz fordult:

— Gyerekek, vonuljatok ki. A vizit, örömmel látom, nekem szól. Magánki-

hallgatás következik. Ugy-e, ezt akarta mondani?

János bólintott.

Nitouche már ment kifelé. Emma még egy szomorú pillantást vetett Jánosra, úgy ment ki lassan, vontatott léptekkel.

Mikor egyedül maradtak, egy kis szünet volt. Azután János elkezdte:

— Elzászka . . .

— Komolyan akar beszélni velem?

— Nagyon komolyan.

— Hát kezdjük. Majd segíték.

— Köszönöm.

— Azt akarja mondani, hogy szeret?

— Azt.

— Hogy még most is szeret, bár elment felejteni.

— Igen.

Hallgattak egy kicsit. Elza jobblábát a balra vetette, hátradőlt a karosszékben, úgy mondta:

— Ez szép.

— Ugy-e? — mondta halkán János.

— Nagyon megtisztelő, mindenesetre. Én semmiesetre sem vagyok szép . . .

— De szép.

— Nem vagyok az. De nyilván van bennem valami kedvesség, ami vonzza az embereket. Magát biztosan.

— Nagyon.

— Meg akarja kérni a kezemet?

— Meg.

— Ezért most nem is haragudhatom. Amíg maga csak szerkesztő ur volt és Senkhynek hitták, azt hihettem, hogy csak a hozományom után szalad. De most, amikor képviselő és báró, most nem kellene, hogy a zsidólány után fusson, ha még úgy milliómos is a zsidólány apja. Kapna másunnan is leányt. Szebbet mindenesetre.

János tagadóan rázta a fejét.

— Esetleg gazdagabbat.

János bólintott.

— Na látja.

— Nem látok semmit, Elzus, nem látok, nem hallok... szerelmes vagyok. Nézze, Elzus... ne haragudjon, hogy beszélek róla... abból a másik dologból most már úgy sem lehet semmi.

— Miért nem? — kérdezte Elza.

— Mert... mert... az most már lehetetlen.

— Gondolja?

— Ugy érzem.

— Látja, nem szép, hogy ezzel szomorít.

Jánosnak elkezdett a szive fájni. De azért tovább fájtatta. Tisztázni akarta a kérdést:

— Ezek után nem mehet hozzá.

— Maga azt hiszi, hogy Rózsa tönkre van téve?

— Azt.

— Én nem hiszem. Ha hivatalosan be nem avatkoznak, ez az egész bolondság elmúlik, Rózsa jövőre már rendkívüli tanár lesz Pesten. Aztán rendes.

— Nem lesz. Lehetetlenné tették.

— Még nem — mondta szilárdan Elza.
— Majd meglátjuk. És különben se keverjük össze a két dolgot. Hagyjuk ezt. Maga megkérdezte tőlem, hogy megkérheti-e a kezemet. Ez a beszélgetésünk lényege.

— Igen.

— És én megkérem magát, hogy várjon holnap délutánig. Gondolkodom és megirom magának.

— Megírja? Nem szóval mondja meg?

— Megirom. Legyen nyugodt, a válasz délután ötig pontosan a lakásán lesz. Pá, Isten vele, hagyjon magamra, hogy gondolkodhassam.

Elza fölkel, kinyitotta a szomszéd szoba ajtaját, átkiabált a harmadik szobába.

— Nitouche, Emma, gyertek bucsuzni. A báró távozik.

Elza azt hitte, hogy most utoljára látta ezen a helyen Jánost. A határidőt csak azért kérte, hogy ne szóval mondja ki a nemet.

Ahogy a fiu a beszélgetés elején szerelmesen és gyámoltalanul nézett rá, az meghatotta annyira, hogy ennyi kiméltre kötelezettnek érezze magát. Ugy gondolta, hogy szépen, simogatóan megírja majd neki, hogy nem.

János is érezte, hogy csak a halálos ítélet elodázásáról van szó.

Kezet nyújtott mindaháromjuknak. A lépésön összecsikoritotta a fogát.

— Nem hagyom magamat! — mondta magában. És a fejében kongott az a *még-nem*, amit Elza arra felelt, hogy Rózsát lehetlenné tették.

Hát ha még nem, akkor majd. Most már mindenesetre.

Hazament, még egyszer végigböngészte a Rózsa-ügyet, mert a szak-könyvtárat Jóska még nem vitte el a redakcióba, papirost vett elő és jegyzeteket csinált. Nem is vacsorázott, annyira elfoglalta ez a munka. Mikor készen volt a jegyzeteivel, akkor nekiült és írt. Eleinte kicsit nehezen ment, mert egészen szokatlan volt neki ez a mesterség, de aztán látta, hogy ő is ki tudja fejezni a gondolatát írásban, észébe jutott, hogy ha ezt korábban megpróbálja, akkor nem kellett volna minden mondanivalóját Prokesch-sel írásba foglaltatnia. A Függetlenségénél töltött volonteri első hónapja óta, amikor mindenki vele dolgozta-

tot, most először végzett írással kapcsolatos szellemi munkát. El is fáradt bele. De folyton fütötte az a gondolat, hogy ennek a munkának eredménye lesz.

Mikor elvégezte az írást, megivott két pohár tokaji aszút s egy órától reggel kilencig egyhuzamban álom nélkül aludt.

Reggel nagyon frissnek, erősnek és elszántnak érezte magát.

*

A parlamentben csak kevesen lézengtek. Szezón-eleji érdektelen üléseken kevés kormánypárti és még kevesebb ellenzéki szokott megjelenni. A Házban mindössze két miniszter volt jelen, a pénzügyminiszter, akinek valaminő törvényjavaslatait tárgyalták és Füredy Fábián, aki unatkozott a miniszteriumban, hát átjött a parlamentbe és itt még jobban unatkozott. A pénzügyminiszter javaslatai egészen lényegtelenek voltak, általános szürkeségek, amik egy évben száz-számra születnek, anélkül, hogy valaki törödnék velük. Interpellációs nap is volt, de két vidéki érdekű ellenzéki interpelláció készült csak, szintén olyan dolgok, amik vizet nem zavarnak.

Jánost, akiről tudták, hogy kint volt Rómában, az interparlamentárison, néhányan üdvözölték:

— Hogy' vagy, hogy' vagy? nagyszerűen töltötted a nyarat, mi?

János megmondta, hogy a nyarat csakugyan nagyszerűen töltötte, más érdeklődőknek azt is megmondta, hogy az a beszéd, amitt a széphangu gróf az interparlamentárison tartott, valóban nagyszerű volt s az ülésterembe csak akkor ment be, amikor már a rövidnek ígérkező ülés folyt.

Füredy Fábián barátságosan biccentett feléje a fejével, János visszaköszönt, de aztán nem nézett a miniszterre.

Miközben az előadó ismertette a pénzügyminiszter javaslatait, János fölment az elnöki dobogóra, lapozgatta az interpellációs könyvet, úgy lapozgatta, mintha szórakozottan cselekedné, aztán beleírta a két vidéki interpelláció után ezt:

„Frideczky János báró a kultuszminiszterhez, a tanszabadság ügyében“.

A jegyzők oda sem néztek. Kormánypárti képviselő nem szokott váratlanul interpellációt beírni.

János visszament a helyére, várt, hogy a javaslatok tárgyalása elfogyjon, s tizenkettő táján áttérjenek az interpellációkra.

Ez már féltizenkettőkor megtörtént.

Akkor az elnök jelentette, hogy a napi-rend véget ért, jönnek az interpellációk. A

jegyző olvasta őket. Mikor Jánoséhoz ért, kicsit elmeresztette a szemét. De aztán olvasta.

A két miniszter felülötte a fejét, a kormánypárti néhány ember is felfigyelt. Nem hallottak róla, hogy interpelláció készül a szabadelvűpárt részéről

A pénzügyminiszter odahajolt Füredyhez:

— Mi ez? Mit akartok?

Füredy tájékozatlanul nézett át Jánoshoz, aki nyugodtan ült a helyén és papírlapokat tett ki maga elé.

— Semmi — felelte a kollégájának Füredy Fábrián — lényegtelen ügy.

— De megbeszéltétek?

Füredy kénytelen volt ezt felelni:

— Hogyne ... persze ... természetes ...

És a szeme újra János felé fordult ezzel a kérdéssel:

— Mit akarsz? És éppen tőlem? És mért nem szóltál?

János nem nézett oda.

Mikor aztán a két ellenzéki interpelláció leperdült, János fölkel és elkezdett beszélni.

A tanszabadságról beszélt általában s a miniszter taktikából, nehogy meglássák, hogy egy váratlan interpellációról van szó, helyeslően bólogatott. Erre a kormánypárti néhány jelenlevő részéről is elhangzott egy-egy mondat után egy-egy száraz, kurta Ugyvan!

A kicsit hosszú és szárazon tartott bevezetés után egy ellenzéki, aki unottan ült padjában és a körmét pucolta, közbeszólt:

— Gyönyörű tanszabadság, ami Kolozsváron történik. Arról beszéljen.

Ez a közbeszólás egészen mellékes volt, maga a közbeszóló sem gondolta, hogy Friedeczkynek csakugyan arról kell beszélnie. János azonban odafordult és kissé emeltebb hangon mondta:

— Tisztelt Ház, arról akarok beszélni.

Ez meglepetés volt.

— Halljuk! Halljuk! — mondták az ellenzéki néhányak.

S aztán a kormánypártiak is mondták, mert azt hitték, hogy Füredy interpellációt rendelt meg. Bár igaz, hogy legalább tegnap este szólhattak volna a klubban, hogy több ember jelenjen meg az ülésen.

János tovább beszélt. Most minden mondata a szokásos formulával kezdődött:

— Van-e tudomása a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak arról, hogy . . . ?

Füredynek kicsit nyíltva maradt a szája, elnedvesedett szemekkel bámult János felé. A szeme mintha ezt mondta volna, de egy egészen más ügyre vonatkozóan:

— Van-e tudomásom róla? Van. De miért kérded? Hát illik ez? Uri dolog-e éppen tőled,

hogy megkérded? Mindenről volt tudomásom, csak nem szóltam.

Füredy meg sem értette az első pillanatban, hogy miről van szó, annyira furcsán hangzott számára éppen ennek az embernek a szájából az a kérdés, hogy neki van-e tudomása róla? János mondatait most már minden oldalról hangosabban helyeselték. A folyosóról bejött néhány képviselő, aki az ülés tartama alatt odakint kaszinózott. Egy újságíró leszaladt az újságírók szobájába és a többieknek, akik ott nyugodtan huzigáltak ki sorokat a *kék*-ből, ezt mondta:

— Eriggyetek fel, ottfenn furcsa dolog történik. Senki ur, a kolléga, beszél.

— Módosít? — kérdezte egy öreg politikai riporter, de föl se nézett a *kékből*.

— Nem. Interpellál.

— Az nem lehet. Nem volt bejelentve.

— Éppen az a különös. És nagyon kényelmetlen mondatokat mond. Nagyon úgy néz ki, mintha *pucés* volna.

Az öreg politikai legyintett a kezével, arra még nem volt eset, hogy szabadelvű párti képviselő váratlanul és kényelmetlenül interpellálta volna meg kormányát.

De a fiatalabbak felsiettek.

Az ülésterem már olyan hangos volt, amennyi lárma a jelenlevő kevés embertől ki-

tellett. Most már harsányabban szóltak közbe:

— Szégyen gyalázat!

— Nem lehet tünni!

S János most már ennél a mondatnál tartott:

— Van-e tudomása a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak arról, hogy tanszabadság ürügye alatt a kolozsvári egyetem egyik tanszékéről állam-, nemzet- és *dinasztia*-ellenes agitáció folyik? . . .“

Füredy egészen megmeredten ült a helyén . . . Ez nagyon kinos volt, ez az egész izé . . . és különösen, hogy a *dinasztia* . . . minek azt piszkálni?

De a kormánypárt, amely miniszterét eleinte bólogatni látta, élénken helyeselt.

Mikor János befejezte, minden oldalról csaknem valamennyi jelenlevő odament hozzá a gratulációs kézszorítással. Füredy Fábián, ismét csak azért, hogy a látszatot föntartsa, szintén odament és kezét szoritott Jánossal s ezt metyogta:

— Kedves barátom . . . Kedves barátom...

Mikor azonban az elnök beküldte hozzá az egyik jegyzőt, hogy tekintettel a közérdeklődésre, amit az interpelláció keltett, akar-e azonnal válaszolni rá, zavartan felelte:

— Persze... természetesen... de nem ma...

Mire az elnök kijelentette:

— Az interpelláció kiadatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak.

Füredy a folyosón még odament Jánoshoz és szólt neki:

— Kérlek alásan... azt a mondatot... állam, nemzet... dinasztia... talán módosítani lehetne? Ha átnéznéd a kéket... Nemde?

— Kérlek alásan — mondta János, kezét szoritott a miniszterrel, de nem ment le a gyorsirodába, ahol a revizorok szoktak azon fáradozni, hogy a teremben elhangzott értelmellenségeknek kezét-lábat adjanak, vagy miniszterek és képviselők azon, hogy amit a teremben, mert nem tudtak vigyázni a szájukra, elmondtak, azt elmondatlanná tegyék.

Esze ágában sem volt, hogy a dinasztíát kihuzza a beszédéből. Tudta, hogy az a leglényegesebb benne.

Hazament, megebédelt, lefeküdt, várta Elza levelét és várta az estilapokat.

Elza levele nem jött, s az estliapok előtt Prokesch rohant fel a lakására:

— Óriási! — mondta Jánosnak. — Söt nagyszerű! Hogy jutott eszedbe? Nem is merem volna indítványozni, hogy megtedd. Most van tulajdonképen tálalva a Rózsa-ügy! Hallatlanul kínos a kormánynak, de neked mégsem eshetik bajod belőle, mert kifelé nem

mutogathatják, hogy valaki a pártfegyelemnek az élet ennyire kicsorbitotta. Majd meglátod, mi minden lesz ebből.

— Mi lenne? — kérdezte János, aki csak *egy*et várt a felszólalásától.

— Azt én még kiszámítani nem tudom. Nézd majd meg az estilapokat. Én megyek lapot csinálni, mert ma hallatlanul érdekes lesz a lapunk.

Prokesch elvágatott.

Az estilapok csakugyan mértéktelenül fel-fujták az interpellációt. Tisztító vihárról beszéltek, amely a tudomány oduiból kisöpri a veszedelmes miazmákat és baktériumokat. Az üvöltés pártkülönbség-nélküli volt. És most először ünnepelték Jánost vér a mi vérünk-ből kiáltással.

S mert Elza levele este nyolcig nem érkezett meg, János bement a klubba, ahol mindenki tisztelettel vegyes szorongással nézett a lázadóra. Itt most már tudták, hogy az interpelláció előkészítetlen volt s hogy Senki ur akar valamit.

Az öreg Frideczky gratulált az ifju Frideczkynek:

— Bravó! — mondta — husz év óta nem ... husz év óta nem ... Legalább nekem szólhattál volna ... De én félretolt ember vagyok ... Nem szép tőled ... De azért örülök.

És vitte volna sakkozni Jánost, ha Fűredy és a miniszterelnök nem viszik el tanácskozáásra.

— Te ugyan nem szóltál nekünk... nem tárgyaltad meg velünk, — mondta a miniszterelnök — de mi értjük a fiatalság hevülését... Az éppen az ereje. Mi mindenesetre megbeszéljük veled, hogy Fábíán barátom mit válaszoljon. Nagyon kényes... roppant kényes... a dinasztia miatt...

Fűredy meg sem említette, hogy ő szólt délelőtt Jánosnak, hogy a dinasztíát utólag hagyja ki a beszédéből.

És tanácskoztak, hogyan intézzék el ezt a nagyon kényes, roppant kényes affért.

XXIV. FEJEZET.

Elza

Gotthelf papa a Lloyd estilapjából értesült a Rózsa-ügy újabb fordulatáról. Délután öt felé járt az idő és Gotthelf bekérte magához Elzát. Mire a lány megjelent, a mama is ott volt. Az öreg átnyújtotta a lapot a lánynak.

— Olvasd csak el, fiam, hogy mi áll itt.

— Papa tudja, hogy nem olvasok németül.

— Jó, jó, lányom, ezt olvashatod németül is. És ha kíváncsi vagy rá franciául, talán fordítsd le a kisasszonyoddal.

— És éppen most irok egy levelet is, amelyikben mindörökre lemondok arról, hogy báróné legyen belőlem.

Gotthelfné sóhajtott, Gotthelf ferdén nezett ki a evikker alól, amit olvasáshoz mindig feltett. Aztán megjegyezte:

— Arról még ráérsz lemondani. Arról sohase kése! el.

Elza már olvasott. Egyre nagyobb meglepetéssel szedte a szemébe a sorokat. Az arca színe sápadtabb lett egy kicsit s mire az olvasmánynak vége volt, egy nagy könyvcsepp ült a szeme sarkában. Letette a lapot és nézett a szüleire. A mama beszélt, akit, mielőtt megjelent, Gotthelf informált.

— Látod lányom . . . mi nem vagyunk olyan műveltek és nagyszerűek, mint ti vagytok . . . Mi nem végeztünk annyi iskolákat és gimnáziumokba se jártunk . . .

Elza már nem figyelt oda, már gondolkodott. Egyében.

A mama folytatta még:

— De az biztos, hogy mi a te javadat akarjuk. Lásd be, Elzám, hogy eztet, ezzel a fiatal tanárral, azért most mégse lehet . . . Nem lehet most, mindenesetre várni kell, amíg . . . amíg . . .

Gotthelfné nem tudott egy határidőt mondani. De nem is volt szükség rá. Elza már közbeszólt, megmentette szüleit a további érveléstől.

— Ne is beszéljünk róla, anyus. Hát nem. Jó. Majd valami mást csinálunk.

— Mit akarsz csinálni?

— Azt még nem tudom. Majd megmondom.

— De *ezt*, ugy-e nem?

— Nem, anyus, nyugodt lehetsz.

— És az a levél?

Elza elgondolkodott.

— A levél mindenestre nem megy még el. Majd gondolkodom rajta, hogy mit írjak.

És Elza nem küldött Jánosnak aznap levelet.

Visszament szobájába, lefeküdt egy kerevetre, befurta a fejét a selyemvánkosok közé és úgy gondolkodott. Estig. Akkor fölkel, eltépte a félig megirt levelet, hamar megirt egy másikat Kolozsvárra, megmosta az arcát és nagyon jókedvűen vacsorázott a családjával.

Aasztal fölött nem esett szó a Rózsa-ügyről.

Ugyanekkor folyt a tanácskozás a klubban a miniszterelnök és Füredy és János közt. A tanácskozás folyamán az a furcsaság derült ki, hogy a lázadó nem *akar* semmit. A miniszterelnök mindenféle elintézési módokat ajánlott és János mindegyikbe beleegyezett. Egyelőre, nem kapván választ Elzától, nem volt tisztában vele, hogy mit akarjon. A masinából kiobbant a feszítőerő, újabb fűtőanyagra lett volna szükség s az még nem jött meg.

A miniszterelnök és Füredy a legnagyobb megnyugvással hagyhatták abba a tanácskozást.

Csak azt felejtették ki, hogy az interpelláció révén a másnap reggeli bécsi lapok is

irnak az esetről. Valóban irtak is. És délelőtt tizkor már a miniszterelnököt a kabinetiroda Bécsbe kérte. A király koránkelő ember volt. A miniszterelnök bement a parlamentbe, még egyszer összebujt Füredyvel, aki aztán válaszolt János tegnapi interpellációjára. Elmondta, hogy a kormány, amelynek mindenről igenis van tudomása, és a kolozsvári ügyről is volt tudomása, éppen a tanszabadság alapelvén állva, várt eddig a beavatkozással. Azonban megnyugtathatja a felháborodott közvéleményt, hogy amennyiben olyan tanok terjesztettek, amelyek stb. . . . annyiban a kormány legszigorubb intézkedései nem fognának elmaradni.

Ez megint pártkülönbség nélkül tetszett mindenkinek. S a miniszterelnök mehetett Bécsbe, mert minden lehetőség nyitva volt és ha ott fent akármit kívánnának, azt lehet mondani rá, hogy az intézkedés éppen abban az irányban már megtörtént, csak még nyilvánosságra nem került.

Mikor a Házból hazament János, otthon már egész csomó üdvözlő táviratot talált. És a délután folyamán egyre érkeztek. Testületek és magánosok üdvözölték a magyar hegemonia lánglelkű bajnokát, az elnemzetietlenedő ország nemzeti lelkének harsány szószólóját.

És így tovább; a táviratok nagyon emelkedetten tudták kifejezni magukat.

János már fel sem bontotta őket. Csak délután ötkor jött meg, amit várt. Elza levele.

János tudta, hogy mi van benne, vagy azt hitte, hogy tudja, de azért a szíve a torokában és a halántékában vert, miközben kibontotta.

De nem lemondás volt; nem. Meghívó. Azonnalra. Egy kis beszélgetésre.

Mikor Elza délelőtt bejelentette a szüleinek, hogy meg fogja hívni Jánost és hogy minek fogja meghívni, az öregek az első percben, ösztönszerűen, nem mertek örülni a fordultnak.

— Meggondoltad, lányom? — kérdezte Gotthelf-mama.

— Meg, anyus, meggondoltam.

— De tegnap még másképp gondolkoztál.

— Azért nincs ma tegnap, hogy ma mást gondolhassak.

Gotthelf-papa megcsókolta a lányát. A bárónét csókolta benne.

A mama még aggódott:

— De... hát... — kérdezte egy kicsit bizonytalanul — szereted?

— Kit?

— A bárót.

Elza nevetett:

— A bárót mindenki szereti.

A mama megkockáztatta:

— Igen, igen... de te?... te is?

Elza megint nevetett:

— Ha mindenki szereti és én nem volnék mindenki, az sem volna baj, mert én viszont a felesége leszek. Ez elég lehet egy embernek, még akkor is, ha báró.

Ez a felvilágosítás nem nagyon tetszett Gotthelf-mamának.

Mikor János megérkezett, Elza mingyárt magával vitte a szalónba. És megint ő kezdte a beszédet. S a hangja vidám volt, a modora játékos, egész-maga a kedvesség és a kíváncsiság. Csak a szemében lobogott valami, ami egyéb volt, mint az eddigi pajkosság, csufondárosság és életkedv. De azt a valamit János még nem láthatta. S ha látta volna, sem tudhatta volna, mi az.

— Ide hallgasson, Szépember — mondta Elza — jól figyeljen rám és ne reszkessen, mint egy diák...

— Nem reszketek — próbált János is könnyed lenni.

— Vagy annyira szerelmes belém?

János nem felelt.

— Különben — mondta a leány — gondolhattam. Én láttam, hogy szeret, de hogy *ennyire* szeret, azt még sem képzelhettem.

— Nagyon szeretem — fakadt fel megint őszintén Jánosból, aki örült, hogy nem kell komédiáznia.

— Hát ha olyan igen-nagyon szeret, akkor báróné leszek.

János csaknem elszédült az örömtől. A leány már tovább beszélt:

— Ebből láthatja, hogy nem lehet büntetlenül megkérni leányok kezét. Az illető, még-olyan komplikált körülmények közt is, ki van téve annak, hogy megkapja a kezét. Tessék, a magáé!

Elza nyujtotta a kezét János felé.

János ráhajolt és megcsókolta.

A leány hamarabb huzta vissza a kezét, mint ahogy János szerette volna.

— Maga, persze, azt hiszi, hogy most már minden rendben van.

— Hát nincs?

— Dehogyan is van! Most jön a tárgyalás a szülőkkel. Az üzleti rész. Engem nem lehet olyan romantikus alapon elvenni, hogy „elviszlek úgy, ahogy vagy, egy szál... pongyolában is”. Velem hozomány jár. Nem is kevés. Menjen, tárgyaljon az öregekkel. Figyelmeztetem, hogy egymillió koronánál kevesebb készpénzt el ne fogadjon...

— Elzácská, ne beszéljen ilyeneket!

— Egyelőre azt beszélem, amit akarok. Nincs uram és parancsolóm.

— Nem is lesz... — tette hozzá kedvesen János.

A lány megrázta a fejét, az a különös lobogás a szemében erősebb lett, de csak egy pillanatra, amig kimondta:

— Érdekes volna, ha megpróbálná valaki. De aztán újra nevetett.

— Na, menjen és állapodjon meg az öregekkel. Nem lesz nehéz dolga. Azok is szeretik magát.

— Még ki? — fordult vissza tréfás örendezéssel János.

— Mindenki ebben a házban — mondta a lány. — Például Nitouche... és... és...

Elza az ujjain kezdte számlálni, de Nitouche után abbahagyta s csak ezt tette hozzá:

— Menjen már, mert még elpirulok!

Az öregekkel csakugyan könnyű dolga volt Jánosnak. Gottshelf-papa hihetetlenül adakozó kedvében volt. Nem is beszélt kisebb pénzről, mint egymillióról. Ő maga ajánlotta fel, hogy megveszi gróf Collado-Thurn fasori kis palotáját, amely egész berendezésével együtt eladó — ő már régen szemet vetett rá ebből a célból —, két autót vesz a fiataloknak és évi nyolcvenkétezer korona apanázst is ad.

Hogy miért éppen negyvenkettőt, János meg sem kérdezte. Gotthelfné kelengyéről beszélt, nagyszabásu háztartási beszerzésekről, amik egy ilyen nagyuri házhoz kellene majd s amik Jánost mind nem érdekelték. A végén Gotthelf-mama megölelte és megcsókolta Jánost, Gotthelf pedig némi bocsánatkéréssel a hangjában így bucsuzott tőle:

— Szervusz, édes fiam!

Mikor az öregek Jánost átkisérték a szalónon, az előszoba felé, Elza már a szobájában volt, ellenben Emma ott ült, véletlenül. Gotthelf megszólította a kisebbik leányát:

— Na mit szólsz? Mit szólsz? A sógorod! Most aztán te jössz, kicsikém.

Emma fölkel, Jánoshoz lépett, feléje nyujtotta a kezét:

— Gratulálok — mondta csendesen és még csöndesebben, hogy az öregek meg ne hallják, hozzátette: — Hát mégis megkérte, Jánoska?

Ez a Jánoska nagyon megülötte János fülét. Nagyon puha és meleg szó volt és egészen úgy hangzott, mint ahogy annak idején Adél mondani szokta.

De ez a megütődés csak egy pillanatra tartott, a másik pillanatban már kibuggyant Jánosból a boldogság:

— Olyan boldog vagyok, Emmácska! —

mondta a leánynak és egy önkéntelen mozdulattal átölelte. A leány majd elájult a karja közt.

János elment, Gotthelf-pár repesve, Emma reszkető lérdel ment vissza a lakásba.

Elza a szobájában volt és hangosan füttyörészett, az ablakon kinézve. Mikor Jánost meglátta az uccán, az íróasztala fiókjához szaladt, kivett belőle egy kis gyöngyháznyelű játékrevolvért és a két ablaküvegen át ráfogta a távolodó magas férfialakra.

Amíg János a sarokig nem ért, Elza folyton célzott rá s ahogy az egyik szemét eközben behunyta, az arcán a legnagyobb gyönyörűség ömlött szét.

Aztán eldobta a revolvért, amely üres volt és ezt mondta félig hangosan:

— Ez nem is vinne odáig!

És tovább füttyörészett.

XXV. FEJEZET

Doktor Senki

Kétheti mátkaság következett, János életének legboldogabb ideje. Noha csaknem egész délután Gotthelféknál tartózkodott minden nap, egészen vak volt, semmit sem látott. Sem azt, hogy Elza úgy dorombolja körül, mint egy macska, mesterségesen szédíti, bódítja, bolondítja, sem azt, hogy Emma úgy jár körül a házban, mint egy árnyék, némán és bánatosan, sem azt, hogy Gotthelf mama növekvő idegességgel nézi a körülötte lejátszódókat. Az anyai ösztön kezdte megsugni Gotthelfnének, hogy itt valami egyéb folyik le a szeme előtt, mint egy rendes, boldog mátkaság, hogy itt nincs minden rendben, hogy az a fülledt melegség, ami Elza viselkedésén át a házat megtölti, inkább zivatar előtti hőség, mint a szép derüs idő kisugárzása. De Gotthelf mama alapjában sokkal egyszerűbb női lény volt, semhogy Elza komplikált viselke-

dését megérthette volna. Azt mindenesetre furcsállotta, hogy Rózsáról és a Rózsa-ügyről, amiről azelőtt annyit beszéltek, most nem esik szó. Elza, ugy látszik, ráparancsolt Niltouchera is, a hugára is, hogy vigyázzanak a szájukra.

Pedig kint, az ugynevezett fórumon, tovább kavargott az affér. Ha Jánosnak a mátkaság még meghagyta volna egy kis józan esztét, az a kevés is elkábulhatott volna attól, ami körülötte történt.

János nyilvános köszönetek és hangos üdvözlések központjává lett.

Az ellenzék tudta, hogy a kormánynak zavarai vannak a Rózsa-ügyből kifolyólag. S miközben nyakra-főre dicsérte a kormánypárti képviselőt, kiabált a felelősségrevonás után.

A kolozsvári egyetem vizsgáló-bizottságot küldött ki, amely Fajjer Keresztély tevékeny részvétele mellett, elfogulatlanul megvizsgálta a Rózsa-ügyet, sürgős felterjesztést intézett a minisztériumhoz s egy hét sem telt bele, megtörtént az, amire évtizedek óta nem volt példa: megvonták a *venia legendi* Rózsa Rezsőtől. Az egyetem törölte professzorai listájából.

S mert az egyetem most már tudta, hogy fölfelé mi kellemes, egy lépéssel tovább ment. Frídeczky János bárót, a tófalusi kerület képviselőjét, a hazafias tudomány védelmében ki-

fejtett munkássága csekély jutalmaképpen, a kolozsvári egyetem diszdoktorává nevezte ki s elhatározta, hogy az erről szóló diplomát küldöttségileg adja át az ünnepeltnek. A küldöttséget az e. i. rektor vezeti, de az ünnepi szónok Fajjer Keresztély, a hazafias zoológus lesz.

E nap délutánján Elza tuláradéan jókedvű volt, alig lehetett birni vele. Doktor Senkinek szólitotta a völegényét s kijelentette, hogy nászutról szó sem lehet.

— Roppant örülök ennek a doktorságnak, báró ur! — mondta Jánosnak.

— Miért, Elzácska?

— Mert kaptam egy címet, amin jóízűen szólíthatom. Csak nem bárózzhatom az uramat. Viszont a Szépeembernek is vége, mert a férjemet sem nem tarthatom, sem nem mondhatom szépeembernek.

— A keresztnevem . . . — proponálta szerényen János.

— Ugyan menjen! A maga nevei közt az ember nem tudja, mi az eredeti, mi a szerzemény. Mindig gyanakodva nyulok hozzájuk. Erről a doktorságról ellenben pontosan tudom, hogy kapta, érdemei vannak rá, hát ezt használom.

— Az érdemeim, Elzácska . . . bolondság!

— Dehogy is! S éppen az érdemei és a bokros teendői miatt nem megyünk egy lé-

pést sem Pestről. Nevetséges volna, hogy éppen a legnagyobb zürzavar közepett, maga, a főbálvány, elszaladna innen. Gerlicézni. Hová? A Riviérára. Én már ugyis voltam a Riviérán és maga még ugyis lesz ott. Mért mennénk éppen most?

— Olyan szép volna!

— Higyje el, hogy a nászut elavult és értelmetlen intézmény. Az ember otthon tud a legholdogabb és a legholdogtalanabb lenni. Itthon maradunk!...

— Elzácska! — kérlelte János.

— Ez az első számú kívánságom s mingyárt *ezt* nem akarja teljesíteni?

— Az más — mondta János és nem erősödött tovább. Neki csakugyan mindegy volt. Ugy érezte, hogy az a pillanat, mikor ezt a nőt átölelheti, akkor is elképzelhetetlenül édes lesz, ha a hajléktalanok menhelyén, vagy egy eselédszoba nyoszolyáján következik be.

*

A politikában pedig gördült a kő, amit Prokesch elindított s amit János megrugott, hogy gyorsabban guruljon lefelé. A *venia legendi* megvonása körül belső komplikációk támadtak. A kultusz államtitkár, Merényi Viktor, egy klerikális gondolkodással meg-

gyanusított, nagyon hideg ur, de talpig ur, fölkereste Füredyt és ezt mondta neki:

— Kérlek szépen, azért jöttem be hozzád, hogy már egyszer velem is beszéljeteK a kolozsvári ügyről.

— De parancsolj — mondta nagyon szívélyesen Füredy gróf.

— Ezt az ügyet ti az utóbbi hetekben politikai alapon kezeltétek.

— Ha egyszer politika fejlődött belőle!

— Kérlek. De most már talán elég volna belőle.

— Miből?

— Abból, hogy itt büntetőexpedíciók mennek ártatlan emberek ellen s aztán népünnepélyt rendezünk, ökörsütéssel, elesett, sőt nem is elesett, hanem kivégzett emberek holtteste felett.

Füredy nem értette ezt az erélyes hangot. Nézett az államtitkárjára, aki nagyon higgadtan beszélt tovább:

— Kérlek, a politikán tul, vagy innen, van ennek az ügynek tudományos része is. Bennünket talán az is érdekelhetne.

— Feltétlenül.

— Olvastad te azt a Rózsa-féle államelméletet?

— Eddig nem, kérlek. Igazán nem volt időm.

— Sándor olvasta?

— Azt nem tudom. De aligha.

— Na látod. Hát én olvastam. Nincs benne egyéb, mint aminek minden olyan államelméletben lenni kell, amely nem csukja be a szemét a jogbölcselet újabb és legújabb fejlődésével szemben.

— De kérlek . . . az az elmélet nemzetellenes . . . és dinasztia-ellenes.

— Ki mondta neked?

— A közvélemény . . . az interpelláció . . .

— Szóval: az a ti senkitek és a többi senkik. Én elárulom neked, hogy az az államelmélet csak annyiban nemzetellenes, amennyiben nem a *mai* értelemben vett nemzeti államot veszi alapul.

— És a dinasztia?

— Dinasztjáról szó sincs egy államelméletben. Uralkodóról van benne szó, mindenkori uralkodóról, s aki az államot, mint egészen magas egységet kezeli, az uralkodót is alárendeli ennek az egységnek.

Ehhez Füredy grófnak nem volt kedve hozzászólni. Merényi folytatta:

— A *venia legendi* megvonása, amit terveztek, már annyira gyilkosság, hogy még a politikai szempont sem igazolhatja. Ezt én már határozottan ellenzem.

— De kérlek, talán . . .

— Ellenzem — mondta nyugodtan Merényi és már el is bucsuzott.

Az intézkedés, a miniszterelnökkel való tárgyalás után mégis megtörtént. S ez a kormányon belül új helyzetet teremtett.

Volt valaki, aki azonosította magát Rózsa Rezsővel. Ha tehát a közhangulat fent és lent az marad, hogy *áldozat* kell, volt kit kidobni a kormány hajójából.

Füredy gróf nagyon kellemetlennek érezte; a miniszterelnök roppant örült neki.

S mert a *venia legendi* megvonása után sem lett csend — az államtitkár jól látta előre, hogy győzelmi ünnep következik és az ellenzék részéről a helyzet kiaknázása — s a miniszterelnököt még egyszer felcítálták Bécsbe, hogy mondja meg, ha a kellő intézkedések már megtörténtek, a közvélemény miért nem nyugszik meg s miért kutat további felelősek után, a miniszterelnök igen nagy örömmel vitte Bécsbe Merényi Viktor lemondását, amit az államtitkár mingyárt e megtorlás nyilvánosságra hozása után adott át, de amelylyel a miniszterelnök még taktikázott kissé.

Merényit megkérte, hogy lemondását ne publikáltassa, az ellenzéki vezetőknek pedig, akiknek számára most már szintén ügy lett a Rózsa-ügy, megmondta, hogy még egy nagy-

fontosságu s döntő jelentőségü személyi változás készül, csak nehézségei vannak még a kormánynak, mert nincs minden adat a kezében azzal szemben, akire a koncentrált felelősség sulya hárul.

A miniszterelnök, aki nem volt hazug ember, de viszont az egyenes utat abszolút járhatatlannak tartotta a politikában s ennek következtében *egy* igaz szó az ajkát soha el nem hagyta, befelé meg volt riadva kicsit; ezt az affért már-már alkalmasnak ítélte arra, hogy az egész kormánynak végzetes bajt csináljon, a miniszterelnök, mondom, most már taktikázott, mert noha egyike volt Magyarországlegrégebben kormánykodó államférfiainak, nagyon szerette volna, ha temetése a várbeli sárga palotából történik, ha ez a temetés még nagyon messze volna, akkor is. Bár igazán nem lehetett volna azt mondani a miniszterelnökre, hogy a hatalomhoz ragaszkodik. Olyan miniszterelnök, akiről ezt el lehetett volna mondani, még egyáltalában nem is volt Magyarországon.

Mindeme belső változásokról gróf Füredy Fábíán hűségesen referált Jánosnak, aki a szabadelvű párt fiatal tagjai közül a legreményteljesebb ifju politikussá lépett elő s aki e referátumokkal, a saját fontosságával a közelében s az egész Rózsa-ügygyel szívből gát és életuntságát, mely már-már az öngyil-

nem törődött, sőt jó öszötne azt sugta neki, hogy most, amikor ő már megkapja azt, aminek a meg-nem-kapása miatt a boszuhadjáratot elindította, tenni kellene valamit, hogy az ügy ezekben a nagy arányokban talán még se folytatódjék. Azonban ehhez már több energia kellett volna, mint amennyit Jánosban a boldog szerelem meghagyott. Ő voltaképpen azt cselekedte most, hogy kifeküdt a boldogság napfényére és süttette magát vele s hogy körötte mi történik, azt legfeljebb ha tudomásul vette, beleavatkozni az eseményekbe már megint képtelen lett volna. Ha Prokesch tudott volna János belső viharzásáról, ami az újabb események megtörténésének oka lett, segített volna helyes tanácssal, de mert nem tudott róla s azt hitte, hogy az eddig mindig csak mozgatott ember most önálló mozgásúvá lett; s bizonyos hiusággal nézte az embert is, az eseményeket is: minden, ami történt, egy józaneszü tanácsadó beavatkozása nélkül történt, Rózsa Rezső nevére mind több elítélés, káröröm, közmegvetés halmozódott s ez János magánéletének egét kezdte köröskörül dagadozó, fekete felhőkkel megtölteni, lent, a lát-határ szegélyén.

De ő feküdt a napsütésen, nézett fel a fénybe és nem vett észre semmit.

A fasori palota első emeleti hálósobájára vonatkozóan Gotthelf-mamának az az ötlete támadt, hogy abból a grófi berendezés a padlásra hordandó.

— Ki tudja, mik történtek már ott, — mondta a mama — jobb, ha az ember a saját hálósobájában alszik. Láttam egy nagy-szerű hálósobát a városban.

— A mama babonás — mondta Elza. — De ha a mamának ötlete van, nekem is van. A hálósoba mellett egy női öltözőszoba következik, oda bevitetem én az én egész leányszobámat.

— Az is nagyon kedves lesz — vélte a mama.

Elza még nevetve hozzátette:

— Jobb, ha az ember a saját hálósobájában alszik.

— Az ágyadat is akarod? — kérdezte Gotthelfné, de már nem helyeslően.

— Azt is, persze.

— Hm... az fölösleges — ítélkezett a mama.

Elza vidáman felelt rá:

— Minél több ágy van egy házban, a házasság annál boldogabb.

— Ezt megint könyvből tanultad, lányom, — mondta Gotthelf — de ha már ezeket csi-

náljátok, akkor okoztatok egy kis örömet az én János fiamnak is.

(Igy, ha maguk közt voltak, Gotthelf mindig az-én-János-fiamnak nevezte Jánost.)

— Még több örömet, mint amennyiben uszik? — kérdezte Elza.

— Na igen, úgy gondolom, hogy ha már te a te szobádat odaviteted a palotába, vigyétek el az ő legkedvesebb tárgyait is oda. Legyen neki is egy szobája a régi holmijából.

Elza helyeselte. Gotthelf mama megszavazta s mikor Jánosnak elmondták a három ötletet, egyiknek jobban örült, mint a másinak. Ezekben a napokban különben is csak örülni tudott.

Gotthelf mama ajánlkozott, hogy másnap fölmegy Jánoshoz, összeválogat egy szobára való berendezést, János megkérte Elzát, hogy ő is jöjjön, segítsen. Elza kedves csináltanszent arcot vágott:

— Ahh — mondta — lehetetlen! Legénylakásra én? Frideczky báró mátkája?

— A vőlegénye lakására — mondta János.

— Majd meggondolom, — felelte Elza — a mama mindenestre elmegy, neki már nincs vagy még nincs érzéke az iránt, hogy legénylakásra nem járnak urinők. Esetleg én is oda megyek, mert én már tudom, hogy legénylakásra csak urinők járnak.

Gotthelf papa az ilyen beszédekre fejet csóvált és a szeme sarkából Emma felé nézett, mert nagyon nem szerette, hogy ilyesmit a kisebbik leány előtt mondanak

A vizit határozatba ment s János aznap éjjel, az első elalvás után, ijedten ugrott ki ágyából. Eszébe jutott a másnapi vizit, hogy esetleg Elza is eljön, felgyújtotta a villanyt és körülnézett a szobájában. Az íróasztalán Adél egy nagy arcképe állt s a falon is Adél két képe lógott. Az egyik egy furcsa plein-air, amit a Csernák műtermébe járó egyik fiatal piktor festett, csupa aranysárga és rózsaszín foltból állítva össze a szőke nőt, széles rózsaszín szalmakalappal, ami a fején hátracsuszott, mint egy glória és egy rózsaszín selyem napernyővel a feje fölött, ami különösen és érdekesen szűrte át a fényt.

János izgatottan tette be az asztalon álló arcképet s az egyik faliképet az íróasztala fiókjába és ráfordította a kulcsot. A plein-air nagyobb volt, semhogy a fiókba lehetett volna dugni. Leakasztotta és átvitte a másik szobájába, a ruhaszekrényébe és ott arccal a szekrény falának fordította.

Közben folyton nagyon vert a szive. Mert sajátságosképpen, noha itt élt Adél képei közt s a gyémántszív ott csüngött a nyakán (minden reggel fürdés előtt gépiesen lecsatolta és

utána ugyanoly gépiesen újra fel), mégis Adél, Itáliából hazajötte óta, ma először jutott eszébe, És most agyába tolakodott a sirkő és a látogatás, amelylyel ő az elhagyott tátrai sírnak tartozik.

A látogatás szóhoz megint a holnapi vizit kapcsolódott a gondolataiban s miközben elhatározta, hogy holnap telefonál Gerendaynak, megint nyugodtan el tudott aludni.

*

Pénteken éjjel Emma ezt írta a naplójába:

„Ma volt az esküvő. Nem hittem, hogy végig kibírom ezt a napot. János boldog volt, Elza gonosz. Itt vacsoráztak; csak papa, mama, Nitouche meg én voltunk jelen. Most mentek el, haza a fasori házba. Istenem, ha holnap reggel nem ébrednék fel, milyen jó volna!“

Míg Emma ezt leírta, mást is akart írni még, de csak fogta a tollat és nézte a papírt. És az arcán nagy könnyek peregtek végig.

*

Az új asszony fekete selyem pongyolában ült a fasori palota első emeleti sarokszobájában, melyet a hálósoba mellett az ő leánybutoráival rendeztek be.

A hálósobába vezető ajtó nyitva volt. Ebben a szobában velencei üvegcsillár,

ott benn kék ámpolna égett s az egész hálót kissé hideg derengéssel töltötte el. Az ámpolna is Gotthelf mama beszerzése volt, Elza nem szólt bele.

Az új asszony gunyos arccal nézett a fényből bele a kék homályba.

János ledobálta magáról a frakkot, egy lefelé csikozott kék-fehér selyem piyamát vett föl, lekasztotta a nyakáról a gyémántszívet és kopogtatott a hálószoza ajtaján.

Elza a maga szobájából nem mondta, hogy szabad. Odáig úgy sem hallatszott volna a hangja.

János kinyitotta a háló ajtaját.

A kék derengésen túl éles sárga fénynyel világított Elza ajtaja. Ahogy a sárga fényen ült az asszony s a fekete selyem a mellére feszült, Jánosnak Lelle villant az eszébe, a vizes fekete trikó a sárga napfényen. A szája égett, mintha dagadt volna, a halántéka lüktetett, úgy ment át a kék félhomályon Elza szobája felé.

Az ajtófélfán újra kopogtatott.

A nő mereven nézett rá:

— Tessék! — mondta olyan világos és határozott hangon, hogy ebben a környezetben ezen az estén, ebben a helyzetben ez a hang szinte vágta a levegőt.

— Elzácska! — áradt a férfiből forrón és vágyakozva s miközben a nő feje felé hajlott

le, kicsit rekedten sugta a fülébe: — Miért nem jön?

Elza kikerülte a csókot, oldalt huzva fejét a karosszék támláján.

— Üljön le! — mondta Jánosnak.

— Elzácska, édesem, egyetlenem, jöjjön! — s János újra megpróbálta megcsókolni feleségét s a két keze, mely a nő felé nyult, megérintette Elza mezitelen vállát. A kéz olyan volt, mint a parázs.

Elza hátrább lépett egy kicsit, úgy hogy a férfi keze lecsuszott a válláról.

— Nem megyek, — mondta Elza — beszélni akarok magával. Üljön le.

— Most? Itt? — kérdezte János, de már leült a másik karosszékbe, amit Elza mutatott. Megfogta a felesége egyik kezét, ráhajolt és simán, halkán megcsókolgatta, miközben Elza beszélt, anélkül, hogy a kezét visszavonta volna.

— Nem megyek, — mondta a nő most már nem olyan hangosan, mint eddig, csak nagyon érthetően tagolva a szavakat. — Nem akarok menni. Nem leszek a felesége, báró, izé, senki ur . . . nem leszek a felesége.

János, akinek a feje ott volt a nő keze fölött, nem is hallotta ezt. Ekkor Elza elhuzta a kezét, megrázta kicsit a férfi vállát, úgy hogy az felnézett rá és úgy mondta:

— Ébredjen fel, részeg ember! Nem leszek a felesége soha!

— Mit mond, Elzus? — hebegett a férfi és gyámoltalanul elmeredt szemmel nézett a nőre.

— Azt mondom, hogy sohase leszek a magáé. Soha maga engem megcsókolni, megölelni nem fog! Érti? Soha!

János azt hitte, hogy ez csak tréfa. Mosolyogni próbált.

— Szeret? nagyon szeret? — kérdezte Elza.

— Imádom! — felelte János, aki azt hitte, hogy a tréfa most marad abba. Elza beszélt:

— Hát én gyűlölöm. Én undorodom magától, maga fabáb, maga automata, maga senki!

János megint értelmetlenül nézett a nőre, aki folytatta:

— Hát mit gondolt maga? Minden az ölébe hullik, ami után kinyujtja a kezét? Minden a magáé, amit megkíván? *Én* nem, senki ur, én nem! Itt van a vége a paradicsomnak!

— Elzácská! — hebegte a férfi.

— Nézzen a tükörbe! — emelte a hangját a nő. — Az a semmitmondó ábrázata csupa buta vágyakozás. Nézze meg milyen undok maga, Szépember. Kellenék, ugy-e, na-

gyon kellenék? A dagadt száját rajtam akarja hüvösre csókolni? A fülembe akarja bugni ezt az egész nagy bárgyu szerelmét? Hát nem! Ilyen kifeszülten, eltorzultan fog innen ki-menni, én mondom magának, én!

— Elzácska? miért? ez borzasztó! — mondta a férfi és egészen megbutult.

— Mert mint egy értelmetlen gyerek, aki kapkod a kezével, belenyult az életembe. Mert tönkretett egy embert csak azért, hogy a csókomhoz jusson. Hát nem jut hozzá! Maga nem! Az igen!

János melléből nagy, szaggatott sóhajok hörögtek fel. Már nem is értette a szavakat, nem tudott gondolatot gondolathoz rakni.

— Én is szerelmes vagyok, hallja! De nem ilyen megvadulva, ilyen undokul, mint maga. És azért kettőnk közül én leszek az erősebb! Agyon fogom gyötörni magát, ki-nozni fogom, amig csak kegyelemért nem könyörög, hogy esze nélkül futhasson mellőlem, amerre lát! Csók nem lesz, semmise lesz, szikrázni fog a szeme és elszárad a szája és én nem fogok elmenni innen, vissza a szü-leimhez, hanem ittmaradok, hogy örömem legyen a vonaglásában, hogy nézzem, hogyan szenved! Ostorral fogom verni a szivét és tü-keket fogok szurkálni a körme alá!

A nő kiegyenesedve állt János előtt, a szeme lobogott, a szája, melyből a rettenetes szavak kipattogtak, vérvörös volt, a teste kemény és dacos. János majd megőrült, annyira kívánta.

Fölkelt, kitárta a két karját és nem tördött a gyilkos szavakkal, amik csapkodtak feléje.

— Ide ne jöjjön! Hozzám ne nyuljon! — kiáltotta Elza. — A szemét kivájom! Megfojtom! Megfojtom!

János elkapta a csuklójánál fogva és húzta magához. Elza előbb a kezét próbálta kiszabadítani. Nem tudta. János a másik keze felé nyult, hogy azt is lefogja. A nő magasra kapta karját, hátra, és úgy dulakodott vele. Közben a férfi egészen közel szorult hozzá és csókolta a nyakát.

Elza nagyokat rázott a testén, hogy a férfi fogai a húzához csattantak s a szája vérezni kezdett.

Ekkor a kis asztalkához verődtek mind a ketten, amin egy virágváza csörrent meg s egy kis víz is lottyant belőle az asztalra.

Ebben a pillanatban Elza már érezte, hogy a férfi legyüri. A szabad kezét lekapta s az öklével a férfi melle felé sujtott, balra, a sziv tájékán.

Jánosnak elállt a lélekzete, megszibbad-

tak az izmai, visszatántorodott, kiengedte a felesége csuklóját.

Elza hihetelen sebességgel ugrott a kis asztalhoz, felkapta a vázát s virággal, vízzel együtt hajította a férfi arcába.

A váza eltört, a víz a szemébe freccsent Jánosnak, aztán végigcsurgott rajta, a rózsák tövisei megkörtmölték az arcát. Nem látott és hirtelen kézmozdulatokkal tapogatózni kezdett a levegőben.

Elza már kint volt, a hálószobában rácsapta az ajtót a táromlygó férfirra, rácsapta és rácsukta kulcsal. Most már csak a kék fény világított a hálóban, a nő keresztül szaladt rajta s minden ajtót becsukott maga mögött.

Az ötödik szobában állt meg, annak a sarka óriási kerevetté volt kiképezve, nagy színes vánkosokkal.

Azon elvetette magát és nézett vissza a becsukott ajtóra.

Pihegett és zihált, de az arcán boldog, diadalmas mosoly ült:

— Nászéjszaka! — sziszegte a foga közt.
— Nászéjszaka!

János, bent Elza szobájában, kitörölte a vizet a szeméből, meg sem tapogatta magát, hogy a váza cserepei nem sértették-e meg, azonnal az ajtóhoz ugrott, kézbe kapta a rézkilincset, hármat nyomott rajta, letörte.

Aztán vállal feszült neki az ajtónak s minden erejével feszítette kifelé. Az ajtó, mert középen nem volt sem fönt, sem lent megerősítve, végre engedett; a zár nyelve csikorogott, ahogy az öbléből kifordult, az ajtó szétnyílt, János is átrohant a hálósobán, a másik ajtóhoz.

Az is be volt csukva.

Azzal már nem birt.

Háromszor, négyszer nekiment, kékre verte a vállát, de már ki volt merülve.

— Elza! Elza! — kiáltotta kétségbeesetten, miközben még egyszer megrázta az ajtót, aztán tátott, lihegő szájjal visszatántorgott, bele a nagy nászággyba, amely várta már.

A fején mintha izzó sisak lett volna, a melléből mintha körömmel darabokat szaggattak volna ki, a torkát mintha kötéllel szoritották volna.

Végre kifakadt belőle a sirás, csuf, hörgő, sikító, állati üvöltés, ami nélkül megfulladt volna.

És ott feküdt szétterpedve, a két markát a párnába vájva a gyönyörű ágyon. Frideczky János báró, a kolozsvári egyetem disztudora, egyetlen iszonyu vágó, összetört reménykedés, sikoltó kétségbeesés, semmi, senki, Doktor Senki.

XXVI. FEJEZET.

A mézesnapok

Egy héttel János esküvője után ez állt Emma naplójában:

„Jánosék nálunk vacsoráztak. Mamától hallottam, hogy János nem akart jönni, de Elza azt mondta, hogy mért ne jöhetnének? A mézeshetek csak babona, nem kell úgy bánni új házasságokkal, mintha kalitkába zárt tenyészmadarak volnának. János sápadt és idegesnek látszik, Elza olyan, mint volt. Mama azt mondta, hogy fiatal szerelmesek vigyázzanak az egészségükre. Elza borzasztó hangosan nevetett ezen. Papa mondta, hogy olvasta a Lloydban, hogy arról van szó, hogy János kultusz-államtitkár legyen és megkérdezte Jánost, igaz-e, János azt felelte, hogy felajánlották neki, de nincs rá kedve. Papa csudálkozva kérdezte: Államtitkárságra? János csendesesen felelte: Arra se. Ezen mind megütöttünk, csak Elza nem talált benne semmi

különöst. Mikor elmentek, mama azt mondta, hogy nincs megelégedve Elzáék hangulatával. János szórakozott is volt. Engem egész este, mintha észre sem vett volna.“

*

Csakugyan arról volt szó, hogy Frideczky János báró vállalja a kultuszminiszter mellett az államtitkárságot. Az ötlet a miniszterelnöké volt, aki végleg meg akarta szabadítani a politikát a Rózsa-ügytől. S mert a honmentő fiatal képviselő ünneplése még egyre folyt a lapokban, a miniszterelnök úgy vélte, hogy az egész afférnak kicsavarja a nyakát, ha a megürült állásba az ifju lázadót ülteti. Nem gondolhatta, hogy egy közügy személyes alapon el nem intézhető.

Pedig hol volt már akkor János a lázadástól? Mindenét, amije már megvolt és mindenét, amije még lehetett, odaadta volna Elza egyetlen csókjáért s azért, ha mindazok a rettentő szavak, amik a nászéjszakáján elhangzottak, nem csengettek volna a fülébe. És teljesen tanácstalan volt. Nem tudta, mit kezdjen és hol kezdje, amit kezdeni akar. A feleségét csak ebédnél és vacsoránál látta.

És Elza mindig úgy manőverezett, inasokkal, szobalánynyal, hogy el tudott tűnni melőle, mielőtt János még beszélhetett volna vele

egyetlen igét arról, amiről beszélni akart. Este a hálószoza ajtaja mindig be volt csukva belülről. A cselédség tudta már, hogy a méltóságos urék házassága nem házasság még. János délelőtt, délután elment hazulról s mert a klubba és ismerősök közé nem akart menni, nehogy utólagos gratulációkat kelljen fogadnia, a Rózsa-ügyben és házassága miatt, céltalanul kószált budai külső uccákon, kétszer kiment a Hűvösvölgybe is, amely kopasz fáival épp oly vigasztalan és sivár volt, mint az ő helyzete. Ha visszagonidolt az utolsó hetek eseményeire, látni kezdte, hogy Elza szántszándékkal csábitotta, csalogatta idáig s hogy ha nem lett volna annyira elvakult, látnia kellett volna, hogy ami történik, nem rendes és természetes dolog. Ilyenkor az összezuzottságát és életuntságát, mely már-már az öngyilkosság felé sodorta, gomolygó düh váltotta fel, hogy ne hagyja magát, hogy megpróbálja a sorsát még egyszer megfordítani.

Ilyen lelki állapotban telefonálták fel a miniszterelnökségre s ajánlották fel neki az államtitkárságot. János elhárította. Ami a miniszterelnököt végképp megerősítette abban a szándékában, hogy ezt a veszedelmes erőt egy pozícióba neutralizálja. Szólt Füredy Fábiánnak, hogy addig tárgyaljon Jánossal, amíg meg nem puhul s okvetlenül rá nem

harap a horogra. Füredy föl is kérette magához Jánost s a legszemélyesebb kívánságának tüntette fel János államtitkárságát s úgy állította be a dolgot, mintha neki a Rózsa-ügyet másképpen lezárnia és megusznia egyáltalán lehetetlen lenne.

Hogy az ügynek még nagyobb fontosság és sürgősség látszatát adja, harmadszor délután ötre kérette a klubba Jánost, hogy a miniszterelnök, aki másnap reggel Bécsbe megy, az eredményt felvihesse. János azt mondta, hogy a klubba nem szívesen megy. Füredy azt ajánlotta, hogy jöjjön a miniszteriumba, ott olyankor úgy sincs senki. János nagyon kellenül ment fel a Hold-uccába, hagyta a minisztert beszélni s mert már az ellenkezéshez sem volt kedve és ereje, végül beleegyezett abba, hogy — mint Füredy kifejezte magát, — a miniszter ifju erejü jobb keze legyen. Közben míg nézte Füredy ősz fejét, csak arra gondolt, hogy az élete milyen különösképpen összekapcsolódott ezzel az emberével s hogy noha a kapocs kihullt és elhalt közülük, űk már nem tudnak elválni egymástól. És Adél neve is folyton a fülébe zsibongott s ahogy visszagondolt reá, el sem tudta hinni, hogy nőben annyi szelidség és jóság lehet, amennyi Adélban az ő számára volt. Elhatározta, hogy még a napokban felutazik Tátra-

széplakra, hátha ott, annál a sírnál vissza-
kapja az életerejét, vagy, végképp megbarátko-
zik azzal, hogy meghaljon.

Hat óra után ment el a miniszterrel együtt
az uccára. Füredy átsétált a klubba, János az
autójába szállt, hogy hazamenjen.

Ahogy az autó végigszaladt a Kálmán-
uccán, János kipillantott az ablakon. Egyik
kapu alól egy nő fordult ki. János talán nem
is látta, inkább érezte. — Ez Elza! — A szíve
akkorát dobant, hogy a feje felütődött. Egy
sarokkal odébb kisipolt a soffőrnek:

— Álljon meg, kiszállok. Menjen haza.

A soffőr tovább vitte a gépet. János futva
ment visszafelé. A nő akkor már kint volt a
Váci-köruton. A kocsiállomás felé haladt. Já-
nos most már biztosan látta, hogy a felesége.
Elza beszállott egy kétfogatuba és bement a
lakásuk címét. A kocsit elgördült, János ott-
maradt és nézett utána. Aztán visszament a
Kálmán-uccába, hogy megkeresse azt a házat,
ahonnan a felesége kijött. Egy patikát kere-
sett, egy patikacégért, Aeszkulápot, a feje mö-
gött kigyós bottal. Hogy miért éppen azt ke-
resi, nem tudta. De mikor megtalálta a pati-
kát, akkor tudta, hogy ez az a ház, amelyik-
ből a feleségét kijönni látta. És most már azt
is tudta, hogy ez a hetes számú ház, mert
most már pontosan visszaemlékezett arra az

éjszakai kocsizásra, amikor ő, pezsgőtől bódult fejjel, Rózsa Rezsőt egy konflison idehozta és itt letette. Most már csak tovább kizozta magát a bizonyossággal. Bement a kapu alá és megnézte a lakók jegyzékét. S csakugyan ott volt: az első emelet kilencedik száma alatt:

Rózsa Rezső dr.
egy. m. tanár.

János szerette volna betörni az üvegtáblát és kitépni onnan azt a nevet, szeretett volna felrohanni, rázudulni arra az emberre, szeretett volna őrzöngeni. Irtózatossá érezte, hogy csendesen kell viselnie magát.

Ugyanakkor a házmester is jött kifelé s meglátva az idegen urat, aki a lakók jegyzéke előtt áll, megszólította:

— Tetszik keresni valakit?

János értelmetlenül bámult rá, mintha azt kérdezték volna tőle, hogy a Nap milyen messze van a Földtől.

A házmester megismételte a kérdést:

— Mondom, hogy talán valakit keresni tetszik?

János nem felelt, ment ki az uccára, a házmester gyanakodva utána s mindaddig nézte, amíg a Podmaniczky-uccában el nem tűnt.

Ha aznap éjszaka betörnek a házba, a házmester nem csodálkozott volna.

János kint, a köruton ült bele egy kosiba s hazadöcögött.

Otthon a portástól megkérdezte:

— Hazajött a méltóságos asszony?

— Igenis, kérem.

— Régen?

— Nem. Talán most egynegyed órája.

Ezek ugyan fölösleges kérdések voltak, János kérdés nélkül is tudhatta, hogy így történt, de most, amikor már megvolt a bizonyossága, szeretett volna belőle kitántorogni. Már ezek a kérdések is azt szolgálták. Hátha a portás azt mondja, hogy a méltóságos asszony el sem ment hazulról? Fölment az emeletre, bement a maga szobájába, hogy tanácskozzék önmagával, de alig hogy megpróbált gondolkodni, érezte, hogy nem tud, hogy a vér előnti a fejét, hogy törni-zuzni szeretne. Az íróasztaláról fölvevett egy japán papírvágót. Minden ok nélkül hajlítani kezdte és hajlította, amíg ketté nem pattant. Akkor a darabjait elhajította, fölkel, átment a hálószobában és megállt a felesége öltözője előtt.

Kopogtatott.

— Ki az? — kérdezte Elza belülről.

— Én vagyok — felelte János izgalomtól színtelen hangon.

- Sürgős dolga van velem?
— Sürgős.
— Még vacsora előtt?
— Igen.
— Akkor várjon a szobájában.
— Meddig?
— Amig átöltözöm.

János visszament a saját szobájába, leült egy karosszékbe. Várt. A keze reszketett, zsebredugta, hogy Elza ne lássa, ha beszél vele.

Az asszony kijött, megint fekete ponyola volt rajta. A rendesnél parfómösebb volt. Az arca piros, a szeme csillogó. Olyan volt, amilyenek az egészséges, boldog emberek.

— Na, mit akar? — fordult az ura felé.

— Beszélni magával. Üljön le egy percre.

— Nem ülök — felelte Elza és föl alá járt a szobában, ringó léptekkel, szinte szelítőtelve teste rugalmasságát.

János halkán tette föl a kérdést:

— Mondja, hol volt?

Elza megállt s mert éppen háttal volt, visszafordult:

— Ugy? — kérdezte nyujtott hangon. — Azt kérdi?

— Azt. Mondja meg, hogy hol volt?

— Ott voltam, ahonnan jövök.

— Honnan jön?

— Onnan, ahol voltam.

És Elza hátravetette a fejét kihívóan, vakmerően.

János nézte és kívánta. S míg az előbb még erőszakos és goromba akart lenni, most csak alázatosan megkérdezte:

— Nem fél tőlem, Elzácska?

— Magától? — kacagott Elza csunyán és sértően. Aztán szárazan hozzátette: — Nem félek.

És becsöngette az inast:

— Tálaljanak! — adta ki a parancsot és otthagya Jánost s az ebédlőben foglalatostkodó személyzet mögé menekült, hogy ne kelljen tovább tárgyalniuk. Étkezés után Elza épügy kisiklott az ebédlőből, mint eddig minden este. János meg se próbált utánamenni; tudta, hogy becsukott ajtók vannak mögötte.

Vette a kalapját, kabátját és ment le, uccát róni. Beszélni szeretett volna valakivel, szerette volna kiönteni magából mindazt a harapó fájdalmat, ami össze volt halmozva a szívében és belülről marta a falát. Akárki jó lett volna. De kinek mondhatja el, ami vele történt? Egyetlen olyan mondat nincs benne, ami elmondható. És kitől kérhessen tanácsot arra, hogy a feleségét hogyan tudná

magának megszerezni, hisz el sem árulhatja senkinek, hogy most, miután tudja már, hogy megcsalja, a házasságuk első hetében a másé, mielőtt még az övé lett volna, még most sem akar egyebet, mint megszerezni, visszakapni, birtokába venni. Ezt nem lehet elmondani senkinek.

Csak amikor már a Váci-köruton volt, akkor vette észre, hogy hol jár és érezte azt is, hogy ösztönszerűen hová igyekszik. A hetes ház elé. Hogy mit keres itt, azt még nem tudta, csak idekormányozta és itt-tartotta valami.

Szorgosan mérte a kurta uccát sokszor egymásután föl és alá. Nézte a boltok felírását, amennyit a rossz világításnál láthatott belőlük. Ugy nézte a cégtáblákra pingált rajzolatokat, mintha érdekelnék; a nagy cipőket, amik susztert jelentettek, a csinos elválasztott haju férfi-portrét, ami borbély volt s különösen sokáig azt a fürdőszoba-berendezést, ami úgy volt ábrázolva, hogy fehér kádba víz csurgott.

— Milyen jó volna hideg vízben megfürödni! — gondolta magában, de azért nem indult el hazafelé, hogy ezt a vágyát valóra váltsa. Ugy látszik, volt benne egy másik vágy, ami erősebben dolgozott.

A csendes uccába csak néha koppant lé-

pés, olyankor felkapta a fejét és odanézett. Nem az volt, amit várt. S hogy várt valamit, annak semmi értelme nem volt, hiszen lehet, hogy akit ő vár, az már fenn van a lakásán és alszik, mélyen, fáradtan, boldogan a gyönyörű délutánja után.

Mikor ez eszébe jutott, János összecsikorgatta a fogait.

Éjfél után nagyobb társaság fordult be a Kálmán-uccába, a Hold-ucca felől.

János odafigyelt.

Ez az. Ahogy a társaság egy gázlámpa alatt elment, János már egészen messziről megismerte a gyerekarcot. Három másik elegáns fiatalemberrel jött, meg-megálltak, hangosan vitatkoztak.

János ment feléjük. Nagy, kemény, dobbanó lépésekkel ment, nehogy észre ne vegyék. János most már tudta, hogy azért van itt, azért megy oda, hogy a gyerekarcot holtra verje, üsse, amig lélezkik. A vér vágatott föl a fejébe, a karjain át valami nagy gyönyörűség szaladgált.

Mikor a társaság elé ért, hirtelen közéjük kapott az előrenyújtott egyik karjával, összemarkolta elől, a mellén, Rózsa Rezső kabátját, úgy rántotta ki a többi közül a járda szélére.

— Te! te! te! — hörögte közben egyre.

Aztán a másik kezében szétterpesztve a tenyerét, laposan, csattanóan belevágott egyenesen a gyerekarcnak a közepébe. A kezéből szinte sistergett a gyönyörűség.

És még néhányat ütött, nagyszerűet, kéjeset, nem is tudta, hogy a levegőbe, mert Rózsát kitepték a kezéből, őt magát lefogták. Csak ütött tovább, amíg el nem vesztette az öntudatát.

Elájult.

A mentőknél tért magához, ahol egy császárszakállas arc feketedett fölötte. A halántékát hideg vízzel mosogatták.

A szobában, ahol erős jodoformszag terjengett, a mentőorvoson kívül még két fiatalember állt, a Kálmán-uccai társaság tagjai.

Mikor János magához tért, az egyik éppen azt mondta a másíknak:

— Biztos, hogy megőrült. Másképp érthetetlen az egész.

A császárszakállas arc elfordult a beszélők felé. A mentőorvos tagadóan rázta a fejét, aztán halkán mondta:

— Magához tér.

A két fiatalember odajött az ágy mellé és az egyik megszólította Jánost:

— Báró ur...

János nyugodtan felelt:

— Parancsolnak az urak?

— Csak azt akarjuk mondani, hogy az incidensről senki sem tud.

— Kérem, — mondta János és bólintott. A másik fiatalember hozzátette:

— A báró urnak sem érdeke, hogy ezt nyilvánosan pertraktálják...

— Kérem, — felelte újra János.

— A magyarázatért, ha megengedi, holnap délelőtt...

Azzal meghajtották magukat és elmentek.

*

A segédek tárgyaltak. János a maga két emberét semmiről sem informálta. Csak azt mondta nekik, hogy kardot akar. Pisztolyhoz és kardhoz ugyan egyformán nem értett, de biztos volt benne, hogy ha valami eszköz van a kezében és közel férhet Rózsához, okvetlenül megöli.

A kard tetszett Rózsa segédeinek, mert a jegyzőkönyveket ennek következtében úgy kellett megfogalmazni, hogy az ellenfelek közt sértő szóváltás volt csupán.

János segédei siettették a lebonyolítást. Mert hallottak a verekedésről s ez, felük függőben levő államtitkársága miatt, kényelmetlen volt.

Másnap délelőtt kilencre állapították meg a párbajt, egy belvárosi vívóteremben.

János nem ment haza ebédelni s a dél-

utánt megint Budán töltötte. Fölment a Gellérthegyre s mikor beesteledett, a félig lerombolt tabáni uccákon lézengett. Egyszer-egyszer úgy rémlett neki, mintha valaki menne utána. De valahányszor megfordult, senkit se látott.

Késő este lehetett, mikor valaki megszólította:

— Nini, te vagy az, Schenk? — mondta egy nagyon mély hang és Jánosnak erről a hangról rögtön eszébe jutott, hogy ez az ember Butz Ödön, akivel együtt járt a szabadkai gimnáziumban.

— Szervusz, Butz — mondta János és kezét nyújtott a mélyhangunak, aki az iskolán végig erről a furcsa hangjáról volt nevezetes.

— Mit szólsz, hogy megismertelek? Pedig szép egy pár éve, hogy nem láttalak. Na Schenk, te éppen olyan vagy, mint a maturán. Csak a bajszod erősebb. Hát hogy vagy, mit csinálsz? Mi lett belőled? Hol jársz itt, ahol a madár se jár?

János nem is akart ezekre a kérdésekre felelni, de fölösleges is volt, Butz tovább beszélt önmagáról:

— Nekem, hálisten, nagyon jó állásom van. Építési irodában. Meg is házasodtam, két gyermekem is van. Itt lakunk Tabán mögött, de ma nekem kimenőm van, lemegyek a Gellért-kávéházba. Hát te? Te biztosan Pesten

lakol, a hidfőig elkísérlek. Megházasodtál? Mi vagy? Hivatalnok? Azért látszik rajtad, hogy neked is jól mehet. Mi?

S miközben János, ahol éppen muszáj volt, felelt valami általánosat, elgondolta, hogy lám, semmi sem történt. Ő még most is Schenk, nem lett Shenky, nem lett báró, semmi sem lett, semmi baja sincs... Hát akkor hogy van ez?

A hidfőnél elbucsuzott Butztól, aki meghívta magához a Dobogó-uccába, hogy egyszer jöjjön ki hozzájuk vacsorázni.

János megindult a hidon, hogy az osztálytárs elmenjen. Aztán visszament a budai oldalra, nem akart hazamenni. Nem akart Elzával találkozni. Tegnap még lehetett, mert tegnap még Elza nem tudta. Ma már biztosan tudja.

Sulyos, szennyes őszi eső kezdett esni, vastagon, sűrűen. János elhatározta, hogy betér akármelyik hotelbe és ott tölti az éjszakát, és reggel telefonál a segédeknek, hogy ne a fasori lakására menjenek érte. Az ereszek alá huzódva ment a Dunaparton, mindegy volt neki, hogy micsoda hotelhez jut el. A várkertnél látta világítani a címet: Hotel, Szálloda.

Betért, szobát kért, fölvezettette magát a szobába. A portás nem csodálkozott a pogy-

gyásztalan szállóvendégen. Szerelmi hotel volt, jobbfajta szerelmek számára. A portás azt hitte, hogy a nő majd később jön. Néha ilyen diszkrétén érkeznek a szerelmesek, ha félnivalójuk van attól, hogy együtt-láthatják őket.

— Egész éjszakára? — kérdezte a szobapincér.

— Igen — felelte János, ki nem értette a kérdést.

— Akkor az ágyat is megvettetem azonnal.

— Nem kell, — mondta János, hogy már elszabaduljon a pincértől.

A pincér vállat vont, furcsállta, hogy egész éjszakára ugyan és mégsem ágyban, de sok furcsaságot látott ő már itt. Kiment.

János tulforrónak érezte a szobát. Kinyitotta mindkét ablakot, eloltotta a villanyt és, úgy, ahogy volt, ruhástól, végigfeküdt a vetetlen ágyon.

Talán gondolkodott csak, talán aludt is. Arra riadt fel, hogy egy kéz a halántékát simogatja. Felült az ágyon.

A szobában nem volt sötét. A nyitott ablakon át az uccai gázlámpák fénye felvilágított a plafonra és a tulparti város nagy fénye is bederengett a szobába. Egy nő állt az ágy előtt és ezt susogta:

— Jánoska! Jánoska!

János kimeresztette a szemét. A kisebbik Gotthelf-lány volt.

— Emma! — hebegte János — hogy' kerül maga ide?

A lány leült az ágy melletti karosszékre. Lecsüggesztette a fejét és halkán sirt. Aztán mondta:

— Hallottam . . . Elza otthon volt . . . elmondta. Iszonyu . . . Azt is megmondta, hogy miért . . . Beszélni akartam magával . . . Láttam, mikor eljött hazulról . . . Ó, az arca milyen volt! . . . Jöttem utána, egész este . . .

— De miért? de miért? — kérdezte bambán János.

— Mert félttem, hogy kárt tesz magában . . . azt nem szabad . . . azt nem érdemes . . . azért . . . láttam, hogy ráment a hidra . . . aztán visszajött, ide . . . feljöttem és ugy örülök, hogy még él . . . Jánoska . . . él még! Nem szabad meghalni!

János leült az ágy szélére.

Emma fölkelte és simogatta a fejét:

— Ugy-e nem hal meg? Igérje meg, hogy nem hal meg!

És a lány lehajolt és megcsókolta. Előbb csak a fejét, aztán, elébe térdelt, és a száját is. János megszédült ettől a csóktól. Mily rég nem érintette női száj nedves, sima puhaságu a száját! Reszketett tőle. A lány friss szájá-

nak olyan ize volt, mint a mandulának. Előbb átölelte a lányt; a nedves ruhán át tüzelt a fiatal, didergő test . . . János uralkodni próbált magán.

— Haza viszem — dünyögte — hiszen egészen átázott . . . meg fog hülni . . .

— Nem, nem! nem megyek hazal! — sugotta Emma és visszaült a karosszékebe és maga elé vonta a fiut. János ült a földön, remegő kézzel gombolta ki a lány magasszáru cipőjét, lehuzta a selyemharisnyát és ahogy a fehér láb világított a derengő szobában, Jánosnak eszébe jutott az a lellel nap, amikor uszott a csolnak után és ez a két fehér láb nyulott feléje a vízben és Elza kiabálta:

— Kapaszkodjon az Emma lábába!

Azt kellett volna, már akkor, ebbe a két kis fehér lábba kapaszkodni!

Megcsókolta a lány lábát. A térdét is. Aztán a hónapok óta vágyakozásban gyötrődő férfi mohóságával nyalábolta át a forró kis testet. A leány szétmálló, ájult gyönyörűséggel hanyatlott a hirtelen szétdobált vánkosok közé.

*

Emma a két karjával átfogta a fiu fejét. Ugy aludtak el. János még álmába is átérezte a mandula-illatot, ami aztán lassan vaniliára

változott. Azt álmodta, hogy a szabadkai gimnázium vivótermében ülnek a padokban ő és az osztálytársai; mellette Butz Ödön ül. Várják a latin tanárt, aki bejön és feleltet. A latin tanár a latin tanár volt ugyan, de azért mégis Rózsa Rezső. És lapozott a noteszében és kihivta:

— Schenk.

János felállt. A tanár fölvette a könyvet és olvasta:

— Eheu, fugaces, Postume, Postume...
kezd el, Schenk.

János szorongva mondta:

— Nem készültem, kérem.

— Miért? — kérdezte a tanár.

— Mert tegnap volt az esküvőm.

— Kit vettél el? — kérdezte a tanár.

— Adélt — felelte János.

Az osztály nagyot nevetett erre, mert tudták, hogy nem igaz. És a tanár, a fejét csóválva, beirta a négyest. Pontosan látszott, ahogy a három kis vonalat egymás mellé rója.

*

Reggel nyolckor ébredt fel. Megcsókolta a lányt, aki újra a karjaiba ölelte.

— Mennem kell — mondta János — de
tizre visszajövök.

— A párbaj? — kérdezte félénken Emma.

— Az csak holnap lesz. De a segédeimmel kell tárgyalnom.

— Én . . . én nem mehetek haza. Jánoska . . . szeretsz?

— Ne menj haza, visszajövök érted.

A lány nem kérdezett többet. János tudta a programját. Megy és megöli a gyerekarcut, nehogy Elza boldog lehessen vele; visszajön és magával viszi ezt az édes, elomló, odaadó Szerelmet. El, valahová; akárhová. Sietett telefonálni a segédeinek.

*

A vivóterem öltözőszobájában, mielőtt a nyakbandázst felkötözte, a vivómester megkérdezte Jánost:

— Az ékszert nem veti le, méltóságos uram?

— De . . . igen . . . — felelte János szórakozottan és leoldotta a gyémátszívet a nyakáról.

Kiálltak; a segédek beszéltek, békitési kísérlet . . . aztán elkezdték.

János úgy érezte a kardot a kezében, mint egy bunkós botot. Boldog volt, hogy mekkorát tud majd ütni vele. S mingyárt

az első ugrásra egész erővel sujtott a gyerekarcu fejére.

A segédek megrezzentek erre a különös párbaj-metódusra. A vivómester felszisszent:

— Az istenért, báró ur!

Rózsa keresztbe tartott karddal védte ezt a csapást, amely mégis a fejére zuhant. Szinte meglottyant az agya tőle. De a vastag, elválasztott, oldalt simított hajon át a kard csak ütött, nem vágott. Az orvosok megnézték s mindössze egy dagadt vonást konstatáltak Rózsa fején. A daganatból szivárgott a vér.

De folytatni lehetett.

János most már még biztosabb volt a maga dolgában. Felülről fogja végighasítani ezt a gyerekábrázatot.

Rózsa sápadtan állt a helyén. A feje zuhogott még az előbbi ütéstől és félt ettől a megvadult embertől.

A második rajtára János mint egy mészároslegény kapta magasra a kardot és szökött ellenfele felé.

Rózsa nem mert moccani. Réműlettől kitágult szemmel tartotta mereven előre a kardját. János egyenesen beleugrott.

Az acél furcsa szisszenéssel futott be. És a háton jött ki.

Rózsa még mindig mereven tartotta a karját, de egy pillanat múlva érezte, hogyan

sulyosodik el a kardja. Kiengedte a kezéből a markolatot. János hasmánt vágódott el a gyanús padlón. A kard elől kiálló vége letörött, ahogy a test a padlóra zuhant.

Segédek, orvosok, vivómester falfehéren álltak körül a holttestet.

*

A nyomdában, ahol a hivatalos lapot szedik, ugyanekkor egy szedő előtt, aki hosszú kék kabátban és papucsos a lábán ült a szedőgép klaviatúrájánál s éppen cigarettát sodort, a kézirat-csiptetőben egy királyi kézirat gépelt másolata feküdt. A szedő már beigazította, hogy lekopogja, de még egy cigarettát akart elszini közben. S míg a cigarettát sodorta, szórakozottan olvasta a kéziratot:

„ . . . előterjesztésére báró Frideczky Jánost a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumban államtitkárrá kinevezem . . . “

— Szaktárs! — fordult a szedő a szomszéd szedőhöz, aki dolgozott.

— Na? — nézett fel a szomszéd.

— Államtitkár lett ebből a báró Frideczkyből.

— Mi van azon, szaktárs? Maga nem lehet az.

— De ez a báró Frideczky, ez az a sovány

nimand, aki voluntőr volt a Függetlenségénél, mikor én még a Glóbusban éjjeli szedő voltam.

— Voluntőr? — csodálkozott el a másik és az ujját rajtafelelte egyik betűn.

— Az.

A másik szedő csóválta a fejét. És tovább dolgozott.

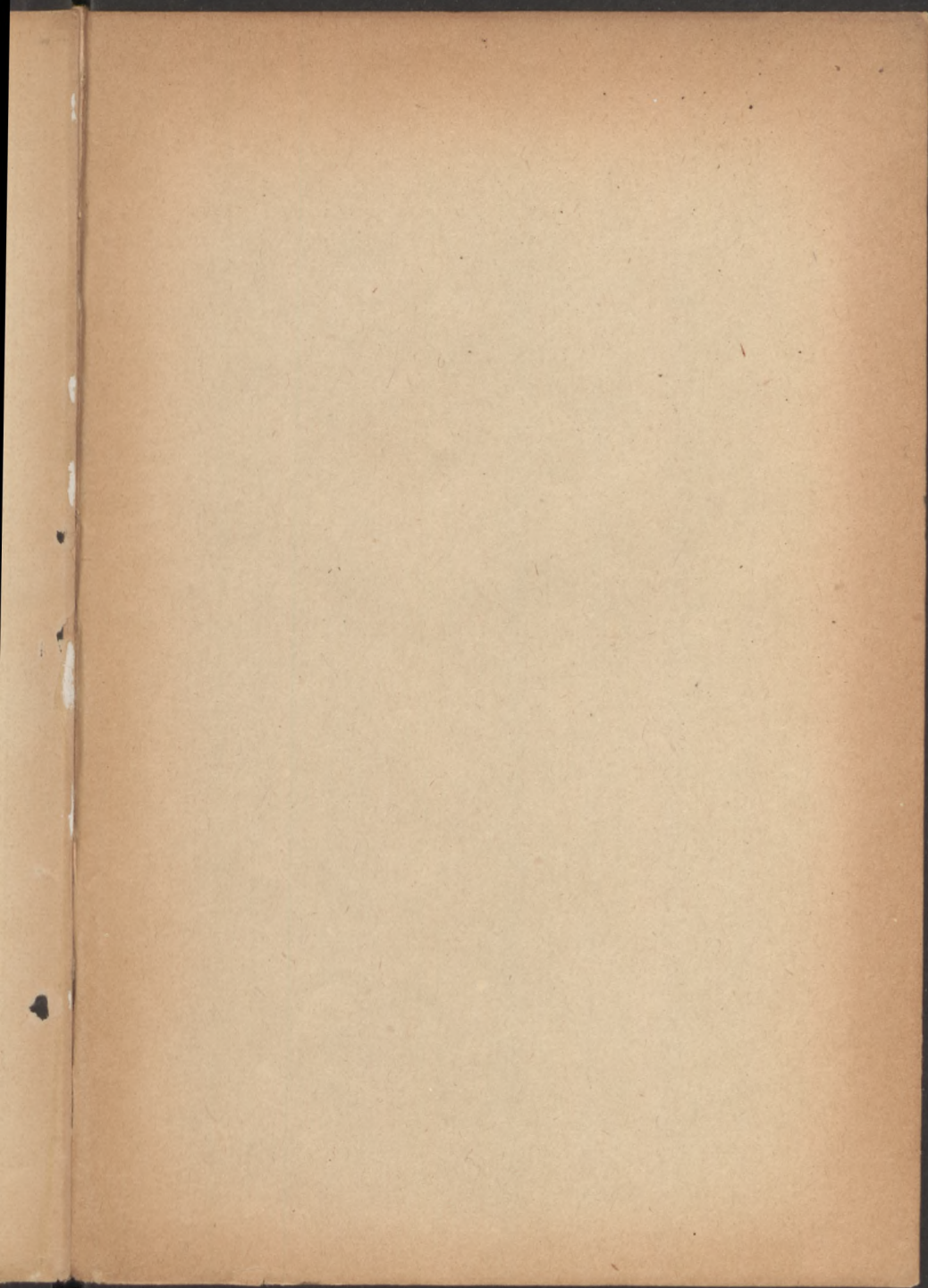
Emez megnyálazta a cigarettapapírt, bera-
gasztotta a cigarettát, letépte a végéről a kusza
dohányt, rágyújtott és a füsttel együtt, amit
kibocsátott a száján, ezt mondta:

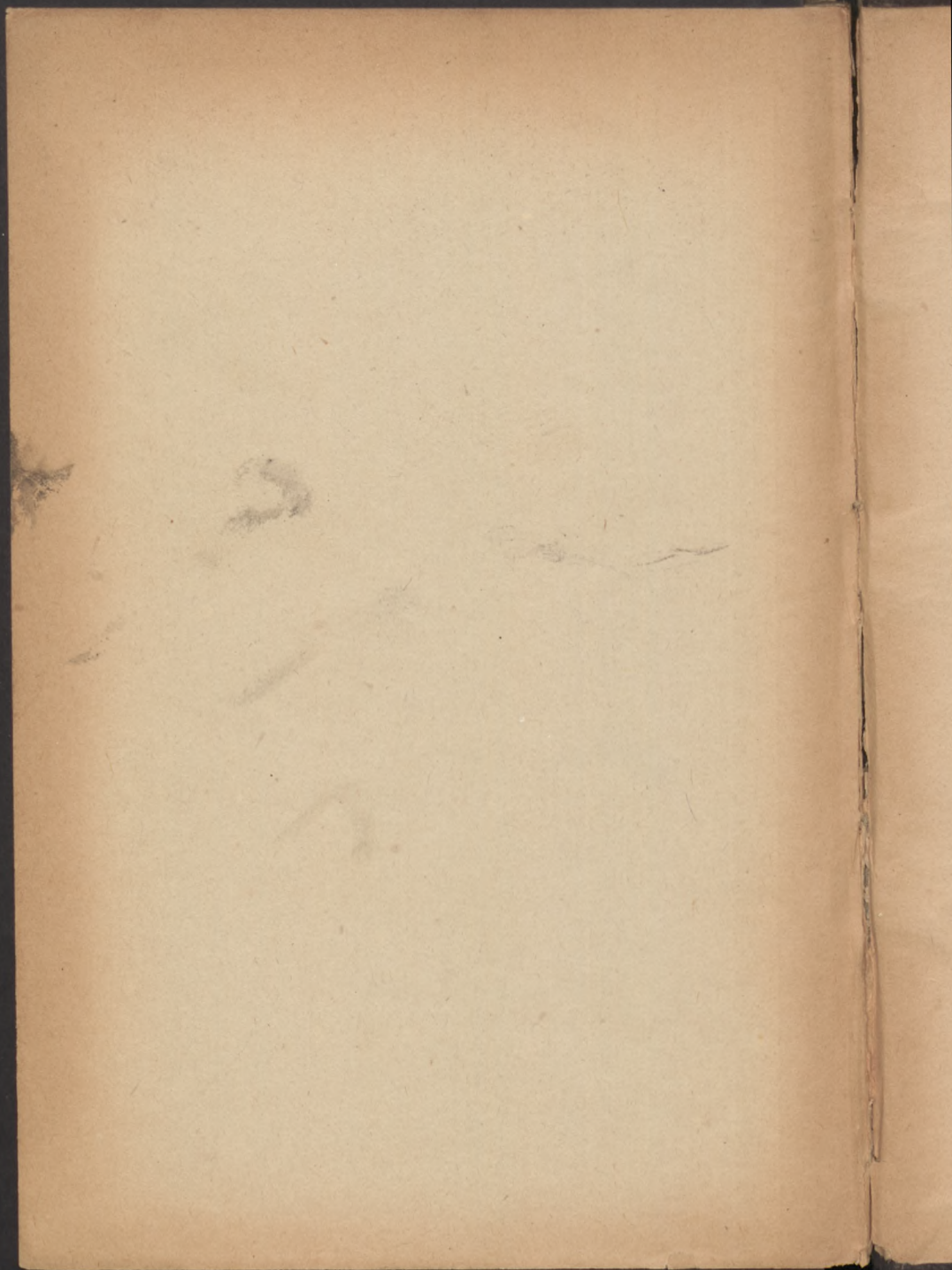
— Nahát! Egy ilyen hólyag!

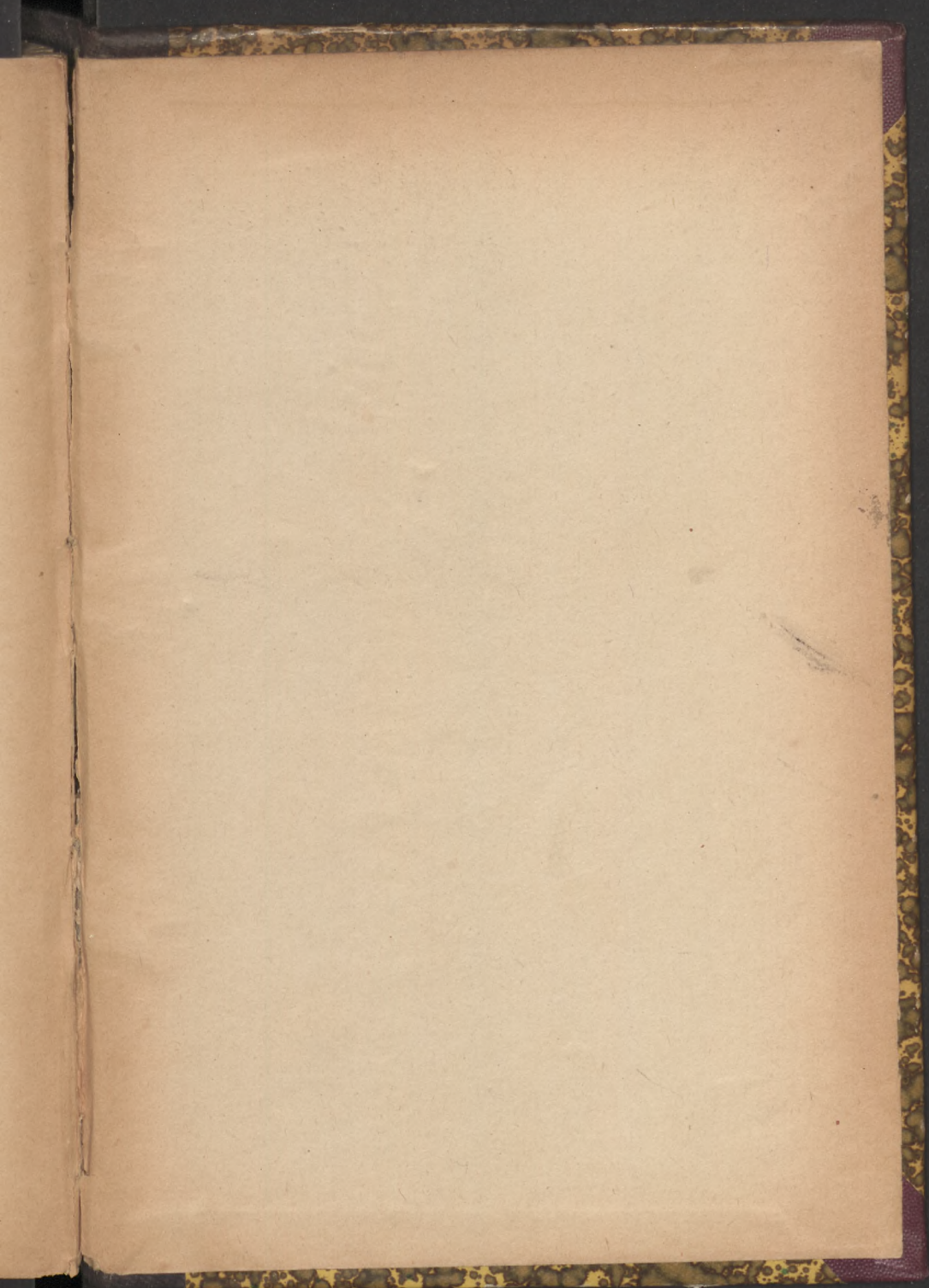
És elkezdte lekopogtatni a kinevezést.

VÉGE.

85.287

GÁBOR
Doktor
Senki

2

N. M.